

JUSTITIE IN TRANSITIE

Stand van zaken na vierenhalf jaar hervormen

Justitie in transitie

Stand van zaken na vierenhalf jaar hervormen

Inhoud

Voorwoord	1
Inleiding.....	3
1 Budget.....	6
1.1 Budgettaire stabiliteit	6
1.2 Investerings in financiële toegankelijkheid	6
1.3 Investerings in terrorismebestrijding	7
1.4 Betaling achterstellen en kortere betalingstermijnen	7
1.5 Uitdagingen.....	8
2 Basiswetgeving.....	9
2.1 Burgerlijk recht.....	9
2.1.1 Nieuw erfrecht en huwelijksvermogensrecht.....	9
2.1.2 Modernisering van de burgerlijke stand	10
2.1.3 Nieuw Burgerlijk Wetboek	11
2.1.4 Nieuwe regeling voor kinderen, transgenders, kwetsbare personen, levenloze kinderen en ouderen.....	12
2.1.5 Inzetten op bemiddeling en andere minnelijke oplossingen	14
2.1.6 Nieuwe regels voor de mede-eigendom.....	14
2.1.7 Uitdagingen	15
2.2 Economisch recht.....	16
2.2.1 Ondernemingsrecht	16
2.2.2 Vennootschaps- en verenigingsrecht.....	17
2.2.3 Insolventierecht	19
2.2.4 Oprichting van het Marktenhof	21
2.2.5 Uitdagingen	21
2.3 Strafrecht, strafprocesrecht en strafuitvoering.....	21
2.3.1 Dringende en noodzakelijke hervormingen.....	22
2.3.2 Nieuwe wetboeken	30
2.3.3 Uitdagingen	31
3 Rechterlijke orde.....	32
3.1 Personeel	32
3.2 Gerechtskosten	33
3.2.1 Budget gerechtskosten	33

3.2.2	Aangepast en modern wettelijk kader.....	33
3.3	Werklastvermindering	35
3.4	Digitalisering	37
3.5	Gebouwen.....	38
3.5.1	Algemeen gebouwenbeleid	38
3.5.2	Vrederechten	39
3.6	Uitdagingen.....	40
4	Gevangeniswezen	42
4.1	Budget gevangeniswezen	42
4.2	Penitentiaire overbevolking.....	42
4.3	Organisatie van het gevangeniswezen en de minimale dienstverlening.....	43
4.4	Overdracht van het Veiligheidskorps.....	43
4.5	Gedetineerden	44
4.6	Geïnterneerden.....	44
4.7	Infrastructuur.....	45
4.7.1	Nieuwbouw en renovatie.....	45
4.7.2	Transitiehuisen.....	46
4.8	Betere opvolging van geradicaliseerde gedetineerden	46
4.9	Moderne databanken	47
4.10	Uitdagingen.....	47
5	Veiligheid en de veiligheidsdiensten.....	49
5.1	Beter uitgeruste inlichtingendiensten	49
5.2	Efficiëntere strafonderzoeken	50
5.3	Betere informatie-uitwisseling tussen de veiligheidsdiensten	52
5.4	Meer slagkracht voor de burgemeester	54
5.5	Strijd tegen financiële criminaliteit en de financiering van het terrorisme.....	54
5.6	Strijd tegen illegale wapens	56
5.7	Betere financiële ondersteuning voor slachtoffers geweldadens.....	57
5.8	Bescherming van politieambtenaren.....	58
5.9	Uitdagingen.....	58
6	Kansspelsector	59
6.1	Kansspelen in een gecontroleerde omgeving.....	59
6.2	Uitdagingen.....	60
7	Juridische beroepen.....	62
7.1	Notaris.....	62
7.2	Gerechtsdeurwaarder	64

7.3	Advocaat	64
7.4	Bedrijfsjurist.....	65
7.5	Uitdagingen.....	65
8	Erediensten	66
8.1	Versterkte interconfessionele dialoog.....	66
8.2	Uitdagingen.....	67
9	Mensenrechten.....	68
9.1	Mensenrechteninstituut	68
9.2	Uitdagingen.....	68
10	Regie der Gebouwen.....	69
	BIJLAGE.....	71

Voorwoord

Vierenhalf jaar minister van Justitie. De mooiste, maar tegelijk ook dé moeilijkste uitdaging uit mijn carrière.

Mooi omdat ik het voorrecht had om tijdens mijn ministerschap de meest fantastische mensen te ontmoeten, met een groot hart voor Justitie. Magistraten, advocaten, personeelsleden van het gevangeniswezen, veiligheidspersoneel, werkers op het terrein, ambtenaren bij de FOD Justitie en niet in het minst mijn kabinetsmedewerkers. Elke dag opnieuw werken ze keihard voor een betere Justitie. Maar ook burgers, slachtoffers en mensen die een bijzondere ervaring met Justitie hebben gehad, hebben een blijvende indruk op mij gemaakt.

Moeilijk omdat Justitie een logge tanker is, steeds moeizaam te keren. Te weinig budget en geen groeimarge liggen aan de oorzaak. Versleten infrastructuur, een informatica die te traag evolueert en verouderde wetgeving zijn symptomen er van. Dit alles in een maatschappij die permanent in beweging is.

“In de hink beperkte ik de besparingen maximaal en zorgde ik ervoor dat het budget van Justitie stabiel bleef. In de stap ging mijn aandacht naar het verhogen van de efficiëntie.”

Om die uitdagingen het hoofd te bieden, koos ik voor “de hinkstapsprong” (*Justitieplan*). In de hink beperkte ik de besparingen maximaal en zorgde ik ervoor dat het budget van Justitie stabiel bleef. Ook de betaling van alle achterstallige facturen en de gerechtskosten heb ik op punt gezet. Allemaal erfenissen uit het verleden die de werking van Justitie zwaar belastten.

In “de stap” ging al mijn aandacht naar het verhogen van de efficiëntie. Maar liefst 11 potpourriwetten waren hiervoor nodig. Ze voerden de meest dringende en noodzakelijk hervormingen door in het domein van het burgerlijk (proces)recht, het strafprocesrecht, de internering, het gevangeniswezen, enz. Ze zorgden ook voor werklastvermindering en bijgevolg voor ademruimte op het terrein. Ook brachten ze broodnodige aanpassingen met zich mee op het vlak van de burgerlijke stand, de mede-eigendom, de internering, de bemiddeling, de herziening in strafzaken, de transitiehuizen, het bewind, de strijd tegen de financiering van het terrorisme, enz.

“Een infrastructuur die aangepast is aan de noden van de 21ste eeuw en een performante informatica zijn essentieel. De digitale Justitie is eindelijk een feit.”

In “de sprong” (*de Sprong naar het recht voor morgen*) zelf kwam de nadruk te liggen op de hercodificatie van het burgerlijk recht, het straf- en strafprocesrecht, de strafuitvoering en het

economisch recht. Ook de gevangenis en de rechtbank van de toekomst (*Court of the Future*), én de hervorming van de juridische beroepen maakten deel uit van die sprong. Hiervoor is een infrastructuur aangepast aan de noden van de 21ste eeuw en een performante informatica essentieel. Tijdens deze legislatuur werd op het stuk van digitalisering een enorme vooruitgang geboekt. De digitale Justitie is eindelijk een feit.

Vierenhalf jaar minister van Justitie. Het droefste moment waren de aanslagen van 22 maart 2016. Nooit zal ik die dag vergeten. Mijn gedachten zijn nog steeds bij de slachtoffers. Veiligheid werd een nog belangrijker speerpunt van mijn beleid. Ik maakte de wetgeving voor de veiligheids- en politiediensten performanter en gaf ze bijkomende middelen. Ik stelde een ware cultuuromslag vast in de samenwerking tussen de diensten. "Samen sterker" is nu hun motto.

Ik vind het belangrijk om de balans van mijn werk als minister van Justitie met U te delen. Ik nodig U uit om samen met mij vast te stellen dat het keiharde werk van de afgelopen legislatuur heeft geresulteerd in een snellere, toegankelijke en nabijere Justitie, die garant staat voor uw veiligheid.

25 april 2019

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'G' followed by a long, sweeping horizontal stroke.

Koen Geens
Minister van Justitie

Inleiding

Al bij het begin van deze legislatuur lag er een ambitieus “Justitieplan”¹ op tafel: Justitie zou eindelijk de sprong naar de 21ste eeuw maken. Op dit “Justitieplan” volgde “De sprong naar het recht van morgen”² waarin de hervorming van de basiswetgeving werd uiteengezet. In “Court of the future”³ ten slotte werd gedroomd aan de hand van een ambitieuze toekomstvisie op de rechterlijke orde en haar rol en werking.

Dit document heeft tot doel een overzicht te geven van de belangrijkste realisaties die tijdens deze legislatuur tot stand zijn gekomen, en dit voor alle aspecten van Justitie.

“De kelders van de vele Justitiegebouwen mogen beetje bij beetje worden geleegd.”

Het budget voor Justitie werd zo optimaal mogelijk ingezet. Heel wat van die middelen gingen naar investeringen die ook in de komende jaren blijvende *return* zullen opleveren, denk maar aan de vele digitaliserings- en informatiseringsprojecten waardoor Justitie- en gerechtspersoneel van een blijvende werklastvermindering kunnen genieten (verkeersboetes, eengemaakt gedigitaliseerd strafregister, digitaal neerleggen van vonnissen, conclusies en andere dossierstukken, het inkijken van het elektronisch dossier, digitaliseren van de burgerlijke stand, enz.). De kelders van de vele justitiegebouwen kunnen stilaan beetje bij beetje worden geleegd.

Een stipte Justitie begint bij het op tijd betalen van de facturen. De betalingstermijnen voor facturen werden significant verkort, gerechtsexperten en vertalers-tolken krijgen sneller hun geld. Dankzij de komst van 13 gerechtskostenbureaus zullen ze bovendien één centraal aanspreekpunt hebben voor de uitbetaling van hun diensten.

“Oubollige taal verdween uit het burgerlijk recht. E-mails en sms'en maakten hun intrede.”

Onze samenleving is ingrijpend veranderd in vergelijking met de tijd van Napoleon. Daarom werd ook het burgerlijk recht grondig gemoderniseerd. Oubollige taal (het “kerven” van de “kerfstok”, “smidse”, “wallen”, en “vestingen”) verdween genadeloos uit de boeken. E-mail en sms maakten hun intrede. Het klassieke gezin is niet langer de norm. En dankzij het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht

¹ K. Geens, “Het Justitieplan, een efficiëntere Justitie voor meer rechtvaardigheid”, <https://www.koengeens.be/policy/justitieplan>, april 2015.

² K. Geens, “De sprong naar het recht voor morgen, hercodificatie van de basiswetgeving”, <https://www.koengeens.be/policy/hercodificatie>, november 2016.

³ K. Geens, “Court of the future: toegankelijker en stipter, en daarom rechtvaardiger”, <https://www.koengeens.be/policy/court-of-the-future>, november 2017.

hebben ouders en echtgenoten meer autonomie om zelf te beslissen hoe ze hun vermogen registreren bij de notaris.

Met de hashtag #tiszover werd ook het nieuwe vennootschaps- en verenigingsrecht aangekondigd. Iedere onderneming (ook vzw's, landbouwers en vrije beroepen) is voortaan gelijk voor het recht. Het aantal basisvormen werd herleid naar vier (maatschap, BV, CV en NV). Nieuwe BV's en CV's krijgen alle kansen doordat er niet langer een minimumkapitaal is vereist. Door die flexibiliteit wordt het ook voor buitenlandse bedrijven aantrekkelijk om zich hier te vestigen.

Noodzakelijke hervormingen in het strafrecht zorgden voor een efficiëntere aanpak en vervolging van misdrijven. Strafzaken kunnen nu tegelijk sneller en goedkoper worden afgehandeld. Specifiek voor terrorisme en extremisme kregen parket, politie- en veiligheidsdiensten meer mogelijkheden (infiltratie op het internet, stemvergelijking bij telefoontaps, burgerinfiltratie, enz.) om diepgaander onderzoek te kunnen voeren.

De gegarandeerde dienstverlening in de gevangenissen zorgt voor betere detentieomstandigheden voor de gevangenisbevolking en maakt de gevangenissen verder *“future proof”*. De betere bescherming voor het personeel maakt het gevangeniswezen dan weer tot een performante werkplek waar het goed is om te werken. Dankzij een aangepast statuut voor het penitentiair personeel blijft deze job boeiend. Daarenboven werd de overbevolking in de gevangenissen tijdens deze legislatuur naar 10 procent teruggebracht.

De interneringswet bepaalt het recht op aangepaste zorg voor geïnterneerden, rekening houdend met de beveiliging van de samenleving. Vanuit dit principe werden drie eenheden opgericht voor geïnterneerden met een bijzondere nood (*long stay* afdeling in Bierbeek en in Doornik; vrouwelijke geïnterneerden in Zelzate en geïnterneerden met een verstandelijke beperking in Bierbeek). De 2 forensisch psychiatrische centra van Gent en Antwerpen bieden dan weer behandeling aan geïnterneerden met een hoog risicoprofiel. Onder meer daardoor daalde het aantal geïnterneerden in de penitentiaire instellingen.

In kansspelen geldt de gouden raad: van alles minder, behalve van wettelijke regels. Kwetsbare mensen die iets willen doen aan hun verslaving moeten worden geholpen. Minderjarigen hebben geen toegang meer tot gokkantoren en op ieder kansspeltoestel in cafés komt er een e-ID lezer. Het uitsluitingssysteem EPIS⁴ werd verder uitgebreid naar gokkantoren en voorziet op termijn een link met het Register van wanbetalers bij de Nationale Bank. Gokreclame werd aan banden gelegd: gokreclame is verboden bij sportwedstrijden vóór 20uur en vóór, tijdens en na programma's die specifiek gericht zijn op minderjarigen.

“Notarissen kunnen videoconferenties houden, gerechtsdeurwaarders kunnen elektronisch betekenen en advocaten kunnen stukken elektronisch neerleggen.”

De beroepen van notaris, gerechtsdeurwaarder, advocaat en bedrijfsjurist werden zoveel mogelijk gemoderniseerd. Digitalisering moet ook hun werklast drastisch doen verlagen en vereenvoudigen.

⁴ Excluded Persons Information System.

Notarissen kunnen videoconferenties houden, gerechtsdeurwaarders kunnen elektronisch betekenen en advocaten kunnen stukken elektronisch neerleggen. Cliënten van advocaten kunnen voortaan een beroep doen op een rechtsbijstandsverzekering die fiscaal aftrekbaar is.

Het mensenrechteninstituut komt er ook en moet instaan voor de verdediging van de mensenrechten in België. Het versterkt de bestaande onafhankelijke instellingen en maakt het mensenrechtenkader in België compleet, zodat België daarin een voortrekkersrol kan blijven spelen. Het instituut zal voornamelijk economische, sociale en culturele rechten, zoals het recht op gezondheid, behandelen.

De Regie der Gebouwen kwam onder mijn bevoegdheid in december 2018. Justitie en de Regie der Gebouwen maakten de afgelopen maanden deel uit van een meer dan geslaagd huwelijk. Daarin streven Justitie en de Regie naar toegankelijke en gemoderniseerde gebouwen, die in de eerste plaats praktisch, multifunctioneel, onderhoudsvriendelijk en energiezuinig dienen te zijn. Alle kantoorgebouwen worden momenteel geanalyseerd op mogelijkheden tot het “Nieuwe Werken” (denk aan satellietkantoren, landschapskantoren, enz.) om efficiënter en werkplaatsonafhankelijker te kunnen werken.

“Er beweegt wel degelijk van alles. Justitie is in volle transitie.”

Niemand zal ontkennen dat de af te leggen weg nog lang is en de uitdagingen groot blijven ondanks alle geleverde inspanningen. Mensen verdienen een toegankelijke en nabije Justitie die hen kan helpen binnen de kortst mogelijke tijd. Of dat nu in het kader van een strafzaak is, een burgerlijke kwestie of bij het verkrijgen van informatie op digitale wijze. Een professionele en moderne organisatie is het doel. Daarvoor zijn verdere investeringen in personeel, gebouwen en informatica hoogst noodzakelijk.

1 Budget

Justitie biedt permanent het hoofd aan een snel veranderende wereld waarin de maatschappelijke verwachtingen alsmat groter worden. Een rechtsstaat verdient een correct gefinancierde rechterlijke orde en dito gevangeniswezen. Daarom werd de voorbije legislatuur, ondanks de begrotingsbehoedzaamheid, sterk ingezet op een gezonde begroting voor Justitie.

Justitie maakte al in het begin van de legislatuur komaf met achterstallige facturen en kostenstaten zodat bijvoorbeeld haar tolken en gerechtsexperts sneller hun geld ontvangen. Op het stuk van terrorismebestrijding en de modernisering van het justitiële apparaat volgden forse investeringen.

1.1 Budgettaire stabiliteit

Het budget van Justitie evolueerde gedurende de voorbije legislatuur van 1,92 miljard euro in de initiële begroting van 2014 tot 1,93 miljard euro in de ontwerpbegroting 2019. Hoewel ook Justitie haar steentje bijdroeg aan de besparingen, bleef het budget van Justitie dus stabiel. Dit is zeker het geval wanneer men rekening houdt met de overheveling van het budget van de justitiehuzen (78 miljoen euro) naar de Gemeenschappen en het budget van het veiligheidskorps (20 miljoen euro) en de bewakingsassistenten (1 miljoen euro) naar de federale politie.

1.2 Investeringen in financiële toegankelijkheid

Naast een stipte en nabije Justitie, moet er gestreefd worden naar een Justitie die toegankelijk is voor iedereen. Er werden verschillende stappen gezet tijdens de voorbije legislatuur om de financiële toegankelijkheid van Justitie voor elke rechtszoekende te verhogen.

Zo kwam vooreerst de vernieuwde wet met betrekking tot de juridische tweedelijnsbijstand⁵ tot stand, en werd de nomenclatuur voor prestaties van pro deo advocaten grondig geactualiseerd. In de voorbije legislatuur verhoogde Justitie de bijhorende vergoedingen voor pro deo advocaten gevoelig van 81 miljoen euro voor het gerechtelijk jaar 2013-2014 (betaald in 2015) naar 103 miljoen euro voor het gerechtelijk jaar 2016-2017 (betaald in 2018).

Verder werd de inning van de kosten van de rechtspleging – zoals de rolrechten - verplaatst naar het moment van de uitspraak.⁶ Zo vormt de betaalbaarheid van de procedure op zich geen drempel meer om naar de rechtbank te stappen.

Er werd werk gemaakt van een fiscaal aantrekkelijke rechtsbijstandsverzekering⁷ omdat het recht ook voor mensen die geen bijstand van een pro deo-advocaat genieten, betaalbaar moet blijven. Naar het voorbeeld van de ziekteverzekering, kan de rechtsbijstandsverzekering door het delen van de risico's

⁵ Wet van 6 juli 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand, *BS* 14 juli 2016.

⁶ Wet van 14 oktober 2018 tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten teneinde de griffierechten te hervormen, *BS* 20 december 2018.

⁷ Wet tot het toegankelijker maken van de rechtsbijstandsverzekering, *Parl.St.* Kamer 2019, nr. 54-3560, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 4 april 2019.

een oplossing bieden voor de betaalbaarheid van de rechtsgang. Meerdere schouders maken lasten immers lichter. De vrije keuze van advocaat blijft gegarandeerd. De geconventioneerde advocaat houdt zich aan de erelonen die zijn vastgelegd in overleg met de verzekeraars.

Daarnaast legden de Europese richtlijnen en rechtspraak ons land een aanpassing op van de rechten van verdediging op het vlak van bijstand van een raadsman bij het verhoor (de zogenaamde Salduz-rechten), vertaling en vertolking.⁸ Voortaan heeft een te verhoren verdachte recht op bijstand van een advocaat vanaf het eerste verhoor en voor alle navolgende verhoren over strafbare feiten waarop een vrijheidsstraf staat. In overleg met de advocatenordes werd ook de praktische organisatie verzekerd via een webapplicatie, waarmee een Salduz-advocaat van permanentie kan worden gecontacteerd en opgeroepen.

1.3 Investerings- en uitgaven in terrorismebestrijding

In 2016 investeerde Justitie 39,8 miljoen euro in de strijd tegen het terrorisme en het radicalisme. Daarvan ging 2,3 miljoen euro naar de versterking van het personeel en 37,5 miljoen euro naar werkings- en investeringsuitgaven.

In 2017 liep dit bedrag zelfs op tot 46,4 miljoen euro, waarvan 11,7 miljoen euro voor het personeel en 34,7 miljoen euro voor werkings- en investeringsuitgaven.

In 2018 werd er voor maar liefst 83,7 miljoen euro vrijgemaakt, waarvan 26,8 miljoen euro voor het personeel en 56,9 miljoen euro voor werkings- en investeringsuitgaven.

In 2019 worden de middelen in de strijd tegen het terrorisme op het peil van 2018 gehouden. Ze worden onder meer besteed aan de penitentiaire inrichtingen, de versterking van de rechterlijke orde (bijvoorbeeld in het kader van het Kanaalplan), de Veiligheid van de Staat, de dienst Wetgeving van de FOD Justitie en de Cel voor Financiële Informatieverwerking. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan de financiering van de gerechtskosten specifiek voor zaken met betrekking tot terrorisme (23,4 miljoen euro), investeringen in informatica ter bestrijding van terrorismefinanciering (17,3 miljoen euro) en de beveiliging van de gerechtsgebouwen (1,3 miljoen euro).

1.4 Betaling achterstallige facturen en kortere betalingstermijnen

Een stipte Justitie betekent ook het tijdig betalen van facturen. In het begin van de legislatuur werd vastgesteld dat vele facturen en kostenstaten gedurende jaren onbetaald bleven. Inmiddels werd een bedrag van 175 miljoen euro aan achterstallige facturen en kostenstaten betaald.

Verder werden ook de betalingstermijnen significant verkort. Uit intern statistisch onderzoek blijkt dat de algemene gemiddelde betalingstermijn voor centraal behandelde facturen (dus exclusief

⁸ Wet van 28 oktober 2016 houdende verdere omzetting van de Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures en van de Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ, *BS* 24 november 2016; Wet van 21 november 2016 betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord, *BS* 24 november 2016.

dringende gerechtskosten, behandeld door de griffies en secretariaten) 41,6 dagen is. 53% van de facturen wordt binnen de 30 dagen betaald. Dit is een significante vooruitgang ten opzichte van begin 2014, toen de betalingstermijn gemiddeld 95 dagen bedroeg.

1.5 Uitdagingen

- Er is een verdere begrotingsinjectie ten belope van 530 miljoen euro nodig voor Justitie, opgedeeld als volgt:
 - 130 miljoen voor de implementatie van de autonomie van de rechterlijke orde;
 - 60 miljoen voor de informatisering van Justitie, waarvan:
 - 35 miljoen voor de rechterlijke orde;
 - 25 miljoen voor het gevangeniswezen, de centrale administratie en de Veiligheid van de Staat;
 - 120 miljoen voor een hogere inkomensdrempel voor juridische tweedelijnsbijstand;
 - 100 miljoen voor de uitvoering van de Masterplannen gevangenis⁹;
 - 50 miljoen voor de versterking en de modernisering van de Veiligheid van de Staat;
 - 30 miljoen voor het gebouwenonderhoud ten laste van Justitie;
 - 30 miljoen voor de versterking van het personeel van het gevangeniswezen, met het oog op meer veiligheid en betere zorg voor gedetineerden en geïnterneerden;
 - 10 miljoen voor de verdere uitbouw van de transitiehuizen.
- Er is tevens een verdere begrotingsinjectie nodig ten belope van 250 miljoen euro voor de Regie der Gebouwen zodat de gerechtsgebouwen en gevangenis ook aangepast zijn aan een moderne Justitie.
- De inkomensgrenzen om aanspraak te kunnen maken op volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand blijven te laag. Een verhoging ervan is in de volgende legislatuur dan ook nodig om het gerecht nog toegankelijker te maken voor mensen met een laag inkomen.

⁹ De goedkeuring van de Masterplannen gevangenis I en II dateert van de vorige legislaturen. Op 18 november 2016 keurde de Ministerraad het Masterplan III goed. De drie masterplannen werden uitgewerkt om de overbevolking in de gevangenis terug te dringen en de infrastructuur te vernieuwen.

2 Basiswetgeving

2.1 Burgerlijk recht

Onze samenleving is sterk veranderd in vergelijking met pakweg 200 jaar geleden. Heel wat bepalingen uit het burgerlijk recht zijn niet meer aan deze tijd aangepast, komen niet meer tegemoet aan de huidige maatschappelijke behoeften en sluiten niet meer aan bij de realiteit zoals we die nu ervaren. De afgelopen jaren is hard gewerkt om daar verandering in te brengen. Voor heel wat materies werd de sprong van de 19de naar de 21ste eeuw gemaakt, zoals voor het bewijsrecht, de burgerlijke stand, het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht. Voor andere materies werden de nodige voorbereidingen getroffen om deze sprong te maken, zoals voor het verbintenissenrecht en het goederenrecht. Het einddoel is steeds de verhoging van de levenskwaliteit van elk individu, ongeacht of hij jurist is, gehandicapt, oud of jong, transgender, gehuwd of samenwonend, ouder van een levenloos kind, pleegzorger, mede-eigenaar in een appartementsgebouw, enz.

2.1.1 Nieuw erfrecht en huwelijksvermogensrecht¹⁰

Het klassieke gezin van gehuwde ouders met kinderen is steeds minder de norm. Meer en meer partners wonen ongehuwd samen en ook het aantal nieuw samengestelde gezinnen blijft stijgen. Daarnaast hebben ook de familiale banden met verdere bloedverwanten aan belang ingeboet. Het erfrecht en huwelijksvermogensrecht waren onvoldoende aangepast aan die gewijzigde realiteit.

Gelet op deze diversiteit, is er steeds meer nood aan maatwerk waarbij individuele en soms algemene belangen geval per geval met elkaar moeten worden verzoend of tegenover elkaar moeten worden afgewogen. In het hervormde erfrecht komt dit mooi tot uiting. De beschikkingsvrijheid staat meer centraal, maar zonder daarbij de familiale solidariteit uit het oog te verliezen, die zorgt voor rust en minder ruzies binnen de familie. Ook het hervormde huwelijksvermogensrecht laat toe een regeling te treffen die is aangepast aan zijn of haar eigen specifieke situatie, zonder te raken aan de bestaande solidariteit binnen het huwelijk.

Eén van de belangrijkste wijzigingen op het vlak van het erfrecht is de zogenaamde “wettelijke reserve”. Dit is het deel dat altijd naar de kinderen moet gaan. Ze werd herleid naar de helft van de nalatenschap ongeacht het aantal kinderen. Voortaan kan de erflater met de andere helft een regeling treffen die rekening houdt met de eigenheid van zijn of haar gezinssituatie. Misschien wil hij of zij ervoor zorgen dat de langstlevende feitelijk samenwonende partner niet uit de gezinswoning wordt gezet? Of misschien wil hij of zij de stiefkinderen of een kind met bijzondere zorgen bijkomend ondersteunen na zijn of haar overlijden?

Ook is het nu mogelijk om goede afspraken te maken tussen ouders en kinderen over de verdeling van de nalatenschap in een familiale erfovereenkomst. Iedereen wordt daarbij goed geïnformeerd over

¹⁰ Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018; Wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017.

de gevolgen. Dit zorgt voor geruststelling en transparantie. Op die manier wordt voorkomen dat kinderen ruzie maken over een nalatenschap.

“Ook voor koppels die (nog) niet getrouwd zijn, maar dit eventueel later van plan zijn, voorziet het huwelijksvermogensrecht meer mogelijkheden om al aan vermogensplanning te doen.”

Ook in het huwelijksvermogensrecht is rekening gehouden met de nood aan meer maatwerk. Echtgenoten hebben daarom bijkomende mogelijkheden gekregen om solidariteit op te bouwen binnen het kader van het stelsel van scheiding van goederen. Dergelijk stelsel, hoewel nuttig voor bijvoorbeeld ondernemers die hun echtgeno(o)t(e) willen beschermen tegen schuldeisers of mensen die graag wat meer autonomie behouden in het huwelijk, kan ook pijnlijke gevolgen veroorzaken. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de ene echtgenoot veel minder verdient dan de andere en/of zijn of haar carrière opzij heeft gezet om voor het gezin te zorgen. Omdat die echtgenoot nooit heeft gedeeld in de inkomsten die tijdens het huwelijk werden verworven door de andere echtgenoot, kan deze bij beëindiging ervan met zo goed als lege handen achterblijven.

Dankzij het nieuwe huwelijksvermogensrecht kunnen toekomstige echtgenoten hierop anticiperen. Er zijn nu twee mogelijkheden om solidariteit in te bouwen bij de beëindiging van het huwelijk: hetzij door onderlinge verrekening van wat zij gezamenlijk tijdens het huwelijk hebben opgebouwd, hetzij door een billijkheidscorrectie door de rechter in uiterst oneerlijke situaties. De notaris zal de echtgenoten hier steeds op wijzen zodat zij een bewuste keuze kunnen maken.

Ook voor koppels die (nog) niet getrouwd zijn, maar dit eventueel later van plan zijn, voorziet het huwelijksvermogensrecht meer mogelijkheden om al aan vermogensplanning te doen. Wanneer partners samen een woning kopen, zullen zij al in de akte van eigendomsverkrijging een anticipatieve inbreng kunnen doen van die woning in de toekomstige huwelijksgemeenschap, voor het geval zij later zouden huwen. Tegenwoordig kiezen partners er immers vaker voor om eerst te gaan samenwonen en hebben ze dus reeds vóór het huwelijk een vermogen opgebouwd, in vele gevallen ook samen. Dankzij deze anticipatieve inbreng kunnen ze vermijden dat ze tweemaal naar de notaris moeten. Deze maatregel maakt het leven van de burger niet alleen eenvoudiger, maar ook goedkoper.

2.1.2 Modernisering van de burgerlijke stand¹¹

De burgerlijke stand doet de meeste mensen denken aan dikke boeken, “registers” genaamd die worden bijgehouden door de gemeenten. Daarin staan geboorten, huwelijken, overlijdens, enz. ingeschreven. Gelet op het belang van deze boeken, houdt de griffie van de rechtbank, er een dubbel van bij. De burgerlijke stand doet ook denken aan afschriften en uittreksels uit onze akten, eveneens bijgehouden door de gemeenten die ze opmaakten. Echtscheidingen, naamswijzigingen, adopties, enz. moeten allemaal worden overgeschreven en op de kant van de betrokken akten worden vermeld

¹¹ Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, BS 2 juli 2018.

door de ambtenaar. De griffier of een andere overheid bezorgt per brief of e-mail de beslissing aan de ambtenaar die het dan met zijn pen moet overschrijven en de akten moet bijwerken. Veel brieven en veel schrijfwerk dus.

Na meer dan 10 jaar hard werken, is de digitalisering van de burgerlijke stand een feit. Sinds 31 maart 2019 bestaan de verschillende registers, kantmeldingen, overschrijvingen, enz. niet meer. Er werd één centrale aktebank van de burgerlijke stand opgericht waarin alle akten per persoon zijn opgenomen. Alle akten worden elektronisch opgemaakt. Pen en papier zijn voorgoed geschiedenis.

Voortaan kan de burger voor alle afschriften (kopies) of uittreksels (overzichten van huidige staat) terecht bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de woonplaats, die hiervoor gewoon op "print" moet drukken. De ambtenaar kan trouwens nu ook zelf rechtstreeks documenten bij de bevoegde overheden aanvragen zonder dat de burger nog als tussenschakel moet fungeren. Het leven wordt op die manier voor iedereen heel wat eenvoudiger en het is nog milieuvriendelijk ook.

Ook kwamen er een aantal andere verbeteringen aan de openbare dienstverlening. Zo kan de burger voortaan voor voornaamswijzigingen terecht bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van zijn of haar gemeente. Een brief naar de FOD Justitie met een aantal documenten als bijlage is dus niet langer nodig. Alles wordt onmiddellijk of binnen drie maanden afgehandeld en dat tegen een tarief dat de gemeenten zelf bepalen. Voor familienaamswijzigingen werd de administratieve procedure bij de FOD Justitie vereenvoudigd. De termijn voor behandeling is sterk ingekort en het "Besluit tot naamswijziging" hoeft niet meer naar het registratiekantoor en daarna naar de burgerlijke stand te gaan. De FOD Justitie brengt de wijzigingen rechtstreeks aan in de databank van de burgerlijke stand.

2.1.3 Nieuw Burgerlijk Wetboek¹²

Weinig mensen vinden vandaag nog hun draai in het burgerlijk recht. Het ligt verspreid over meerdere teksten, valt moeilijk te lezen door de archaische begrippen die het hanteert en is nog moeilijker te begrijpen. Dit hoeft ook niet te verwonderen.

Grote delen van het Burgerlijk Wetboek dateren van 1804. De maatschappij van toen zag er helemaal anders uit. De samenleving was agrarisch en de erfenis was de belangrijkste manier om eigendom te verwerven. Het Burgerlijk Wetboek werd uitgewerkt om rekening te houden met die realiteit en vormde een juridisch kader voor mensen met bezittingen. Er ging zo goed als geen aandacht naar mensen die niets hadden.

Tweehonderd jaar later is onze maatschappij ingrijpend veranderd. Met veel moeite heeft het recht gelijke tred kunnen houden met de maatschappelijke evolutie. De rechtspraak werkte nieuwe rechtsfiguren uit en klassieke begrippen kregen een hedendaagse invulling. Die ontwikkeling heeft vandaag echter duidelijk haar grenzen bereikt.

Een team van experts werkte deze legislatuur aan een overzichtelijke structuur voor het nieuw Burgerlijk Wetboek, aangepast aan de behoeften van de 21ste eeuw.

¹² Wet van 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoering van boek 8 "Bewijs" in dat Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2019, nr. 54-3349, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 4 april 2019.

De fundering en de eerste steen van dit nieuwe Wetboek werden gelegd met de invoering van het boek 8 over het bewijs. Binnenkort zal de Koning het geheel hervormde erfrecht en huwelijksvermogensrecht (zie punt 2.1.1.) coördineren en integreren in het nieuwe Burgerlijk Wetboek als boeken 2 en 4. Ook boeken 3 (Goederen) en 5 (Verbintenissen) zijn reeds ingediend als wetsvoorstel en zijn klaar voor verdere behandeling in het Parlement.¹³

“Mensen sluiten vandaag veel contracten via internet. Voortaan volstaat voor een aankoop tot 3.500 euro een eenvoudige e-mail of sms als bindend akkoord.”

Het nieuwe bewijsrecht in boek 8 van het nieuw Burgerlijk Wetboek ontketent geen revolutie, maar brengt de regels van het bewijs in overeenstemming met de huidige noden. In 1804 werd bijvoorbeeld nog een onderscheid gemaakt tussen belangrijke en minder belangrijke beloftes. Om iemand te beschermen tegen overhaaste beslissingen, is die maar gebonden aan een belangrijke belofte als die op papier wordt gezet. De kern van dat idee blijft behouden, maar wat is nu een “belangrijke” belofte? Vandaag is een belofte “belangrijk” als zij 375 euro of meer waard is. Dat bedrag werd opgetrokken naar 3.500 euro zodat bepaalde contracten bijvoorbeeld de aankoop van een smartphone, een laptop of zelfs een tweedehandswagen, ook zonder veel formaliteiten kunnen worden gesloten. Tegelijk is ook de sprong gemaakt naar een digitale omgeving door ook regels voor elektronische handtekeningen in de wet op te nemen. Mensen sluiten vandaag immers veel contracten via het internet. Voortaan kan voor een aankoop tot 3.500 euro een eenvoudige e-mail of sms als bindend akkoord volstaan.

2.1.4 Nieuwe regeling voor kinderen, transgenders, kwetsbare personen, levenloze kinderen en ouderen

Ouderen, kinderen, gehandicapten, transgender personen, enz. zijn eveneens volwaardige burgers van deze samenleving met een eigen stem en een eigen streven naar welzijn en autonomie, zo nodig binnen een gepast ondersteunend kader. Ook in dat opzicht waren aanpassingen nodig aan verouderde wetgeving die deze mensen negeert of kleineert. De levenskwaliteit van alle mensen is immers belangrijk. Kwetsbaarheid mag niet leiden tot uitsluiting. Iedere burger telt in onze samenleving.

Vanuit die optiek kwam er in eerste instantie een versterking van het hoorrecht van minderjarigen. In samspraak met hen werd een nieuw model van uitnodigingsbrief opgemaakt voor wanneer ze

¹³ Wetsvoorstel houdende invoeging van boek 3 “Goederen” in het nieuw Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2019, nr. 54-3623; Wetsvoorstel tot invoeging van boek 5 “Verbintenissen” in het nieuw Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2019, nr. 54-3709.

worden gehoord in een rechtszaak die hen rechtstreeks aanbelangt, zoals de verblijfsregeling. Zij kunnen nu echt hun mening laten horen.¹⁴

“Dankzij de uitbreiding van de verzorgingsvolmacht kiezen ouderen bijvoorbeeld op voorhand in welk rusthuis ze willen opgenomen worden.”

Ook kwetsbare volwassenen verdienen bescherming. Zo kunnen zij nu niet enkel een financiële regeling treffen voor het geval ze er zelf niet meer toe in staat zijn, maar kunnen ze bijvoorbeeld ook bepalen in welk rusthuis ze willen opgenomen worden. Dankzij de uitbreiding van de verzorgingsvolmachten kunnen ouderen hun toekomst nog beter voorbereiden.¹⁵ Ook het bewind zelf werd verbeterd in het belang van de kwetsbare volwassenen.¹⁶ Door de regels van het bewind te vereenvoudigen kan de vrederechter zich voortaan beter toespitsen op de organisatie van een bescherming op maat van de te beschermen persoon en daarbij de omgeving nog nauwer betrekken. Er zal ook een Centraal register van beschermde personen worden opgericht en de communicatie met het vredegerecht zal in de toekomst ook elektronisch kunnen verlopen. De toegang tot het vredegerecht wordt op die manier nog laagdrempeliger en soepeler wat in het belang is van alle betrokken personen.

Vanuit hetzelfde streven naar levenskwaliteit en welzijn voor elke burger, kunnen mannen en vrouwen de registratie van hun geslacht en voornaam wijzigen zonder daartoe te moeten voldoen aan allerlei medische eisen waaronder sterilisatie. Bij de wijziging van de registratie van het geslacht worden zij voortaan ook goed geïnformeerd over alle gevolgen die dit met zich meebrengt dankzij een zeer toegankelijke brochure, opgemaakt in samenspraak met de betrokken verenigingen.¹⁷

Na meer dan twintig jaar ijveren, is er ook een nieuwe regeling gekomen voor ouders van een levenloos kind. In het kader van de rouwverwerking willen ouders vaak hun levenloos kind een volwaardige plaats geven in hun leven, net zoals dit het geval is voor levend geboren kinderen. Vanaf 31 maart 2019 kunnen ouders hun kind, levenloos geboren na 140 dagen zwangerschap, aangeven bij de burgerlijke stand en een voornaam geven, en kan het levenloos kind geboren na 180 dagen zwangerschap ook een familienaam krijgen. Om ouders van een levenloos kind geboren vóór 31 maart 2019 niet in de kou te laten staan, werd een overgangsregeling voorzien waardoor ook zij gebruik kunnen maken van de nieuwe regeling.¹⁸

¹⁴ Koninklijk besluit van 28 april 2017 tot vaststelling van het model van informatieformulier bedoeld in artikel 1004/2 van het Gerechtelijk Wetboek, *BS* 22 mei 2017.

¹⁵ Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 december 2018.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Wet van 25 juni 2017 tot hervorming van regelingen inzake transgenders wat de vermelding van een aanpassing van de registratie van het geslacht in de akten van de burgerlijke stand en de gevolgen hiervan betreft, *BS* 10 juli 2017.

¹⁸ Wet van 19 december 2018 tot wijziging van diverse bepalingen inzake de regelgeving betreffende het levenloos kind, *BS* 1 februari 2019.

2.1.5 Inzetten op bemiddeling en andere minnelijke oplossingen¹⁹

De 19de -eeuwse Justitie doet denken aan het beeld van magistraten en advocaten in toga, met vurige pleidooien in het belang van de “rechtsonderhorigen”. Vandaag gaat het over de “rechtszoekende” en hoewel het beslechten van geschillen nog altijd de kerntaak van Justitie is, bestaan er heel wat waardige alternatieven voor een procedure voor de rechtbank.

Kenmerkend voor deze alternatieve oplossingswegen is dat partijen de gelegenheid krijgen om hun mening kenbaar te maken. Ze praten met elkaar en zoeken naar een evenwichtige oplossing voor tegenstrijdige belangen. Deze alternatieve oplossingstrajecten zorgen ervoor dat partijen worden betrokken en er echt naar hen wordt geluisterd. Men zoekt samen naar een win-winoplossing. Niemand komt als verliezer uit het geschil en de oorzaak van het conflict wordt aangepakt. Op die manier worden aanslepende ruzies en nieuwe procedures vermeden. En daar heeft iedereen belang bij.

Vanuit het geloof in de meerwaarde van deze alternatieve oplossingstrajecten, zette Justitie afgelopen legislatuur in op een nieuw wettelijk kader dat heel wat kapstokken daartoe aanreikt aan zowel magistraten, advocaten, professionele bemiddelaars, enz. Dit nieuwe kader neemt drempels weg, zorgt ervoor dat burgers sneller en beter worden geïnformeerd en verduidelijkt de rol die iedereen speelt. Tegelijkertijd opent het ook mogelijkheden om alternatieve oplossingstrajecten, waaronder bemiddeling, verder te ontwikkelen.

Hiermee werd, zoals in andere Europese landen, een belangrijke stap gezet naar een Justitie die naast het beslechten van geschillen ook aandacht heeft voor praten met elkaar, onderhandelen, verzoenen, bemiddelen en schikken.

2.1.6 Nieuwe regels voor de mede-eigendom²⁰

Inzetten op levenskwaliteit is ook inzetten op leefbaar wonen. Er wonen heel veel mensen in appartementsgebouwen en dit aantal stijgt nog steeds. Samenleven met anderen is geen evidentie en zeker niet wanneer men de burens niet zelf heeft gekozen zoals het geval is in een appartementsgebouw. De ouderdom van een groot deel van de appartementsgebouwen en de problemen die daarmee gepaard gaan, kunnen dit samenleven bemoeilijken. Goede afspraken kunnen er dan voor zorgen dat het samenleven voor alle bewoners en betrokken actoren aangenaam blijft.

Het is vanuit die optiek dat, in overleg met de betrokken stakeholders, de regels van de mede-eigendom werden aangepast. De flexibilisering van de besluitvorming is één van die aanpassingen. Gelet op de veroudering van het gebouwenpark hebben tal van mede-eigendommen nood aan ingrijpende herstellingswerken. Sinds 1 januari 2019 kunnen renovatiewerken aan een appartementsgebouw niet langer meer worden geblokkeerd door een kleine minderheid van de mede-eigenaars. Om belangrijke werken uit te voeren – zoals het plaatsen van dakisolatie of de herinrichting van een trappenhuis – volstaat voortaan een meerderheid van 66% van de mede-eigenaars. Tot nog toe was dat 75%. Als het gaat om werken die een wet oplegt, zoals de liften conform

¹⁹ Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, BS 2 juli 2018.

²⁰ Ibid.

maken aan nieuwe veiligheidsnormen, volstaat zelfs een gewone meerderheid (51%). Ook de afbraak en de heropbouw van een verouderd appartementsgebouw zal niet meer geblokkeerd kunnen worden wanneer nodig voor het garanderen van de veiligheid van de buurt of wanneer de kosten van een renovatie buitensporig oplopen. Unanimititeit is niet meer vereist. Deze maatregel verhoogt de veiligheid en de woonkwaliteit van de bewoners.

Voortaan moet ook een reservefonds worden opgericht, tenzij 4/5 van de mede-eigenaars het anders wil. Dit fonds moet ervoor zorgen dat de nodige renovatiewerken ook effectief kunnen worden betaald. Op die manier zullen mede-eigenaars verplicht op lange termijn moeten denken.

Met de nieuwe wet komt er ook meer transparantie met betrekking tot de afspraken die gelden in het appartementsgebouw. De syndicus krijgt de opdracht om het reglement van interne orde aan te passen aan eventuele nieuwe wetgeving. Hiervoor is een tussenkomst van de notaris niet langer vereist.

“Wie betaalt, beslist. Over de lasten van gemeenschappelijke delen die slechts onder een paar mede-eigenaars worden verdeeld, mag alleen door die mede-eigenaars worden beslist.”

Ook deed het principe van “wie betaalt, beslist” zijn intrede. Indien voor bepaalde gemene delen de lasten worden verdeeld tussen bepaalde mede-eigenaars kunnen alleen zij daarover beslissen voor zover die beslissingen het gemeenschappelijk beheer niet in het gedrang brengen.²¹

Ten slotte werd ook hier gedacht aan het milieu. Een mede-eigenaar die een oplaadpunt voor zijn elektrische wagen wil laten installeren, zal dit voortaan op een eenvoudige en snelle manier kunnen aanvragen bij de vereniging van mede-eigenaars die enkel kan weigeren op grond van een rechtmatig belang, bijvoorbeeld indien de infrastructuur reeds aanwezig is of de werken schade zouden toebrengen aan het uitzicht, het gebruik, de hygiëne of de veiligheid van het gebouw.

2.1.7 Uitdagingen

- De verdere uitwerking van de diverse boeken van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, met in de eerste plaats degene die al neerliggen in het Parlement met betrekking tot verbintenissen (boek 3) en de goederen (boek 5) (zie punt 2.1.3). De codificatie van de artikelen die deel zullen uitmaken van boek 4 (Nalatenschappen, schenkingen en testamenten) zouden verder moeten worden doorgevoerd. Hetzelfde geldt voor de codificatie van de artikelen uit boek 2 die het relatie- en het huwelijksvermogensrecht betreffen (zie punt 2.1.1).

²¹ Iemand woont op het gelijkvloers en maakt geen gebruik van de lift. Bijgevolg betaalt die persoon ook niet voor het onderhoud of de herstellingen van de lift. Dat impliceert tegelijk dat die persoon ook niet mee kan beslissen over bijvoorbeeld de onderhoudscontracten voor de lift.

- Een algemene hervorming van het afstammingsrecht. De werkgroep afstammingsrecht, samengesteld uit experts uit alle grote Belgische universiteiten, heeft inmiddels haar werkzaamheden afgerond en een finaal eindverslag overhandigd.
- De modernisering van de wetgeving met betrekking tot de bescherming van de persoon van de geesteszieke. Een werkgroep, samen met Volksgezondheid, heeft zich reeds gebogen over de knelpunten die de huidige wet vertoont en werkt nu aan een eindverslag. Op die manier is er een goede basis om de gesprekken op het niveau van de deelstaten te kunnen starten.
- De evaluatie vóór 30 juni 2021 van de wet betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank. Samen met deze evaluatie zal de werkgroep familierechtbanken zich ook verder buigen over de vraagstukken met betrekking tot ouderverstoting en de gelijkmatig verdeelde verblijfsregeling.
- De creatie van een statuut voor zorgouders. Een aantal wetsvoorstellen ligt reeds ter bespreking in het Parlement. Alle gegevens liggen nu op tafel en het debat kan worden opgestart.

2.2 Economisch recht

Het Belgisch recht moet aantrekkelijk zijn zodat België internationaal kan concurreren met andere Europese landen en buitenlandse investeringen kan aantrekken. De hervorming van het ondernemingsrecht, in de brede zin van het woord, vertrekt vanuit die gedachte. Vandaag gebeurt het al te vaak dat buitenlandse investeerders bewust niet kiezen voor het Belgisch ondernemingsrecht omdat het onvoldoende flexibel of transparant is. Het nieuwe ondernemingsrecht maakt hiermee komaf. Het is eenvoudig, flexibel en modern, toegankelijk en verstaanbaar voor nationale en internationale investeerders en rechtspractici.

Drie onderdelen van het ondernemingsrecht werden hervormd: het ondernemingsrecht zoals opgenomen in het Wetboek van Economisch Recht (WER), het vennootschaps- en verenigingsrecht en het insolventierecht.

2.2.1 Ondernemingsrecht

De rode draad doorheen deze hervorming was de invoering van een nieuw ondernemingsbegrip en de afschaffing van de begrippen “handelaar” en “koopman”. Deze leidden in de praktijk immers tot heel wat interpretatieverschillen en bijgevolg tot rechtsonzekerheid.

Vandaar dat er resoluut voor werd gekozen om beide begrippen te vervangen door een uniform ondernemingsbegrip, dat meteen ook de link maakt met het ondernemingsrecht. Het nieuwe ondernemingsbegrip is van toepassing op alle actoren die economisch actief zijn. Vrije beroepen, landbouwers én vzw's worden allemaal beschouwd als ondernemingen. Door het ondernemingsbegrip te definiëren op basis van formele criteria (d.w.z. criteria die perfect objectief toetsbaar zijn) worden interpretatiegeschillen zo goed als uitgesloten.

Het nieuwe concept van de onderneming²² brengt vereenvoudiging en aldus meer duidelijkheid en rechtszekerheid, zowel bij de bepaling van de bevoegde ondernemingsrechter, van de toepasselijke bewijsregels, de toepasselijke boekhoudregels als bij de publicatieverplichtingen.

Zo zal een vzw die tot nog toe, afhankelijk van de activiteit, soms voor de handelsrechtbank en soms voor de rechtbank van eerste aanleg moest verschijnen, nu voor de ondernemingsrechter verschijnen. In dezelfde zin zal een vrije beroeper, in het kader van een geschil tegen een andere vrije beroeper, zich kunnen beroepen op de vrije bewijsregels, d.w.z. alle middelen van het ondernemingsrecht, met inbegrip van getuigen en vermoedens.

Om de nieuwe groep van ondernemingen (vrije beroepen, vzw's en landbouwers) de juiste omkadering te bieden, werd de groep van lekenrechters uitgebreid met vertegenwoordigers uit die groep. Ook het statuut van de lekenrechters onderging wijzigingen zodat de nieuwe groep van ondernemers zich maximaal ondersteund en vertegenwoordigd voelt. Ten slotte is de op de nieuwe ondernemers toepasselijke wet- en regelgeving nu toegankelijker. Er kwamen coherente boekhoudregels en alle boekhoudbepalingen werden in één koninklijk besluit gegroepeerd.²³ Dit is een aanzienlijke vereenvoudiging.

2.2.2 Vennootschaps- en verenigingsrecht

Ook de hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht bracht een doorgedreven vereenvoudiging.²⁴

Zo werd vooreerst het nieuwe ondernemingsbegrip en de afschaffing van het onderscheid tussen handelsdaden en burgerlijke daden doorgetrokken naar het vennootschaps- en verenigingsrecht. Het onderscheid tussen vennootschappen met een burgerlijk karakter (dit zijn vennootschappen die zich aan de spelregels van het vennootschapsrecht onderwerpen, maar niet aan het handels- en economisch recht als dusdanig) en vennootschappen met een commercieel karakter werd voorgoed afgeschaft.

Vervolgens werd het aantal vennootschapsvormen herleid van meer dan 17 tot 4 basisvormen: de maatschap (kan de vorm aannemen van een VOF²⁵ of CommV²⁶), de BV²⁷, de CV²⁸ en de NV²⁹. Ook het verenigingsrecht, dat tot nog toe verspreid was over verschillende wetgevende teksten, werd in één wetboek onder het dak van het vennootschapsrecht ondergebracht, weliswaar rekening houdend met de eigenheid van de verenigingssector. Het tot nog toe geldende maar diffuse onderscheid tussen de vennootschap en de vereniging is hierdoor duidelijk geworden. Als gevolg van het nieuwe ondernemingsbegrip zijn vennootschappen én verenigingen ook ondernemingen, die elke activiteit kunnen uitoefenen om in hun financiële behoeften te voorzien voor de realisatie van hun belangeloos

²² Wet van 15 april 2018 houdende de hervorming van het ondernemingsrecht, *BS* 27 april 2018.

²³ Koninklijk besluit van 21 oktober 2018 tot uitvoering van de artikelen III.82 tot en met III.95 van het wetboek van Economisch recht, *BS* 29 oktober 2018.

²⁴ Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *BS* 4 april 2019.

²⁵ Vennootschap onder Firma.

²⁶ Commanditaire Vennootschap.

²⁷ Besloten Vennootschap.

²⁸ Coöperatieve Vennootschap.

²⁹ Naamloze Vennootschap.

doel. Hét onderscheid tussen beide is dat de vennootschap minstens een deel van haar winsten aan haar aandeelhouders moet uitkeren, daar waar elke uitkering in een vereniging verboden zal zijn. Daarnaast bestaat ook het onderscheid tussen “vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen” en “de genoteerde vennootschappen” niet langer. Aangezien “genoteerde vennootschappen” zeer vaak ook “vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen” zijn, werd deze laatste categorie afgeschaft en kwam er een nieuwe definitie van de “genoteerde vennootschap”. Ten slotte werd ook het aantal strafbepalingen beperkt. Immers, talrijke strafbepalingen in het Wetboek van Vennootschappen bleken geen efficiënte sancties en vonden in de praktijk zelden toepassing. Vandaar dat de strafsanctie achterwege werd gelaten telkens wanneer deze niet gepast was en er een betere burgerlijke sanctie voorhanden was (bijvoorbeeld bestuurdersaansprakelijkheid).

Flexibiliteit kenmerkt het nieuwe vennootschapsrecht. Een flexibel vennootschaps- en verenigingsrecht zorgt dat partijen vrijer hun afspraken kunnen “moduleren” en beter op hun behoeften kunnen laten aansluiten. Dit idee werd ook doorgetrokken in de BV, de CV en de NV, zonder daarbij afbreuk te doen aan de dwingende Europeesrechtelijke regels en de adequate bescherming van de schuldeisers.

De flexibiliteit in de BV komt tot uiting in de afschaffing van het kapitaalconcept. Immers, het bestaande kapitaalconcept bood niet de efficiënte schuldeiserbescherming die ervan werd verwacht. Integendeel, het confronteerde vennootschappen met bijkomende kosten en bureaucratische procedures. Vandaar dat dit concept werd vervangen door een meer realistische en meer economische benadering, met een gezond evenwicht tussen dwingende derdenbescherming en de contractuele vrijheid. Ook de vrije overdraagbaarheid van aandelen zorgde voor meer flexibiliteit. Om de eventuele ongewenste effecten van de nagestreefde flexibiliteit, vooral bij startende ondernemers, te ondervangen, bestaat een duidelijke suppletieve regel bijvoorbeeld voor het geval er niets werd bepaald in de statuten.

“Ook digitalisering is een belangrijke eigenschap van de hervorming. Onder andere werd de digitale neerlegging en publicatie van de oprichtings- en wijzigingsakten van rechtspersonen tot stand gebracht, zodat het digitaal raadplegen van dossiers mogelijk is.”

De bestaande flexibiliteit bij de CV, die kenmerkend was voor deze vennootschapsvorm, blijft behouden, met dien verstande dat de CV enkel openstaat voor de vennootschappen die een onderneming voeren op basis van het coöperatieve gedachtegoed.

Bij de NV was de manoeuvreerruimte, gelet op de bindende Europese regels, beperkter. Toch kwam er ook voor deze vennootschapsvorm, waar mogelijk, meer flexibiliteit. Zo onderging vooreerst het statuut van de bestuurder grondige wijzigingen en is de *ad nutum* herroepbaarheid van de bestuurders voortaan van aanvullend recht. Daarnaast werd ook het bestuursmodel van de NV herdacht. Ten slotte is het nu ook mogelijk om in de genoteerde NV statutair in dubbel stemrecht te voorzien voor trouwe aandeelhouders, terwijl in de niet-genoteerde NV en de BV het meervoudig stemrecht werd toegelaten.

Naast flexibiliteit is ook digitalisering een belangrijke eigenschap van deze hervorming. Zo werd o.a. de digitale neerlegging en publicatie van zowel de oprichtings- als wijzigingsakten van rechtspersonen, tot stand gebracht, zodat de digitale raadpleging van dossiers mogelijk is.

Last but not least werd het vennootschaps- en verenigingsrecht aangepast aan Europese evoluties zoals de toegenomen competitie tussen Europese lidstaten om een aantrekkelijk vestigingsregime te bieden voor vennootschappen. Door resoluut te kiezen voor de statutaire zetel, hebben de eigen Belgische ondernemingen, die eventuele activiteiten willen ontplooiën in het buitenland, de zekerheid dat ze voor altijd Belgische ondernemingen zullen blijven en niet het risico lopen dat de eigen Belgische rechters hen als een niet-Belgische onderneming zouden kwalificeren. Het dubbel stemrecht maakt het voor beursgenoteerde ondernemingen mogelijk om de stabiliteit in het aandeelhouderschap te vergroten en zo een dam op te werpen tegen het zogenaamde “*short-termism*”. Het dubbel stemrecht zal er immers voor zorgen dat de aandeelhouder, die zijn aandelen gedurende 2 jaar op naam heeft, zich verbonden voelt met de vennootschap en de stabiliteit ervan zal willen bestendigen.

Dit nieuw en modern wetgevend kader voor vennootschappen en verenigingen gaat uiteraard gepaard met transparante wetgeving met betrekking tot het jaarrekeningenrecht. Immers, de afschaffing van het kapitaalconcept, heeft ook de aanpassing noodzakelijk gemaakt van de modellen voor de jaarrekening, die tot nog toe op het kapitaalbeprijing waren gebaseerd.³⁰

2.2.3 Insolventierecht

Het laatste onderdeel van de hervorming van het ondernemingsrecht, is de aanpassing van het insolventierecht.³¹ Ook hier werd het nieuwe ondernemingsbegrip doorgetrokken. Eenieder die economisch actief is (dus ook vzw's, landbouwers en vrije beroepen) zal gebruik kunnen maken van insolventieprocedures wanneer het minder goed gaat.

De invoering van een nieuw Boek XX in het Wetboek Economisch Recht bracht vereenvoudiging. Dit Boek XX integreert immers twee bestaande wetten nl. de wet continuïteit ondernemingen en de faillissementswet. De digitalisering van de volledige insolventieprocedure via de oprichting van het Centraal Register Solvabiliteit³² zorgde dan weer voor duidelijkheid en transparantie, tijdswinst, kostenbesparing en vermindering van de werklust van de griffies.

De dienst handelonderzoek bij de ondernemingsrechtbanken werd uitgerust met een knipperlichtendatabank die de opsporing van slapende en malafide ondernemingen vereenvoudigt.³³

³⁰ Koninklijk besluit tot uitvoering van het wetboek van vennootschappen en verenigingen, *Ministerraad* 1 maart 2019.

³¹ Wet van 11 augustus 2017 houdende invoeging van het Boek XX "Insolventie van ondernemingen", in het Wetboek van economisch recht, en houdende invoeging van de definities eigen aan Boek XX en van de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek XX in het Boek I van het Wetboek van economisch recht, *BS* 11 september 2017.

³² Wet van 1 december 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en de faillissementswet van 8 augustus 1997 met het oog op de invoering van het Centraal Register Solvabiliteit, *BS* 11 januari 2017; Koninklijk besluit van 23 maart 2017 houdende de werking van het Centraal Register Solvabiliteit, *BS* 27 maart 2017.

³³ Wet van 17 mei 2017 tot wijziging van diverse wetten met het oog op de aanvulling van de gerechtelijke ontbindingsprocedure van vennootschappen, *BS* 12 juni 2017.

“Slapende vennootschappen, die hun jaarrekeningen niet neerleggen, kunnen voor de rechtbank worden opgeroepen.”

Vanuit de optiek dat bij mislukking iedereen een tweede kans verdient en ondernemerschap moet worden gestimuleerd, ook al lukt het niet van de eerste keer, kwamen er nieuwe regels. De kwijtschelding is nu in een vroeger stadium van het faillissement mogelijk, dan wat voordien het geval was. Hierbij wordt uiteraard het schuldeisersbelang niet uit het oog verloren. Daarnaast worden ook buitengerechtelijke procedures aangemoedigd. Zo hebben partijen nu de mogelijkheid om een minnelijk akkoord te sluiten buiten een gerechtelijke reorganisatieprocedure om. De rechtbank kan dit akkoord op aangeven van de partijen zelf homologeren en uitvoerbaar verklaren. Ten slotte werd een regeling uitgewerkt voor de zogenaamde slapende vennootschappen (vennootschappen en verenigingen die gedurende lange tijd geen jaarrekeningen hebben neergelegd).³⁴ Teneinde deze uit het rechtsverkeer te halen, voorziet de wet in een versnelde ontbindingsprocedure, met dien verstande dat de vennootschap, die haar jaarrekening niet neerlegt, kan worden opgeroepen voor de rechtbank. Ze krijgt wel steeds de mogelijkheid om zich te regulariseren.

Om ervoor te zorgen dat de belangen van de schuldeisers, ook in het kader van insolventieprocedures, maximaal zijn gewaarborgd, werd de vergoedingsregeling voor curatoren herzien.³⁵ Een aantrekkelijke vergoedingsregeling zal ervoor zorgen dat bepaalde initiatieven die de curator vandaag niet neemt omdat ze mogelijks niet kostendekkend zouden zijn, in de toekomst wel door hem zullen worden opgestart. Een correcte afhandeling van een faillissement zal uiteindelijk ook de schuldeiser ten goede komen.

Daarnaast werden in het verlengde van het nieuwe ondernemingsbegrip en omdat ook vrije beroepen nu ondernemers zijn, de gepaste instrumenten gecreëerd om de eigenheid van deze beroeps categorie te waarborgen. Concreet zal bijvoorbeeld een mede-insolventiefunctionaris de insolventieprocedure van een vrij beroeper mee begeleiden.³⁶ De mede-insolventiefunctionaris zal voor duidelijkheid en rechtszekerheid zorgen.

De drie bovengenoemde hervormingen, telkenmale geflankeerd door de nodige uitvoeringsbesluiten, zorgen ervoor dat het volledige ondernemingsrecht, voor de eerste keer in de geschiedenis, in zijn geheel is aangepakt en hervormd. De rechtszoekenden én de rechtspractici beschikken nu over een modern, sterk vereenvoudigd en coherent ondernemingsrecht.

³⁴ Wet van 17 mei 2017 tot wijziging van diverse wetten met het oog op de aanvulling van de gerechtelijke ontbindingsprocedure van vennootschappen, *BS* 12 juni 2017.

³⁵ Koninklijk besluit van 26 april 2018 houdende vaststelling van de regels en barema's tot bepaling van de kosten en het ereloon van de insolventiefunctionarissen, *BS* 27 april 2018.

³⁶ Koninklijk besluit van 26 april 2018 houdende uitvoering van artikel XX.1, § 1, laatste lid, van het Wetboek van economisch recht wat betreft de toepassing van boek XX van het Wetboek van economisch recht op de beoefenaars van een vrij beroep, *BS* 27 april 2018.

2.2.4 Oprichting van het Marktenhof³⁷

Het hof van beroep te Brussel beschikt over een aantal bijzondere, exclusieve bevoegdheden, voornamelijk inzake gereguleerde marktzaken, zoals het beroep tegen beslissingen van de Mededingingsautoriteit, de FSMA³⁸, het BIPT³⁹, de CREG⁴⁰ en andere regulatoren. Teneinde de behandeling van deze zeer juridisch-technische procedures te professionaliseren, is overgegaan tot de oprichting van een gespecialiseerde sectie, naar analogie met de burgerlijke rechtbank, de correctionele rechtbank, de familie- en jeugdrechtbank en de strafuitvoeringsrechtbank die in de (meeste) rechtbanken van eerste aanleg bestaan. Daartoe werden in het hof van beroep te Brussel “kamers voor marktzaken”⁴¹ ingericht. Samen vormen deze kamers een sectie die de naam “Marktenhof” draagt, mede om haar internationale uitstraling te bevorderen. Uiteraard is het Marktenhof bevoegd voor het gehele land, zoals dit vandaag voor dit exclusief contentieux van het hof van beroep van Brussel al het geval is.

2.2.5 Uitdagingen

- De omzetting van de Aandeelhoudersrichtlijn in het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen.
- Uitbreiding van het toepassingsgebied van het ondernemingsbegrip tot de marktpraktijken- en mededingingsrecht, zodat ook in die rechtsdomeinen het nieuwe ondernemingsbegrip ingang kan vinden.
- De toepassing van de nieuwe wetgeving evalueren, en desgevallend remediëren.

2.3 Strafrecht, strafprocesrecht en strafuitvoering

Het strafrecht, het strafprocesrecht en de strafuitvoering zijn complex en werden in het verleden reeds meerdere malen gewijzigd met het oog op een gepast vervolgings- en bestraffingsbeleid.

Ook in deze legislatuur werd van bij de aanvang werk gemaakt van de modernisering en hervorming van het strafrecht, het strafprocesrecht, de strafuitvoering en de internering (zie punt 4.6). Kortere procedures en een betere bescherming van de burger en vooral het slachtoffer waren daarbij de sleutelwoorden.

De werkzaamheden verliepen in twee fasen. In een eerste fase werden de meest dringende en meest noodzakelijke hervormingen doorgevoerd. De tweede fase bestond uit een grondige herwerking van de wetboeken strafrecht, strafprocesrecht en strafuitvoering.

³⁷ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016.

³⁸ Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten.

³⁹ Belgisch Instituut voor postdiensten en telecommunicatie.

⁴⁰ Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas.

⁴¹ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016.

2.3.1 Dringende en noodzakelijke hervormingen

2.3.1.1 Strafrecht en Strafprocesrecht

De dringende en noodzakelijke hervormingen beoogden (i) de efficiëntere en snellere afhandeling van een strafzaak, (ii) de gerichtere aanpak van specifieke vormen van criminaliteit, (iii) de strengere aanpak van ernstige verkeersmisdrijven, en (iv) de verbetering van de rechten van partijen in strafzaken.

(i) De efficiëntere en snellere afhandeling van een strafzaak

In de eerste plaats onderging de strafprocedure een aantal wijzigingen.⁴²

Zo werden een aantal belangrijke vereenvoudigingen aan de assisenprocedure aangebracht. Tijdrovende en oubollige bepalingen, zoals bijvoorbeeld het verplicht voorlezen van bepaalde akten of het doen tonen van alle overtuigingsstukken, gingen overboord. Ook de voorzitter van het Hof van Assisen kreeg meer beslissingsmacht om bepaalde niet-relevante getuigen te weren uit de debatten. Om de verplichte juryrechtspraak voor bijvoorbeeld zware terreurzaken volledig op te heffen, is in een volgende legislatuur een grondwetswijziging noodzakelijk. Maar nu kunnen assisenprocessen minstens op een zinvolle en efficiënte manier worden georganiseerd.

Andere belangrijke wijzigingen op het vlak van een efficiëntere en snellere strafprocedure zijn: de invoering van de mogelijkheid tot "*guilty plea*" (een schuldbekentenis die aan de gerechtelijke uitspraak voorafgaat en die leidt tot een minder zware straf); de inperking van de mogelijkheden om bewust verstek te laten als verdedigingsstrategie; de schrapping van de nietigheidssanctie voor een aantal vormvoorschriften (procedurefouten); vereenvoudigingen op het vlak van de cassatieprocedure, enz. In dezelfde zin werd de verruimde minnelijke schikking aangepast aan de eisen van het Grondwettelijk Hof zodat het Openbaar Ministerie een zaak, wanneer zij dit opportuun acht, op een alternatieve manier kan afhandelen.

Verder werden alle Belgische gemeenten op 1 januari 2018 aangesloten op het Centraal Strafrechtregister. Hierdoor kon komaf worden gemaakt met het gemeentelijk strafregister, dat lokaal werd bijgehouden en een pak werk vormde voor de steden en gemeenten.⁴³

Om een snellere vaststelling van ernstige misdrijven mogelijk te maken, werd in het Strafwetboek in een nieuwe wettelijke uitzondering op het beroepsgeheim voorzien. Personen die zorg en bijstand verlenen, hebben daardoor de mogelijkheid om geheimen die onder het beroepsgeheim vallen, te delen met de gerechtelijke autoriteiten binnen een strikt kader dat een wet, decreet of ordonnantie

⁴² Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016.

⁴³ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016.

voorziet of dat de procureur des Konings machtigt.⁴⁴ Deze wetswijziging vormt nu de basis voor het uitwisselen van (geheime) informatie in de integrale ketenaanpak van het intrafamiliaal en partnergeweld, die onder meer in de nieuwe Family Justice Centers vorm krijgt. Deze centra, reeds opgericht in bepaalde provincies, benaderen de problematiek in hun globaliteit en zoeken een duurzame oplossing voor dader en slachtoffers, waarbij het geweld definitief stopt. Ook de strijd tegen het geweld op veiligheidsberoepen en hulpverleners is met een informatie-uitwisseling tussen personen met een geheimhoudingsplicht gebaat.

“De maximale duur van de arrestatietermijn ging van 24 naar 48 uren.”

Een nieuwe *“una via”* (“één weg”) regeling werd ingevoerd zodat het parket en de fiscus optimaal samenwerken en van in het begin overleg kunnen plegen over de meest adequate aanpak van ernstige fiscale fraude.⁴⁵ Deze nieuwe regeling zal vermijden dat de opsporingsdiensten op dubbele en tegenstrijdige manier werken. Het zal er ook voor zorgen dat de afhandeling en berechting van grote fiscale zaken binnen een redelijke termijn gebeurt.

Tot slot werd via een grondwetswijziging de maximale duur van de arrestatietermijn van 24 naar 48 uren gebracht.⁴⁶ Hierdoor hebben de politiediensten en het Openbaar Ministerie meer tijd om hun onderzoek te voeren vooraleer ze een onderzoeksrechter moeten vatten. In de praktijk betekent dit dat er meer bewijselementen kunnen worden verzameld tegen of in het voordeel van de verdachte en dat een beter gestoffeerd dossier aan de rechter kan worden voorgelegd. De verlenging van de maximumduur van de arrestatie zorgt er ook voor dat er in het kader van bendemisdrijven een preciezer beeld kan worden gegeven van de echte daders en de zogenaamde meelopers. Voor bepaalde zaken is er ook meer tijd nodig om een alternatieve oplossing voor de voorlopige hechtenis te onderzoeken, waar zowel dader als slachtoffer meer bij gebaat zijn, zoals bijvoorbeeld het vinden van een instelling voor een druggebruiker of een tijdelijke andere woonplaats voor een dader van intrafamiliaal geweld.

⁴⁴ Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017.

⁴⁵ Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake eredienszaken, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3515, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

⁴⁶ Herziening van artikel 12 van de Grondwet van 24 oktober 2017, *BS* 29 november 2017; Wet van 31 oktober 2017 tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, de wet van 7 juni 1969 tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize, huiszoeking of aanhouding mag worden verricht, de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel, *BS* 29 november 2017.

(ii) De gerichtere aanpak van specifieke vormen van criminaliteit

De politie en het gerecht moeten met gepaste middelen kunnen optreden tegen de zware criminaliteit die de veiligheid van de burgers en de instellingen in gevaar brengt. Om die reden werd een hele reeks opsporingsmethoden ingevoerd of bijgeschaafd, waaronder de infiltratie op het internet, het inbreken in computersystemen, de stemvergelijking bij telefoontaps, het gebruik van beelden van openbare camera's, het bijhouden van bepaalde communicatiegegevens, de burgerinfiltratie, de spijtoptanten en de huiszoeking tijdens de nacht (zie punt 5.2).

Een andere specifieke vorm van criminaliteit is de seksuele uitbuiting van mensen. Een belangrijke verwezenlijking in dit kader is de verdere uitvoering van de Europese verplichtingen op het vlak van seksuele uitbuiting van kinderen, kinderpornografie, mensenhandel en hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf.⁴⁷ Zo gelden nu strengere straffen voor mensenhandel ten aanzien van minderjarigen die het slachtoffer worden van seksuele uitbuiting en kinderpornografie. Daarnaast werd de wet aangepast zodat Child Focus een burgerlijk meldpunt kan beheren voor websites met kinderpornografisch materiaal. Ook vermeldenswaardig is de strafbaarstelling van voyeurisme en de verspreiding van consensueel genomen naaktbeelden (bijvoorbeeld uit wraak).⁴⁸

“Eigenaars kunnen voortaan kwaadwillige krakers uit hun eigendom zetten via een versnelde burgerlijke procedure of op bevel van de procureur des Konings.”

Daarnaast werd aan de procureur des Konings de mogelijkheid gegeven om voortaan de afname van een speekselstaal van een verdachte of een derde, via wiens bloed een slachtoffer kan zijn besmet, te bevelen.⁴⁹ Als er een seksueel delict werd gepleegd met risico op besmetting met een ziekte, is het immers van belang dat slachtoffers snel uitsluitel krijgen of ze al dan niet onmiddellijk medisch moeten worden behandeld.

Ook de nieuwe “krakerswet” zorgt voor een bijkomende bescherming van de maatschappij en van de slachtoffers. Eigenaars kunnen voortaan, kwaadwillige krakers uit hun eigendom zetten via een versnelde burgerlijke procedure of op bevel van de procureur des Konings.⁵⁰ De weigering om gevolg te geven aan de ontruiming of aan de uithuiszetting wordt strenger bestraft, zodat in voorkomend geval ook dwangmaatregelen kunnen worden genomen. Ook het zonder toestemming binnendringen

⁴⁷ Wet van 31 mei 2016 tot verdere uitvoering van de Europese verplichtingen op het vlak van seksuele uitbuiting van kinderen, kinderpornografie, mensenhandel en hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf, *BS* 8 juni 2016.

⁴⁸ Wet van 1 februari 2016 tot wijziging van diverse bepalingen wat de aanranding van de eerbaarheid en het voyeurisme betreft, *BS* 19 februari 2016.

⁴⁹ Wet van 20 juli 2015 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering wat de mogelijkheid van overbrenging van een ernstige besmettelijke ziekte betreft, *BS* 4 september 2015.

⁵⁰ Wet van 18 oktober 2017 betreffende het onrechtmatig binnendringen in, bezetten van of verblijven in andermans goed, *BS* 6 november 2017.

in een haven vormt nu een misdrijf.⁵¹ Deze maatregel kadert in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en zorgt ervoor dat personen die meermaals de haven binnendringen, of personen die braak of inklimming plegen of in groep opereren, in voorlopige hechtenis kunnen worden genomen.

(iii) De strengere aanpak van ernstige verkeersmisdrijven

Ook de verkeersmisdrijven vergen een specifieke aanpak, zowel op het vlak van de opsporing, de bestraffing als de efficiënte inning van de geldboetes. Vroeg of laat krijgt elk van ons wel eens met een verkeersmisdrijf te maken. Om te tonen dat het haar menens is met ernstige verkeerscriminaliteit, treedt Justitie harder op tegen veelplegers en is er een hogere maximumstraf voor de zwaarste misdrijven.⁵²

Zo zijn er nu ook gevangenisstraffen voorzien voor rijden zonder rijbewijs en voor het negeren van een verval van het recht tot sturen. Voor sommige zeer hardleerse bestuurders die telkens opnieuw een verbod aan hun laars lappen, zal alleen een gevangenisstraf voldoende indruk maken om hen van de openbare weg te houden. De maximumstraffen voor vluchtmisdrijven met gewonden en met dodelijke afloop zijn verhoogd. Daarnaast kan de rechter nu ook een verval van het recht tot sturen wegens lichamelijke en geestelijke ongeschiktheid uitspreken bij een veroordeling tot internering of bij een opschorting van straf.

Alcohol achter het stuur is sinds jaar en dag één van de voornaamste «killers» op onze wegen. Er wordt dan ook volop ingezet op maatregelen om alcoholintoxicatie terug te dringen. Rechters zijn voortaan verplicht om een alcoholslot op te leggen aan overtreders met een hoge alcoholconcentratie en aan recidivisten. Ten slotte is de gebruikelijke verjaringstermijn van één op twee jaar gebracht voor alle verkeersmisdrijven. Verjaring van de zwaarste verkeersmisdrijven blijft in elk geval drie jaar.

De voornoemde wettelijke ingrepen gaan gepaard met operationele opsporingsmaatregelen.

Om meer drugscontroles op de weg toe te laten, werd het budget van de speekseltesten verdriedubbeld tussen 2014 en 2019 (van 134.000 euro tot 360.000 euro). Daardoor kunnen nu jaarlijks meer dan 30.000 testen plaatsvinden. Deze speekseltesten geven een indicatie van druggebruik. Bij een positieve test wordt het speeksel van de bestuurder opgevangen in de speekselcollector voor verdere analyse in een erkend laboratorium.

In april 2019 werd deze speekselcollector voor het uitvoeren van drugscontroles op het terrein in gebruik genomen, wat een significante budgettaire besparing per analyse betekent.⁵³ De speekselcollector vervangt immers de veel duurdere medische bloedproef op vordering. Hoewel het aantal speekseltesten steeg, en dus ook een stijging van het aantal benodigde analyses verwacht kan

⁵¹ Wet van 20 mei 2016 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op het strafbaar stellen van het zonder machtiging of toestemming binnenkomen of binnendringen in een havenfaciliteit of onroerend dan wel roerend goed binnen de grenzen van een haven, *BS* 2 juni 2016.

⁵² Wet van 16 maart 2018 ter verbetering van de verkeersveiligheid, *BS* 15 maart 2018.

⁵³ Koninklijk besluit van 23 maart 2019 houdende uitvoering van artikel 28 van het koninklijk besluit van 27 november 2015 tot uitvoering van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968, wat betreft de speekselanalyse en de bloedproef bij het sturen onder invloed van bepaalde psychotrope stoffen en de erkenning van de laboratoria, *BS* 28 maart 2019.

worden, is de raming van de budgettaire impact positief. Voor de aankoop van zulke collectoren werden de nodige middelen vrijgemaakt: een bedrag van 150.000 euro over 4 jaar.

“De geautomatiseerde verzending van de onmiddellijke inningen, de minnelijke schikkingen en de bevelen tot betaling vermindert de administratieve werklust van de politie, de parketten en de politierechtbanken aanzienlijk, zodat zij meer tijd kunnen besteden aan hun kernopdrachten.”

Een andere operationele maatregel was de lancering van het zogenaamde “Crossborder”-project⁵⁴ op 1 juli 2017.

Dit project vloeit voort uit de toepassing van een Europese richtlijn⁵⁵ die de identificatie van vreemde nummerplaten mogelijk maakt. Hieraan werd een optimalisatie van de invordering van de onmiddellijke inningen en de minnelijke schikkingen inzake verkeersboetes gekoppeld.

De doelstellingen van het *Crossborder*-project zijn een snellere afhandeling, een beter beheer en een betere inning van de verkeersboetes van binnenlandse en buitenlandse overtreeders. Daarvoor werden onder meer een specifieke website en *call center* gecreëerd. Dankzij de geautomatiseerde verzending van de onmiddellijke inningen, de minnelijke schikkingen en de bevelen tot betaling, vermindert de administratieve werklust van de politie, de parketten en de politierechtbanken aanzienlijk, zodat zij meer tijd kunnen besteden aan hun kernopdrachten.

Wie het voorstel tot onmiddellijke inning niet betaalt, ontvangt voortaan een voorstel tot minnelijke schikking waarbij het initiële bedrag met 33 % wordt verhoogd.⁵⁶ Wie dat voorstel tot minnelijke schikking niet binnen de voorgeschreven termijn betaalt, krijgt een bevel tot betaling met een bijkomende verhoging van het verschuldigde bedrag.⁵⁷ De niet-betaalde bevelen tot betaling worden rechtstreeks door de FOD Financiën geïnd.

⁵⁴ Wet van 16 december 2015 tot wijziging van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, *BS* 12 januari 2016.

⁵⁵ Richtlijn 2015/413 van 11 maart 2015 ter facilitering van de grensoverschrijdende uitwisseling van informatie over verkeersveiligheidsgerelateerde verkeersovertredingen, *Pb.L.* 13 maart 2015, L68/9 – L68/25; Wet van 28 april 2016 tot wijziging van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968 en van de wet van 19 mei 2010 houdende oprichting van de Kruispuntbank van de voertuigen, *BS* 20 mei 2016.

⁵⁶ COL omzendbrief nr. 10/2006 van het College van procureurs-generaal van 11 mei 2017 betreffende de uniforme tarifiering van geldstommen waarvan de betaling de strafvordering doet vervallen – wegverkeer – uniforme tarifiering van de minnelijke schikkingen.

⁵⁷ Wet van 22 april 2012 tot wijziging van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968, *BS* 25 juni 2012.

(iv) De verbetering van de rechten van de partijen in strafzaken

Om de strafprocedure en de rechten van alle partijen in overeenstemming te brengen met de nationale en internationale regels en rechtspraak, werden verschillende wetgevende initiatieven genomen.

Vooreerst kregen de partijen, op basis van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof, in alle strafzaken het recht om inzage te vragen in het dossier. Bij weigering kunnen ze zich richten tot de Kamer van Inbeschuldigingstelling.⁵⁸ Tot vóór de wetswijziging was dit alleen mogelijk in het gerechtelijk onderzoek onder leiding van de onderzoeksrechter en niet in het opsporingsonderzoek dat door het parket wordt gevoerd en dat het gros van de onderzoeken vertegenwoordigt.

“Wanneer belangrijke nieuwe feiten aan het licht komen, worden verzoeken tot herziening voortaan aan een onafhankelijke commissie ter beoordeling en advisering van het Hof van Cassatie voorgelegd.”

Daarnaast legden de Europese richtlijnen en rechtspraak ons land een aanpassing op van de rechten van verdediging op het vlak van bijstand van een raadsman bij het verhoor (de zogenaamde Salduz-rechten), vertaling en vertolking (zie punt 1.2).⁵⁹

Bovendien werd de herzieningsprocedure in strafzaken verbeterd.⁶⁰ Wanneer belangrijke nieuwe feiten aan het licht komen die de rechter mogelijk anders hadden doen oordelen, worden verzoeken tot herziening van reeds definitief gevonniste zaken, voortaan aan een onafhankelijke commissie ter beoordeling en advisering van het Hof van Cassatie voorgelegd. In voorkomend geval kan het Hof van Cassatie tot een herziening beslissen.

Sinds de wet van 4 mei 2016⁶¹ hebben de slachtoffers meer inspraak in de uitvoering van een interneringsmaatregel ten aanzien van de geesteszieke dader. De slachtoffers kunnen vragen om te worden gehoord op de zitting van de “kamer voor de bescherming van de maatschappij”. Zij kunnen dan verzoeken dat aan de dader bepaalde voorwaarden worden opgelegd als hij geheel of gedeeltelijk in vrijheid gaat.

⁵⁸ Wet van 18 maart 2018 houdende wijzigingen van diverse bepalingen van het strafrecht, de strafvordering en het gerechtelijk recht, *BS* 2 mei 2018.

⁵⁹ Wet van 21 november 2016 betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord, *BS* 24 november 2016; Wet van 28 oktober 2016 houdende verdere omzetting van de Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures en van de Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ, *BS* 24 november 2016.

⁶⁰ Wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in strafzaken, *BS* 18 juli 2018.

⁶¹ Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 13 mei 2016.

2.3.1.2 Strafvuivering

De uitvoering van de straffen vormt het sluitstuk van het strafrecht en de strafprocedure. Strafvuivering staat niet enkel in het teken van een herstel van de aangebrachte schade en leed aan de maatschappij en de slachtoffers maar heeft ook de re-integratie van de dader en het voorkomen van herval tot doel. Controle, begeleiding en zorg vormen dus ook belangrijke aandachtspunten. Daarnaast dient de strafvuivering ook een antwoord te bieden op nieuwe problematieken en nieuwe misdrijfphenomenen.

Tijdens deze legislatuur kenden terrorisme en radicalisering verder opgang. Deze fenomenen hadden ook hun weerslag op de strafvuivering, zowel wat betreft het repressieve aspect als het aanbod van zorg en therapie.

“Terroristische veroordeelden en geradicaliseerden komen niet automatisch meer in aanmerking voor elektronisch toezicht en voor een voorwaardelijke invrijheidstelling na een vaste termijn.”

De instructies wat betreft de voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelden met straffen tot en met drie jaar werden verstrengd voor terroristische veroordeelden en geradicaliseerde gedetineerden. Zij komen niet meer automatisch in aanmerking voor elektronisch toezicht en voor een voorwaardelijke invrijheidstelling na een vaste termijn. Eerst moeten de psychosociale diensten van de gevangenis een specifiek advies opstellen, en bij voorwaardelijke invrijheidstelling dienen voorwaarden te worden opgelegd in het kader van een “disengagement”-traject. Voor de veroordeelden met straffen boven de drie jaar zijn soortgelijke bepalingen wettelijk verankerd.⁶²

Er werd ook een beveiligingsperiode ingevoerd.⁶³ Daardoor kan de rechter ten gronde, die een veroordeling uitspreekt boven de drie jaar voor bepaalde zeer zware misdrijven –zoals terrorisme-, bepalen dat de veroordeelde langer in de gevangenis moet blijven dan de algemeen voorziene tijdsvoorwaarden in de strafvuivering. Het gevolg van het opleggen van een beveiligingsperiode is dat de veroordeelde pas veel later in aanmerking komt voor een voorwaardelijke invrijheidstelling dan de norm is.

⁶² Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensden, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3515, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

⁶³ Wet van 21 december 2017 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de invoering van een beveiligingsperiode en tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis voor wat de onmiddellijke aanhouding betreft, *BS* 11 januari 2018, err. *BS* 27 augustus 2018.

Er werden daarnaast duidelijke regels bepaald voor de strafuitvoeringsrechtbanken inzake reizen naar het buitenland door gedetineerden die voorwaardelijk in vrijheid zijn gesteld (aanbeveling parlementaire onderzoekscommissie).⁶⁴

Veroordeelden die geen recht hebben op verblijf in België kunnen maximum 6 maanden voor strafeinde worden vrijgelaten mits er een effectieve repatriëring door de Dienst Vreemdelingenzaken volgt. Hierdoor krijgt deze dienst tijd om samen met het gevangeniswezen het dossier van repatriëring voor te bereiden (boeken van transport, identiteitsgegevens, enz.). Op die manier wordt vermeden dat deze veroordeelden op het einde van de straf op straat terecht komen en zij opnieuw in België in de illegaliteit belanden.

Eindelijk zal de uitvoering van gevangenisstraffen voor veroordeelden tot en met drie jaar door de strafuitvoeringsrechter worden beoordeeld en niet langer door de penitentiaire administratie. Het gaat om beslissingen over de beperkte detentie, het elektronisch toezicht en de voorwaardelijke invrijheidstelling. Om het gevangeniswezen, de magistratuur en de Gemeenschappen toe te laten zich voor te bereiden op deze nieuwe bevoegdheden, is beslist de regels te laten ingaan voor straffen die in kracht van gewijsde zijn getreden vanaf 1 oktober 2020. De bestaande omzendbrieven voor deze veroordeelden zullen daarmee dus verdwijnen, zoals het Regeerakkoord (2014) bepaalt.⁶⁵

2.3.1.3 Hervorming COIV

Het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en Verbeurdverklaring (COIV) speelt in strafzaken een cruciale rol gedurende de ganse keten van de opsporing tot en met de strafuitvoering. Het COIV werd fundamenteel hervormd om zijn werking te optimaliseren en zodoende zijn efficiëntie te verbeteren.⁶⁶ Het COIV speelt nu een grotere rol als nationaal platform en centrale draaischijf voor de gerechtelijke opsporingsdiensten voor wat betreft het beslag en de verbeurdverklaring van goederen, vermogensbestanddelen en gelden.

“Het COIV werd ook de aangewezen dienst om in beslag genomen virtuele valuta, zoals bitcoins, verplicht te beheren.”

De hervorming houdt ook in dat het COIV kan overgaan tot verkoop of teruggave aan de oorspronkelijke eigenaar van bijvoorbeeld voertuigen, die in beslag werden genomen. Hiervoor gelden evenwel strikte termijnen: de teruggave van gelden of goederen moet gebeuren binnen de drie maanden na vrijpraak of niet-vervolg.

⁶⁴ Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3515, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

⁶⁵ Wet tot wijziging van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten tot aanpassing van de procedure voor strafuitvoeringsrechter voor de vrijheidsstraffen van drie jaar of minder, *Parl.St.* Kamer 2019, nr. 54-3527, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

⁶⁶ Wet van 4 februari 2018 houdende de opdrachten en de samenstelling van het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (COIV), *BS* 26 februari 2018.

Het COIV werd ook de aangewezen dienst om de in beslag genomen virtuele valuta verplicht te beheren (bijvoorbeeld *bitcoins*). Voorheen gebeurde dat door de politiediensten of op de griffies. Inbeslaggenomen virtuele valuta kunnen nu worden verkocht in de loop van de gerechtelijke procedure.

Het is nu ten slotte ook mogelijk om illegaal verworven goederen ter beschikking te stellen van de politie of van wetenschappelijke instellingen, zodat deze kunnen worden aangewend bij de vorming van het personeel of in de strijd tegen de zware criminaliteit.

2.3.2 Nieuwe wetboeken

In een tweede fase werd de sprong gewaagd naar fundamentele hervormingen via de hercodificatie van het strafrecht, de strafprocedure en de strafuitvoering. Drie ontwerpen van wetboeken die coherent op mekaar zijn afgestemd, zijn klaar om in de volgende legislatuur te worden besproken.

Het parlementair debat hierover moet niet alleen gaan over de omvang van de wettelijke strafmaten, maar vooral ook over een zinvolle manier van bestraffing en een strafrechtmechanisme dat slachtoffer, dader en maatschappij kansen biedt op herstel, schadevergoeding en verwerking, re-integratie van de dader en normalisering van de verstoorde maatschappelijke toestand.

2.3.2.1 Een nieuw Strafwetboek

Het ontwerp van Strafwetboek loodst het strafrecht de 21ste eeuw binnen en brengt opnieuw coherentie, eenvoud en accuraatheid in het belangrijkste wetsinstrument van het strafrecht.

De straffen en strafmaten op de misdrijven worden aangepast. De strafbepalingen worden ingedeeld in 8 verschillende misdrijfniveaus. De wandrijven bestaan uit 6 correctionele strafniveaus en kunnen qua gevangenisstraffen worden bestraft van 6 maanden tot 20 jaar, de misdaden kennen 2 criminele strafniveaus en kunnen tot respectievelijk maximum 30 jaar of tot een levenslange gevangenisstraf leiden. Wanneer er verzachtende omstandigheden of verzwarende elementen zijn, kan er een strafniveau worden gedaald of gestegen. In geval van herhaling kan het misdrijf meestal bestraft worden met een niveau hoger. Maar de gevangenisstraffen zijn zeker niet altijd heiligmakend. Het uitgangspunt van het nieuwe ontwerp van Strafwetboek is dat voor de minder ernstige feiten en gedragingen alternatieve straffen moeten primeren, zoals onder meer de autonome werkstraf, de autonome straf onder elektronisch toezicht en de probatiestraf met het oog op het maatschappelijk herstel en de vergoeding van het slachtoffer.

Het ontwerp werd bij wetsvoorstel in het Parlement ingediend.⁶⁷

⁶⁷ Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2, *Parl. St.* Kamer 2018-19, nr. 54-3651.

2.3.2.2 Een nieuw Wetboek van Strafprocesrecht

De huidige strafprocedure, waarvan de fundamenteën nog dateren uit het begin van de 19de eeuw, mist op vele vlakken efficiëntie. Het resultaat is dat sommige strafonderzoeken erg lang blijven aanslepen en dat strafzaken verjaren of leiden tot vrijspraak op grond van zogenaamde “procedurefouten”. De expertengroep werkte een voorontwerp van nieuw Wetboek van Strafprocesrecht uit met regels voor een efficiëntere strafprocedure, met kortere doorlooptijden waarbij de rechten van de partijen optimaal en op gelijke wijze worden gewaarborgd. Het onderzoek van dit voorontwerp kan een aanvang nemen bij het begin van de volgende legislatuur.

2.3.2.3 Een nieuw Wetboek van Strafvuivering

Volledig in de lijn met het nieuwe Strafwetboek bepaalt het voorontwerp Wetboek van Strafvuivering de regels voor de uitvoering van alle straffen, gevangenisstraffen en de niet-vrijheidsberovende alternatieven. Ook dit project is klaar om in een volgende legislatuur aan het Parlement te worden voorgelegd. De principes zijn dat alle gevangenisstraffen worden uitgevoerd volgens de wet en niet langer volgens ministeriële richtlijnen en dat alleen de rechterlijke macht (de strafuitvoeringsrechter) bevoegd is om de beslissingen te nemen over voorwaardelijke invrijheidstellingen of over bijzondere modaliteiten van strafvuivering zoals het elektronisch toezicht. De penitentiaire administratie blijft enkel bevoegd voor de toekenning van uitgaansvergunningen en penitentiaire verloven.

Wat betreft de niet-gevangenisstraffen, zoals onder andere de werkstraf, de probatiestraf, de straf onder elektronisch toezicht en het probatie-uitstel, voorziet het wetboek dat ook de strafuitvoeringsrechter zal bevoegd zijn voor de controle op het verloop van deze straffen.

2.3.3 Uitdagingen

- Het ontwerp van nieuw (*algemeen*) Strafwetboek in werking laten treden zodat het materieel strafrecht aangepast is aan de moderne maatschappij. Ter uitvoering daarvan ook het nieuwe Wetboek van Strafvuivering doorvoeren.
- Verdere analyse van de meest frequent toegepaste *bijzondere* strafwetten en de indeling van misdrijven en straffen. Zo bijvoorbeeld is het wenselijk dat de classificatie, straffen en strafmaten van het Sociaal Strafwetboek worden afgestemd op die van het nieuwe Strafwetboek.
- Inzake de strafprocedure moet een draagvlak worden gezocht bij de verschillende actoren en de burger om aan de hand van het voorontwerp van nieuw Wetboek Strafprocedure de broodnodige hervorming door te voeren.
- Ook de (volledige) handhaving van de assisenprocedure en/of het instellen van de jury voor bepaalde zware misdrijven (bijvoorbeeld terreur en georganiseerde criminaliteit) moet worden herbekeken in functie van de maatschappelijke realiteit en haalbaarheid van een eerlijke procedure.
- Voor de opvolging van daders van seksuele delinquentie zowel tijdens detentie als na de voorwaardelijke invrijheidstelling zijn er ook nieuwe samenwerkingsakkoorden nodig tussen de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten.

3 Rechterlijke orde

De ambities en de toekomstvisie voor de rechterlijke orde staan beschreven in “*Court of the Future*”. Justitie moet stipter, nabijer en betaalbaarder worden. Veel van de genomen maatregelen op het vlak van personeel, gerechtskosten, werklastvermindering, digitalisering en gebouwenbeheer dragen hiertoe bij.

3.1 Personeel

Een stipte Justitie is slechts mogelijk door een zo optimaal mogelijke inzet van magistraten en gerechtspersoneel. Zij staan namelijk in voor de correcte en tijdige afhandeling van een dossier.

Op personeelsvlak werd ingezet zowel op budget als op aanwervingen.

Voor de rechterlijke orde werden, ondanks de door de regering besliste besparingen, de nodige budgettaire middelen bekomen om het personeel op peil te houden, en zelfs licht te laten stijgen. De magistratuur en het gerechtspersoneel kunnen in 2019 1-op-1 worden vervangen (kredieten ten belope van 10 miljoen euro), en dit zelfs in de bijzondere context van de begrotingsbehoedzaamheid. Verder werd, ook voor 2019, voor de versterking van zowel de magistratuur als het gerechtspersoneel, een bijkomende 9 miljoen euro vrijgemaakt. Op de rechtsmachten werd *in globo* dus niet bespaard, waardoor België zich kan meten met zijn buurlanden.

Met 14 rechters per 100.000 inwoners (2016) heeft België meer magistraten dan Nederland en Frankrijk. Zo telt Nederland 13,65 en Frankrijk 10,44 rechters voor hetzelfde aantal inwoners. Duitsland telt wel meer rechters per inwoner, nl. 24,18 rechters per 100.000 inwoners. Wat parketmagistraten betreft, scoort België met 7,61 parketmagistraten per 100.000 inwoners hoger dan Nederland, met slechts 5,43 parketmagistraten, Frankrijk met 2,92 en Duitsland met 6,7. Maar om dat niveau te houden en tegelijk nieuwe uitdagingen aan te gaan, moet wel verder geïnvesteerd worden.

Op het vlak van het aantal aanwervingen van magistraten zijn er sinds december 2014 liefst 1.077 vacatures gepubliceerd: 538 voor het Openbaar Ministerie (323 nieuw/215 herpublicaties) en 539 voor de Zetel (435 nieuw/104 herpublicaties).⁶⁸ Daarnaast werden sinds diezelfde datum ook 2.850 vacatures voor gerechtspersoneel vacant verklaard, waaronder 90 vacatures voor parketjuristen en referendarissen.

Op het niveau van het personeel zijn de afgelopen legislatuur belangrijke stappen gezet in de richting van een beheersautonomie voor de zetelende magistraten. De raamovereenkomst van juni 2018 met het College van hoven en rechtbanken bepaalt hoe de beheersautonomie gerealiseerd kan worden. De afschaffing van de rigide en wettelijk vastgestelde kaders en de ontwikkeling van een dynamische personeelsomgeving was daar een belangrijk onderdeel van. Ook de vermindering van de achterstand en een kortere doorlooptijd met minstens tien procent maakten deel uit van de overeenkomst.

Ook voor het Hof van Cassatie werd een eigen regeling voor het autonoom beheer uitgewerkt die de mogelijkheid zou bieden voor het Hof om zelf zijn budgettaire noden te bepalen en de ter beschikking gestelde middelen aan te wenden. Voor dit ontwerp bleek politiek evenwel onvoldoende draagvlak.

⁶⁸ Van deze 1.077 vacatures zijn 561 magistraten effectief benoemd.

“De gerechtelijke stage werd hervormd en efficiënter gemaakt. Ook het statuut van de stagiair werd verbeterd. Hij of zij kan aan de slag blijven bij Justitie tot het moment van de benoeming als magistraat.”

De gerechtelijke stage werd hervormd en efficiënter gemaakt.⁶⁹ Zo werd ervoor gekozen om alle gerechtelijke stagiairs eenzelfde gezamenlijke opleiding te doen volgen, waarna ze toegang krijgen tot zowel het Openbaar Ministerie als de Zetel. Nieuw is ook dat de stagiair op het einde van de stage wordt geëvalueerd en pas na een positieve evaluatie een brevet krijgt waarmee hij of zij kan solliciteren voor een vacature. Het statuut zelf van de stagiair werd ook verbeterd. Hij of zij kan aan de slag blijven bij Justitie tot het moment van benoeming als magistraat.

Ook de Hoge Raad voor de Justitie kreeg meer slagkracht op het stuk van audit en onderzoek naar de algemene werking van Justitie.⁷⁰

Voor specifieke projecten, zoals de gerechtskostenbureaus en veiligheidsprojecten, kwamen er bijkomende middelen. In 2017 werd 15 miljoen euro vrijgemaakt voor de versterking van de rechterlijke orde om het hoofd te kunnen bieden aan de brede problematiek van radicalisering en terrorisme.

3.2 Gerechtskosten

3.2.1 Budget gerechtskosten

Het totaal beschikbare budget voor de gerechtskosten verhoogde tijdens deze legislatuur significant, tot 100 miljoen euro. Dit budget stemt overeen met de werkelijk verschuldigde bedragen op jaarbasis waardoor de vast terugkerende achterstallen structureel werden aangepakt.

3.2.2 Aangepast en modern wettelijk kader

Tijdens deze legislatuur werd ook getracht om het verouderd, onvolledig en onduidelijk wettelijk kader te vernieuwen.⁷¹

⁶⁹ Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijke recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017.

⁷⁰ Wet van 23 maart 2019 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een betere werking van de rechterlijke orde en van de Hoge Raad voor de Justitie, *BS* 29 maart 2019.

⁷¹ Wet van 19 april 2017 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Gerechtelijk Wetboek en de wet van 10 april 2014 tot wijziging van verschillende bepalingen met het oog op de oprichting van een nationaal register voor gerechtsdeskundigen en tot oprichting van een nationaal register van beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken, *BS* 31 mei 2017; Koninklijk besluit van 30 maart 2018 betreffende de juridische opleiding zoals

De uitvoering van de nieuwe wet gerechtskosten⁷² betekent op het terrein dat de 13 arrondissementale bureaus gedeconcentreerd en gespecialiseerd zullen kunnen werken op de kostenstaten waarvoor ze bevoegd zijn. Voor de prestatieverleners komt er dus een duidelijk aanspreekpunt.

Daarnaast werden ook de tarieven voor enkele beroepsgroepen hervormd. Volgende groepen werken, dankzij die hervorming, nu al met een nieuw tarief:

- de telecombedrijven die helpen bij het opsporen en het afluisteren van communicaties⁷³;
- de gerechtsdeurwaarders⁷⁴;
- de laboratoria voor analyse van bloed en urine in het kader van de opsporing van alcohol en drugs in het verkeer⁷⁵;
- de laboratoria voor genetische analyse⁷⁶;
- de vertalers en de tolken.⁷⁷ Hun tariefbesluit wordt geëvalueerd in 2019 om tegemoet te komen aan verschillende vragen van de vertalers en tolken;
- de gerechtspychiaters in het kader van de interneringsprocedure.⁷⁸

Deze nieuwe tarieven, die rekening houden met de wetenschappelijk-technologische evoluties, bevinden zich in aparte besluiten voor specifieke beroepsgroepen van prestatieverleners die samenwerken met het gerecht. Ze beogen een rationeler gebruik van de beschikbare middelen, naast een meer correcte vergoeding voor de prestatieverleners in kwestie.

Ook de tarieven en tariefstructuren voor de andere beroepsgroepen zijn toe aan een grondige evaluatie. Voor sommige beroepsgroepen, zoals bijvoorbeeld voor toxicologen, dient een nieuw

bedoeld in artikel 25 van de wet van 10 april 2014 en in artikel 991octies, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, *BS* 27 april 2018; Koninklijk besluit van 18 april 2017 tot vaststelling van de deontologische code van de beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken aangesteld in toepassing van de Wet van 10 april 2014 tot wijziging van verschillende bepalingen met het oog op de oprichting van een nationaal register voor gerechtsdeskundigen en tot oprichting van een nationaal register voor beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken, *BS* 31 mei 2017; Koninklijk besluit van 25 april 2017 tot vaststelling van de deontologische code van de gerechtsdeskundigen in toepassing van artikel 991quater, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek, *BS* 31 mei 2017; Koninklijk besluit van 23 september 2018 tot vaststelling van de samenstelling en de werking van de aanvaardingscommissie bevoegd voor de gerechtsdeskundigen en voor beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken en van de bijdrage in de kosten tot opname, *BS* 28 september 2019.

⁷² Wet van 23 maart 2019 betreffende de gerechtskosten in strafzaken en gelijkgestelde kosten en tot invoeging van een artikel 648, *BS* 19 april 2019.

⁷³ Koninklijk besluit van 8 november 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 9 januari 2003 houdende modaliteiten voor de wettelijke medewerkingsplicht bij gerechtelijke vorderingen met betrekking tot elektronische communicatie, betreffende de tarieven voor de vergoeding van de medewerking, *BS* 22 december 2016.

⁷⁴ Koninklijk besluit van 23 augustus 2015 tot vaststelling van het tarief voor prestaties van gerechtsdeurwaarders in strafzaken op vordering van de gerechtelijke overheden, *BS* 31 augustus 2015.

⁷⁵ Koninklijk besluit van 27 november 2015 tot uitvoering van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968, wat betreft de speekselanalyse en de bloedproef bij het sturen onder invloed van bepaalde psychotrope stoffen en de erkenning van de laboratoria, *BS* 30 november 2015.

⁷⁶ Koninklijk besluit van 27 november 2015 houdende uitvoering van artikel 6 van de programmawet (II) van 27 december 2006 tot bepaling van de tarieven in strafzaken voor het deskundigenonderzoek in genetische analyse in opdracht van een gerechtelijke overheid, *BS* 30 november 2015.

⁷⁷ Koninklijk besluit van 22 december 2016 tot vaststelling van het tarief voor prestaties van vertalers en tolken in strafzaken op vordering van de gerechtelijke overheden, *BS* 30 december 2016.

⁷⁸ Koninklijk besluit van 5 oktober 2018 tot vaststelling van het forfaitair tarief voor de prestaties bij het psychiatrisch deskundigenonderzoek in het kader van een interneringsprocedure, *BS* 12 oktober 2018.

tariefbesluit opgesteld te worden. Het is primordiaal de prestatieverleners, die onontbeerlijk zijn voor een goede werking van het gerecht, correct te vergoeden.

Concreet zijn er nieuwe tariefbesluiten of herzieningen voor de volgende groepen prestatieverleners gepland:

- toxicologen;
- gerechtsspsychiaters (andere dan in het kader van internering);
- gerechtssmedici;
- psychologen;
- takel- en stallingsdiensten;
- vertalers en tolken (herziening);
- gerechtssdeurwaarders (herziening).

Ten slotte is er ook een opnameverplichting voor de gerechtssdeskundigen en de beëdigde vertalers, tolken en vertalers-tolken in het Nationaal Register. Voortaan kunnen enkel personen opgenomen in dit Register, de titel van gerechtssdeskundige of van beëdigd vertaler/tolk voeren en worden aangesteld door de gerechtsselijke overheden.

De kwaliteitsvereisten en -criteria waaraan de in het Register opgenomen personen moeten voldoen worden verder uitgewerkt. Een koninklijk besluit voorziet reeds in bepalingen m.b.t. de juridische kennis. Belangrijk is dat voortaan parketten, rechtbanken of politiediensten die een slechte ervaring hebben met een gerechtssdeskundige of een beëdigd vertaler, tolk of vertaler-tolk dat kunnen mededelen aan de Dienst Nationale Registers. Deze mededeling kan, desgevallend, leiden tot de schorsing of schrapping van de betrokkene uit het Register.⁷⁹

3.3 Werklastvermindering

Een belangrijke uitdaging gedurende deze legislatuur was de werklastvermindering: 11 potpourriwetten hebben hiervoor gezorgd. In Potpourri I en II⁸⁰ werden de doorlooptijden van de burgerlijke en strafprocedure verkort en vereenvoudigd (zie punt 2.3.1.1). Potpourri III⁸¹ hervormde de internering, met onder meer de oprichting van de interneringskamers (zie punt 4.6). Potpourri IV⁸² hevelde de centrale toezichtsraad en de commissie van toezicht op het gevangeniswezen over van de FOD Justitie naar het Parlement (zie punt 4.5). Potpourri V⁸³ bracht modernisering en digitalisering bij het notariaat, onder meer door het gebruik van videoconferentie bij het verlijden van akten (zie punt

⁷⁹ Koninklijk besluit van 30 maart 2018 betreffende de juridische opleiding zoals bedoeld in artikel 25 van de wet van 10 april 2014 en in artikel 991octies, 2°, van het Gerechtsselijk Wetboek, *BS* 27 april 2018.

⁸⁰ Potpourri I: Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 22 oktober 2015 en Potpourri II: Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016.

⁸¹ Potpourri III: Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 13 mei 2016.

⁸² Potpourri IV: Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016.

⁸³ Potpourri V: Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijke recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017.

7.1). In Potpourri VI⁸⁴ werd de herzieningsprocedure in strafzaken grondig hervormd en werd de wettelijke basis gecreëerd voor de oprichting van transitiehuizen (zie punten 2.3.1.1 en 4.7.2). Potpourri VII⁸⁵ zorgde over de hele lijn voor werklastvermindering in de rechtbanken. Potpourri VIII⁸⁶ creëerde de centrale Databank van de Akten van de Burgerlijke stand, bracht flexibilisering in het beheer van de mede-eigendom en verbeterde de wetgeving op het vlak van bemiddeling (zie punten 2.1.2., 2.1.5, 2.1.6). In Potpourri IX⁸⁷ werd de wetgeving inzake de bewindvoering vereenvoudigd en de procedure geïnformatiseerd (zie punt 2.1.4). Potpourri X⁸⁸ maakte het mogelijk om de bijzondere onderzoeksmethoden ook in te zetten bij het opsporen van voortvluchtigen (zie punt 5.2.) en Potpourri XI⁸⁹ ten slotte creëerde de wettelijke basis voor Sidis Suite en het Voorwaardenregister (zie punt 4.9).

Het effect van deze werklastvermindering laat zich zeer zichtbaar en eenvoudig in cijfers uitdrukken:

- vorig jaar werden 11.723 dossiers inzake faillissement ingediend waarbij de griffies van de ondernemingsrechtbanken +/- 100.000 neerleggingen van de schuldvorderingen niet langer moeten verwerken⁹⁰;
- jaarlijks zijn er +/- 45.000 verwerpingen en aanvaardingen van nalatenschappen die niet meer door de griffies moeten worden verwerkt;
- het aantal zaken met betrekking tot de invordering van sociale bijdragen van werknemers is sinds de wet van 1 december 2016⁹¹ sterk gedaald als gevolg van de creatie van een uitvoerbare titel opgesteld door de sociale zekerheid. In 2017 is het aantal nieuwe zaken gedaald tot ca. 33% ten opzichte van 2016. In 2018 bedroeg het aantal nieuwe zaken nog slechts ca. 15 % van het aantal zaken in 2016;
- jaarlijks dienen de ondernemingsrechtbanken +/- 26 000 dossiers niet langer te behandelen door de inwerkingtreding van de procedure van invordering onbetwiste geldschulden *B2B (Business to Business)*;

⁸⁴ Potpourri VI: Wet van 18 maart 2018 houdende wijzigingen van diverse bepalingen van het strafrecht, de strafvordering en het gerechtelijk recht, *BS* 2 mei 2018.

⁸⁵ Potpourri VII: Wet van 25 mei 2018 tot vermindering en herverdeling van de werklast binnen de rechterlijke orde, *BS* 30 mei 2018.

⁸⁶ Potpourri VIII: Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, *BS* 2 juli 2018.

⁸⁷ Potpourri IX: Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 december 2018.

⁸⁸ Potpourri X: Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3515, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

⁸⁹ Potpourri XI: Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en de notariële aktebank, *Parl.st.* Kamer 2019, nr. 54-3549, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

⁹⁰ Wet van 1 december 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en de faillissementswet van 8 augustus 1997 met het oog op de invoering van het Centraal Register Solvabiliteit, *BS* 11 januari 2017.

⁹¹ Wet van 1 december 2016 tot wijziging van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders en tot opheffing van hoofdstuk III, afdeling 3, van het koninklijk besluit van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, wat betreft de invordering door middel van dwangbevel door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en tot wijziging van de wet van 24 februari 2003 betreffende de modernisering van het beheer van de sociale zekerheid en betreffende de elektronische communicatie tussen ondernemingen en de Federale Overheid, *BS* 29 december 2016.

- vorig jaar werden nog 37.071 zorgvolmachten geregistreerd waardoor voor deze personen geen bewindvoeringsdossiers moeten worden opgestart.

3.4 Digitalisering

Bij de digitalisering van de rechterlijke orde werden en worden verschillende facetten tegelijkertijd aangepakt: de modernisering en vereenvoudiging van werkmethodes, de conformiteit met de GDPR-reglementering⁹², de ontwikkeling en uitrol van aangepaste digitale systemen, de opleiding en ook het veranderingsmanagement van de gebruikers. In dit kader werd elke wet die door de commissie Justitie in deze legislatuur werd goedgekeurd, aangegrepen om de wetgeving *digital-proof* te maken: daar waar nodig bepaalt de wet dat een bepaalde handeling of procedure ook op elektronische wijze zou kunnen gebeuren. Ook is voorzien dat in het geval akten elektronisch verricht worden dit mogelijk is buiten de openingsuren van de griffie.⁹³

Zo heeft een digitaal nabije Justitie deze legislatuur vorm gekregen aan de hand van heel wat gerichte en concrete projecten. De lijst van projecten die zowel op wetgevend als op informaticavlak tot stand kwam, is indrukwekkend.⁹⁴ In de strafrechtketen (en dit zowel bij het parket als in de rechtbank), wordt nu één en dezelfde applicatie gebruikt – *MACH*. Dit is een van de belangrijkste realisaties op weg naar digitalisering. Daarbij komt dat steeds meer nieuwe functionaliteiten worden toegevoegd aan de *MACH*-applicatie: digitaal ondertekenen van vonnissen, digitaal neerleggen van conclusies en andere dossierstukken, enz. Om te kunnen spreken van een volledig digitale keten werd ook voorzien dat alle papieren documenten kunnen worden toegevoegd aan het elektronisch dossier via *Just Scan*. Door de uitrol van kioskpc's in de gevangenissen en op de griffies van de correctionele rechtbanken kan een gedetineerde in de gevangenis, een verdachte of een advocaat aan zijn bureau of op de griffie, vervolgens het elektronisch dossier inkijken via *Consult Online*.

“In de strafketen wordt voor het eerst één en dezelfde digitale applicatie gebruikt, namelijk MACH.”

In de burgerlijke keten zijn de vredegerichten al langer overgeschakeld naar *MACH*. De omschakeling bij de ondernemingsrechtbanken start in mei 2019 en loopt tot het najaar 2019. Op dat moment starten ook de burgerlijke afdelingen van de rechtbanken van eerste aanleg om eind 2020 de overgang

⁹² Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG, OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88; Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 5 september 2018; Wet van 3 december 2017 tot oprichting van de Gevegensbeschermingsautoriteit, *BS* 10 januari 2018.

⁹³ Wet van 18 december 2015 tot wijziging van de wetgeving met betrekking tot het elektronisch verrichten van akten buiten de openingsuren van de griffie, *BS* 31 december 2015.

⁹⁴ Voor een volledig overzicht zie “*Court of the future*” – <https://www.koengeens.be/policy/court-of-the-future>.

te hebben gemaakt. Ook de arbeidsrechtbanken moeten tegen eind 2020 op *MACH* zijn overgeschakeld.

Verder werden ook heel wat nieuwe databanken gecreëerd of uitgebreid, zowel hun wettelijke basis als het informaticasysteem.⁹⁵ Het Erfrechtregister⁹⁶, het Centraal Register Faillissementsdossier (Regsol)⁹⁷, het centraal inningssysteem voor verkeersboetes (*Crossborder*), het Nationaal register voor gerechtsdeskundigen, beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken⁹⁸, het Voorwaardenregister⁹⁹ voor zij die onder voorwaarden in vrijheid zijn gesteld, zijn maar enkele voorbeelden.

Nieuwe digitale systemen en platformen laten toe dat de gegevensuitwisseling tussen Justitie en haar partners voortaan elektronisch kan gebeuren: het overmaken van conclusies en digitale vonnissen tussen griffies en advocaten, betekeningopdrachten tussen parket en gerechtsdeurwaarders, elektronische pv's tussen sociale inspecties en arbeidsauditoraten, gegevensuitwisseling tussen Justitie en Financiën voor de rolrechten, de digitale pv's van politie aan de parketten (proefproject), enz.

Deze omslag naar een digitale Justitie verhoogt de laagdrempeligheid, brengt de burger dichterbij Justitie, zorgt ook voor efficiëntiewinsten en creëert ruimte voor een betere dienstverlening.

3.5 Gebouwen

3.5.1 Algemeen gebouwenbeleid

Justitie beschikt vandaag nog steeds over meer dan 300 gebouwen. Sommige gebouwen zijn verouderd, onaangepast en beantwoorden niet aan de noden van een moderne Justitie.

Daarom biedt "*Court of the Future*" een duidelijke visie: middelen moeten efficiënter worden ingezet en er moet worden geïnvesteerd in minder, maar beter uitgeruste gebouwen en in de creatie van een betere werkomgeving voor magistraten en personeel.

⁹⁵ Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 22 oktober 2015; Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016; Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 13 mei 2016; Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016; Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijke recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017.

⁹⁶ Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijke recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017.

⁹⁷ Wet van 1 december 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en de faillissementswet van 8 augustus 1997 met het oog op de invoering van het Centraal Register Solvabiliteit, *BS* 11 januari 2017; Koninklijk besluit van 23 maart 2017 houdende de werking van het Centraal Register Solvabiliteit, *BS* 27 maart 2017.

⁹⁸ Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en de notariële aktebank, *Parl. St.* Kamer 2019, nr. 54-3549, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

⁹⁹ *Ibid.*

In de periode 2016-2018 investeerde de Regie der Gebouwen 90,5 miljoen euro in de gerechtshoeven. Er kwamen nieuwe of gerenoveerde gebouwen onder andere in Dendermonde (jeugdrechtbank), in Turnhout (ondernemingsrechtbank) en in Eupen (nieuw justitiegebouw). Voor het nieuwe justitiepaleis in Namen werd de aanbesteding opgestart en de grondige renovatie van het oude justitiepaleis van Antwerpen wordt weldra toegewezen. In het justitiepaleis in Brussel werden een aantal belangrijke projecten uitgevoerd: de vernieuwing en de beveiliging van de ingang, de renovatie van de lokalen van de Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg en de uitvoering van extra veiligheidsmaatregelen voor hoog beveiligde strafzittingen.

Sinds 2018 is de uitrol van “*New Infra*” gestart. “*New Infra*” staat voor een ander en alomvattend gebouwenbeheer. Justitie bezet immers zeer veel gerechtshoeven en moet daarom streven naar een centraal aangestuurd beleid en beheer, gebaseerd op efficiëntie en professionalisme.

Een globaal en verbeterd veiligheidsbeleid maakt daar deel van uit. Daarom krijgt elke regio een coördinator *safety & security*. Deze coördinator wordt aangestuurd vanuit een centrale dienst om op die manier een coherente veiligheidsopvolging te kunnen garanderen. In plaats van een incident-gestuurd veiligheidsbeleid wordt aldus overgeschakeld naar een beleid met een gegarandeerde basisveiligheid, aangevuld met flexibele en aanvullende maatregelen op basis van een adequate risico-inschatting en dreigingsanalyse.

3.5.2 Vrederechten

De hervorming van de vrederechten werd doorgevoerd met de wet van 25 december 2017.¹⁰⁰ Het aantal kantons daalde van 187 naar 162. Deze hervorming was nodig om tot een betere geografische en werklastverdeling te komen tussen de vrederechten en draagt bij aan een betere organisatie van het vrederecht zelf en zijn griffie.

De uitvoering gebeurde op basis van een plan in drie fasen:

- fase 1: de centralisering naar één zetel voor de kantons met twee of meer zetels. Deze fase is inmiddels afgerond;
- fase 2: de organisatie van gemeenschappelijke griffies, voornamelijk voor de stedelijke kantons.¹⁰¹ Deze interne organisatorische maatregel is sinds september 2017 gefaseerd uitgevoerd;
- fase 3: de feitelijke hertekening van de kantons op basis van betere geografische verdeling en werklast. Deze fase is momenteel nog in uitvoering (wettelijke termijn tot eind 2019).

De belangrijkste criteria bij de herindeling van kantons waren de werklast, het inwonersaantal, de aanwezigheid van instellingen voor geesteszieken, de ligging, de staat en het statuut van de bestaande gebouwen, de economische activiteit in de regio, de oppervlakte van het grondgebied van de betrokken gemeenten en de taalwetgeving. Door het behoud van 162 kantons blijft de nabijheid van

¹⁰⁰ Wet van 25 december 2017 tot wijziging van diverse bepalingen teneinde de gerechtelijke kantons te hervormen, *BS* 29 december 2017.

¹⁰¹ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016.

de vrederechter als eerstelijnsrechtbank gewaarborgd. Ook werd de mogelijkheid gecreëerd om zittingen te houden op andere locaties “*sous l’arbre*”, zoals bijvoorbeeld in een gemeentehuis.

Die nabijheid wordt bovendien versterkt door de uitbreiding van de bevoegdheid van de vrederechter voor zaken tot 5.000 euro.¹⁰²

3.6 Uitdagingen

Ondanks deze en vele andere verwezenlijkingen, blijven de uitdagingen voor Justitie groot. De geleverde inspanning om het budget van de rechterlijke orde op peil te houden, neemt niet weg dat Justitie ondergefinancierd blijft. Om tot een professionele en moderne organisatie te komen, moet bijgevolg verder en blijvend worden geïnvesteerd in het gerechtelijk apparaat. De noodzakelijke budgettaire injecties werden opgenomen in de budgettaire uitdagingen onder punt 1.5.

Daarnaast moeten de belangrijke stappen die werden gezet in het kader van het autonoom beheer door een volgende minister van Justitie finaal in wetgeving worden gegoten. Daarbij dient bijzondere aandacht te worden besteed aan:

- objectieve verdeling van de middelen over de rechtbanken en de parketten in functie van de actuele werklast en performantie;
- een *business intelligence* om beleid en beheer te onderbouwen met cijfers;
- een evenwichtig sociaal statuut voor magistraten.

Verder dient ook prioriteit uit te gaan naar het gebouwenbeheer zelf:

- een professioneel en gedegen veiligheidsbeleid via de verdere uitrol van “*New Infra*”;
- het centraal beheer van de overtuigingsstukken en een rationeel beheer van de in- en uitstroom van de stukken door de gerechtelijke diensten;
- verderzetting van de lopende infrastructuurprojecten en de lancering van nieuwe:
 - Nijvel: uitbreiding van het recente justitiepaleis ten behoeve van de rechtbank van eerste aanleg, het parket, de jeugdrechtbank en de balie;
 - Bergen: nieuwe site voor de diensten van de rechtbank van eerste aanleg, de arbeidsrechtbank en het arbeidsauditoraat;
 - Doornik: een vernieuwend pilootproject met een moderne *front office*, een uniek loket en een elektronisch loket voor de rechtszoekende, met flexibele kantoorruimtes en multifunctionele zittingszalen, en dit voor de rechtbank van eerste aanleg (zonder correctionele keten), de ondernemingsrechtbank, de arbeidsrechtbank en de politierechtbank;
 - Charleroi: nieuwbouwproject met een uitbreiding van het justitiepaleis voor de diensten van het parket, de vrederechten en de balie;
 - Eupen: verderzetting van de renovatie van de bestaande gebouwen ten behoeve van de ondernemingsrechtbank, de arbeidsrechtbank, de vrederechten en de balie;
 - Verviers: een nieuwe en aangepaste infrastructuur ten behoeve van de arbeidsrechtbank, het arbeidsauditoraat en de vrederechten;
 - Namen: een nieuw justitiepaleis ter beschikking van alle gerechtelijke diensten;

¹⁰² Wet van 25 mei 2018 tot vermindering en herverdeling van de werklast binnen de rechterlijke orde, BS 30 mei 2018.

- Brussel: opstart van de renovatie van de gevels van het justitiepaleis alsook de aanstelling van een studiebureau voor de binnenrenovatie;
- Asse: nieuwbouwproject voor de diensten van het parket, het vrederecht en de FOD Financiën;
- Antwerpen – Britse Lei: afwerking van de renovatie van het oude justitiepaleis.

Om de hulpmiddelen aangeboden door de nieuwe informatica optimaal te kunnen benutten, dringt de nood aan innovatieve werkwijzen zich meer dan ooit op. Van een eenmalige inhaalbeweging moet Justitie nu groeien naar een permanente verandering en modernisering.

De nieuwe golf aan technologieën (artificiële intelligentie, verificatie en verwerking van gegevens in *blockchain*, systematische analyse van “*big data*”, enz. ...) moeten ingezet worden om verder te kunnen evolueren:

- nu de noodzakelijke digitale platformen ontstaan, is de weg geopend om steeds meer verbindingen te maken: niet alleen met de gegevensbanken en platformen van andere overheidsdiensten en juridische beroepen, maar ook met de burger. Hier werden de eerste stappen al gezet. Het concept van “*Just-on-Web*”¹⁰³, dat vandaag reeds enkele toepassingen kent, dient nog verder te worden ingevuld opdat Justitie laagdrempeliger, transparanter en toegankelijker gemaakt wordt voor iedereen;
- de digitale inhaalbeweging moet een aantrekkelijkere werkomgeving creëren. Om nieuwe mensen te blijven aantrekken in de “*War on talent*”, moet Justitie inzetten op een moderne en digitale werkomgeving;
- reeds gestarte projecten dienen verder te worden uitgerold om de keten tussen de verschillende actoren binnen Justitie sluitend te maken:
 - de wettelijke basis voor een digitaal platform voor collectieve schuldenregelingen werd eind 2016 gecreëerd.¹⁰⁴ Het Register zal voor een daling van administratieve werklast en portkosten zorgen bij de arbeidsrechtbanken, en voor een meer toegankelijke en transparante procedure voor de betrokkenen. De start van het platform is voorzien voor 2020.
 - systematisch onderzoek bij de kamers voor ondernemingen in moeilijkheden – een onderdeel van de ondernemingsrechtbanken – moet gefaciliteerd worden. Begin mei start de pilotsite van een knipperlichtendatabank voor de ondernemingsrechtbank te Luik. Een verdere uitrol kan afgerond zijn tegen het einde van 2019.
 - het Centraal register voor beschermde personen werd opgericht door de wet van 21 december 2018.¹⁰⁵ De eerste implementatie is voorzien voor eind 2019, en zal dienen als model voor de verdere digitalisering van de familierechtbanken.

¹⁰³ *Just-on-Web* is de naam van de website waarop de burger alle informatie zal kunnen vinden over de stand van zaken van zijn dossier. Via *Just-on-Web*, zal hij ook alle procedures kunnen opstarten en verder afhandelen. *Just-on-Web* zal een uniek digitaal loket vormen voor alle rechtbanken van het hele land.

¹⁰⁴ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016; Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en tot modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken, *Parl.St. Kamer*, 2018-2019, nr. 54-3549, goedgekeurd in de plenaire vergadering Kamer van 25 april 2019.

¹⁰⁵ Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 december 2018.

4 Gevangeniswezen

4.1 Budget gevangeniswezen

Om de vele initiatieven met betrekking tot de betere personeelsbezetting, de rechten van de gedetineerden en geïnterneerden, de infrastructuur en de strafdifferentiatie ten volle te kunnen ondersteunen, werd alles in het werk gesteld om de gevolgen van de besparingen voor het gevangeniswezen zo beperkt mogelijk te houden. Het budget voor het gevangeniswezen bleef stabiel op 560 miljoen euro.

Wat het personeelsluik betreft, bepaalde het Regeerakkoord voor de gehele Federale Overheid de aanhouding en de versterking van een selectief vervangingsbeleid. Voor de gevangenis, werd ter uitvoering daarvan, een eerste oefening "Anders Werken" (zie punt 10) opgestart. De opzet bestond erin om voor de functies in het bewakings- en het technisch kader een analyse te maken met het oog op de optimalisatie van de personeelsinzet, uiteraard zonder de dienstverlening (het regime) aan de gedetineerden en de veiligheid er op achteruit te laten gaan. Dit vertaalde zich in een meer geconcentreerde inzet van het personeel tijdens bepaalde uren van de dag waardoor onregelmatige en te verspreide werkshiften uit de diensttijd werden geweerd. Een andere vorm van optimalisatie is bijvoorbeeld nodeloze bewegingen van gedetineerden vermijden door hen bijvoorbeeld toe te laten vanuit de eigen cel te telefoneren (de uitrol daarvan is gestart).

Deze oefening werd vertaald in een protocolakkoord waarin de nieuwe personeelskaders voor de gevangenis zijn vastgelegd. De voorbije legislatuur werd prioritair ingezet op de aanwerving van nieuw gevangenispersoneel via aangepaste en meer flexibele selectieprocedures.

4.2 Penitentiaire overbevolking

De overbevolking in de gevangenis is een probleem dat reeds jaren aansleept. In deze legislatuur werd deze overbevolking teruggedrongen. In 2014 bedroeg de gemiddelde totale dagbevolking 11.578 gedetineerden. Dit gemiddelde daalde de afgelopen jaren gestaag en bedroeg in 2018 nog 10.250 gedetineerden.

De belangrijkste oorzaak van de daling van de penitentiaire bevolking is de uitstroom van de geïnterneerden uit de gevangenis naar gespecialiseerde forensisch psychiatrische centra (Gent en Antwerpen) en naar reguliere psychiatrische instellingen over het hele land. Aldus daalde het aantal geïnterneerden in speciale afdelingen van de gevangenis van gemiddeld 1.087 in 2014 naar 515 in 2018. Een andere belangrijke oorzaak is het effectieve repatriëringsbeleid van veroordeelden zonder recht op verblijf. In 2014 waren er nog 625 verwijderingen, in 2017 bijna 1.700. Ook een frequentere toepassing van de enkelband speelde een positieve rol. Vandaag zijn ongeveer 350 verdachten in voorlopige hechtenis en 1.600 veroordeelden in strafuitvoering onder de maatregel van het elektronisch toezicht.

Op te merken valt dat de celcapaciteit van 9.931 plaatsen in 2014 daalde naar 9.230 in 2018. De redenen daarvan zijn de gedeeltelijke sluiting van de gevangenis van Vorst, de vernieling van gebouwen in Merksplas en de stopzetting van het gebruik van de gevangenis van Tilburg. Voor de toekomstige uitbreiding van de celcapaciteit wordt verwezen naar punt 4.7.

4.3 Organisatie van het gevangeniswezen en de minimale dienstverlening

Het Regeerakkoord van 9 oktober 2014 voorzag de invoering van een minimale dienstverlening in de gevangenissen en dit in overleg met de representatieve vakbonden van het gevangenispersoneel. Het voorwerp van dit overleg was echter ruimer dan enkel het aspect van de minimale dienstverlening. Het betrof eveneens een blauwdruk van een nieuwe organisatie van de penitentiaire diensten en van het gevangenispersoneel. De geloofwaardigheid van de penitentiaire strafuitvoering, de versterking van het intern toezicht op de uitvoering van de wettelijke opdrachten binnen de gevangenissen, het verhogen van de performantie van de organisatie en van haar prestatiegerichtheid, zijn de speerpunten.

De wet van 23 maart 2019¹⁰⁶ bepaalt de opdrachten van de penitentiaire administratie, voorziet in de oprichting van een penitentiaire beleidsraad en een inspectie, én legt de basis voor de penitentiaire opleidingsdienst. Daarnaast bepaalt dezelfde wet de organisatie van de penitentiaire administratie, de gedragsregels voor het personeel en de manier waarop de continuïteit van de penitentiaire dienstverlening tijdens een staking wordt gegarandeerd. Tot slot worden ook een aantal principes betreffende het statuut van het personeel (o.a. verlofregeling, gewaarborgde bezoldiging, tucht, enz.) geregeld.

Voor wat betreft de continuïteit van de dienstverlening tijdens stakingen zijn de activiteiten die het Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke en vernederende behandeling of bestraffing (CPT) naar voor schuift in zijn rapporten en publieke verklaring¹⁰⁷, het uitgangspunt.

4.4 Overdracht van het Veiligheidskorps

Het Veiligheidskorps werd overgeheveld naar de Directie Algemene Beveiliging bij de federale politie.¹⁰⁸ Daar waar voorheen het vervoer van gedetineerden steeds een interventie vergde van personeelsleden van het gevangeniswezen, het Veiligheidskorps en politieagenten van de lokale en soms ook van de federale politie, wordt deze taak sinds 1 januari 2019 uitgevoerd door één en dezelfde dienst. Dit heeft bijgedragen tot een eenheid van commando (doordat voortaan de federale politie de overbrengingen organiseert en niet meer elke lokale politiezone zelf hiervoor moet instaan) en een meer efficiënte uitvoering van deze overbrengingen.

¹⁰⁶ Wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel, *BS* 11 april 2019.

¹⁰⁷ Zie verklaring : « Déclaration publique concernant la Belgique adoptée lors de la 93e réunion plénière (juillet 2017) du Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) conformément à l'article 10, paragraphe 2, de la Convention instaurant le Comité », <https://www.coe.int/fr/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-issues-public-statement-on-belgium>.

¹⁰⁸ Wet van 12 november 2017 betreffende de beveiligingsassistenten en -agenten van politie en tot wijziging van sommige bepalingen met betrekking tot de politie, *BS* 27 november 2017; Koninklijk besluit van 11 november 2018 tot regeling van de overplaatsing van de ambtenaren van het veiligheidskorps naar het kader van beveiligingsassistenten van politie en het kader van beveiligingscoördinatoren van politie van de federale politie, *BS* 27 november 2018.

4.5 Gedetineerden

Wat betreft de interne rechtspositie van de gedetineerden zijn de resterende bepalingen van de Basiswet van 2005¹⁰⁹ in werking getreden en uitgevoerd via koninklijke besluiten.¹¹⁰ Het gaat daarbij om onder meer het recht om eigen kledij te dragen, een gelijkwaardige gezondheidszorg en regels met betrekking tot de vorming en de beroepsopleiding en de penitentiaire arbeid.

De concrete regeling van het detentieplan zorgt ervoor dat voor en met elke veroordeelde een traject wordt uitgestippeld dat hem een zinnigere invulling kan geven aan zijn detentietijd om dan vervolgens beter gewapend zijn sociale re-integratie te kunnen voorbereiden. Zorg, begeleiding en therapie nemen daar een belangrijke rol in. De uitvoering ervan maakt dan ook het voorwerp uit van nauw overleg met de diensten van de Gemeenschappen, bevoegd voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden.

Door de Centrale Toezichtsraad en de Commissies van Toezicht over te hevelen naar het Parlement werd de onafhankelijkheid van deze toezichtsorganen op de gevangenen versterkt. Tevens zorgen maatregelen ervoor dat de leden van deze organen op een meer professionele wijze hun opdrachten kunnen uitvoeren.¹¹¹

4.6 Geïnterneerden

Een andere prioriteit vanaf het begin van de legislatuur, was de verbetering van de zorg voor geïnterneerden. Naast het veiligheidsaspect is het psychisch welzijn van de geïnterneerde minstens even belangrijk. Zo bepaalt de interneringswet dat iedere geïnterneerde recht heeft op aangepaste zorg, rekening houdend met de beveiliging van de maatschappij.¹¹²

De interneringswet die op 1 oktober 2016 in werking is getreden, werd ondersteund door bijkomende initiatieven die geïnterneerden verder laten doorstromen van diverse afdelingen binnen de gevangenen naar aangepaste zorginstellingen buiten de gevangenen. Zo werden bijvoorbeeld overeenkomsten afgesloten met een psychiatrisch centrum te Bierbeek. Dit centrum bestaat uit twee

¹⁰⁹ Wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in Strafzaken (hoofdstuk 9), *BS* 18 juli 2018.

¹¹⁰ Koninklijk besluit van 5 april 2019 tot bepaling van de datum van inwerkingtreding van artikel 43 van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden met betrekking tot het recht op het dragen van eigen kledij, *BS* 18 april 2019; Koninklijk besluit van 22 juni 2018 tot regeling van de samenstelling en de werkwijze van het overlegorgaan bedoeld in artikel 7 van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS* 4 september 2018; Koninklijk besluit van 19 juli 2018 tot bepaling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, met betrekking tot het toezicht en de afhandeling van klachten en bezwaar, en tot wijziging van het Koninklijk besluit van 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen, *BS* 24 juli 2018; Koninklijk besluit van 3 oktober 2018 tot bepaling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden met betrekking tot de samenlevingsvoorwaarden, *BS* 12 oktober 2018; Koninklijk besluit van 3 februari 2019 tot uitvoering van de artikelen 41, § 2, en 134, § 2, van de wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS* 14 februari 2019.

¹¹¹ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 30 december 2016.

¹¹² Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering, zoals aangepast door de Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie (hoofdstuk 17), *BS* 13 mei 2016.

eenheden die aangepaste zorg en behandeling bieden aan geïnterneerden met een bijzondere problematiek: één huisvest 30 personen met een verstandelijke beperking, een tweede biedt plaats aan 30 geïnterneerde mannen die er langdurig verblijven (*long stay*). Ook in Doornik bestaat een bijzondere zorgeenheid voor langdurige zorg (30 plaatsen). Tot slot biedt de behandelingseenheid in Zelzate aangepaste zorg aan 20 vrouwelijke geïnterneerde personen. Deze uiterst belangrijke verwezenlijkingen zijn een grote stap vooruit voor de geïnterneerden. Het forensisch psychiatrisch centrum in Gent is vandaag klaar voor de verdere uitstroom van de geïnterneerden (60 geïnterneerden stroomden in 2018 uit naar “lichtere” vormen van begeleiding). Het FPC van Antwerpen is dan weer klaar om ook vrouwelijke geïnterneerden op te vangen en ook deze groep voor te bereiden op een uitstroom.

Geïnterneerden stappen sinds 2016 ook in een zorgtraject dat door een rechter wordt uitgestippeld en uitgevoerd wordt door zorgpersoneel.

De bouw van drie bijkomende forensisch psychiatrische centra, zoals voorzien in het derde Masterplan gevangenis (zie punt 10) zal ertoe leiden dat uiteindelijk voor elke geïnterneerde een plaats in een aangepaste zorginstelling voorhanden zal zijn.

Verder is ook de financiële tenlasteneming van de medische zorg voor geïnterneerden overgeheveld van Justitie naar het RIZIV. Sedert begin 2018 neemt het RIZIV alle medische kosten voor geïnterneerden ten laste. Vóór die datum waren deze kosten voor geïnterneerden die zijn geplaatst, volledig ten laste van Justitie.

4.7 Infrastructuur

4.7.1 Nieuwbouw en renovatie

De drie Masterplannen gevangenis voorzien in zowel nieuwbouwprojecten, renovatieprojecten als uitbreidingsprojecten op bestaande sites. Het Masterplan III bevat ook een luik internering.

Met betrekking tot de gevangenis zijn volgende nieuwbouw- en uitbreidingsprojecten hangende of gepland:

- de voorbereidende werken voor het gevangeniscomplex van Haren (1.190 plaatsen). Dit project moet toelaten de sterk verouderde Brusselse gevangenis te Sint-Gillis en Vorst te sluiten;
- de voorbereidende werken voor de bouw van de gevangenis van Dendermonde met 444 plaatsen;
- de gunning in 2019 van de overheidsopdracht voor de nieuwe gevangenis te Antwerpen;
- de bouw van nieuwe gevangenis in Leopoldsborg en Vresse-sur-Semois;
- de vervanging van het arresthuis van Lantin door de heropbouw van het strafhuis in Verviers (240 plaatsen) en een nieuw te bouwen arresthuis in de regio van Luik (312 plaatsen);
- de uitbreiding van de bestaande gevangenis in leper (56 plaatsen).

Daarnaast komt een renovatie en uitbreiding van de inrichting met een lager beveiligingsniveau in Ruislede (50 plaatsen). In 2019 worden de voorbereidende studies gefinaliseerd.

Ten slotte komt er een uitbreiding van de inrichting met een lager beveiligingsniveau in Jamioulx (50 plaatsen). In de loop van 2019 worden de voorbereidende studies gefinaliseerd.

Voor de renovatieprojecten kan worden verwezen naar de renovatie en de omdoping van de bestaande gevangenis in Merksplas tot een gevangenis die plaats biedt aan 400 gedetineerden met een aangepast profiel (lang gestraften, oudere gedetineerden, gedetineerden met specifieke psychische aandoeningen, enz.). Bedoeling is dat dit project in 2020 kan aanvangen.

Met betrekking tot de internering, voorziet het Masterplan III in 860 extra plaatsen voor geïnterneerden om elke geïnterneerde in ons land een plaats te kunnen geven in een aangepaste zorgstructuur. De voorbereidingen zijn lopende voor twee FPC's in Waver en Paifve en een *long stay* inrichting in Aalst, samen goed voor 620 plaatsen.

De overige 240 plaatsen worden vrijgemaakt in bestaande forensische of reguliere zorginstellingen in Vlaanderen en Brussel.

4.7.2 Transitiehuizen

De oprichting van de transitiehuizen¹¹³ is één van de belangrijkste vernieuwingen in het streven naar een gedifferentieerd detentiebeleid. Een transitiehuis is een kleinschalige detentiefaciliteit waar ongeveer 15 veroordeelden het laatste deel van hun straf kunnen ondergaan in omstandigheden die zo nauw mogelijk aansluiten bij het reguliere maatschappelijk weefsel. Ze zijn bedoeld voor gedetineerden die een open regime aankunnen. Hun detentie is exclusief op re-integratie gericht. In totaal zijn er 100 plaatsen binnen dergelijke huizen voorzien. In juli 2018 werd de opdracht voor de eerste twee pilootprojecten van telkens 15 plaatsen gelanceerd. De opening staat nog dit jaar gepland. Op 5 april 2019 werd de eerste gunning te Mechelen door de Regering beslist. Op korte termijn volgt een beslissing over een pilootproject in Wallonië.

4.8 Betere opvolging van geradicaliseerde gedetineerden

Alle Europese landen worden geconfronteerd met radicalisering in het gevangeniswezen. België vormt hierop geen uitzondering. Samen met de penitentiaire administratie werden maatregelen genomen om dit fenomeen tegen te gaan. Deze maatregelen worden uitvoerig besproken in het actieplan van de minister van Justitie van maart 2015.¹¹⁴

Dit actieplan werd voornamelijk ontwikkeld rond de volgende pijlers :

- een betere detectie van radicalisme/extremisme in de gevangnissen. Dit werd voornamelijk bereikt door belangrijke investeringen in opleiding voor diverse personeelsgroepen in de gevangnissen, met prioriteit voor de personeelsleden die omgaan met gedetineerden met dergelijk profiel;
- een gefundeerde risico-inschatting van deze gedetineerden. Het is immers belangrijk het risico te kunnen inschatten of de gedetineerden hun radicalistisch/extremistisch gedachtegoed zouden omzetten in daadwerkelijke criminele aanslagen (of daar zouden in hervallen);

¹¹³ Wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen strafzaken, BS 18 juli 2018.

¹¹⁴ K. Geens, Actieplan aanpak radicalisering in gevangnissen, <https://www.koengeens.be/news/2015/03/14/actieplan-aanpak-radicalisering-in-gevangnissen>, 14 maart 2015.

- een plaatsingsbeleid dat enerzijds gedetineerden maximaal integreert in de reguliere afdelingen, en anderzijds zij die met hun gedachtengoed medegedetineerden beïnvloeden in de gespecialiseerde sectie Deradex (in Ittre en Hasselt) plaatst. Een derde faciliteit, de zogenaamde satellietgevangenis, werd recent uitgewerkt voor gedetineerden voor wie een verblijf in een “gewone” gevangenisafdeling onvoldoende preventief werkt, maar een plaatsing in een Deradex-afdeling niet in verhouding zou staan met hun problematiek;
- een optimale doorstroming van informatie over de hier bedoelde gedetineerden tussen de diensten van de gevangenis en de veiligheids- en inlichtingendiensten, maar ook de diensten van de Gemeenschappen, om continuïteit in de opvolging van deze personen te kunnen voorzien en dit niet enkel tijdens de detentie maar ook daarna.

Bijkomend aan de opvolging van geradicaliseerde gedetineerden tijdens detentie, werden ook belangrijke maatregelen genomen op het vlak van hun voorwaardelijke invrijheidstelling. Daarnaast werd de beveiligingsperiode ingevoerd voor personen die voor terrorisme zijn veroordeeld (zie punt 2.3.1.2).

Op de Ministeriële Conferentie Justitiehuisen van 19 februari 2019 ondertekenden de drie ministers die in ons land bevoegd zijn voor de justitiehuisen, samen met de minister van Justitie een gemeenschappelijke omzendbrief om al tijdens de detentiefase samen te werken aan het re-integratietraject van gedetineerden. Het gaat om veroordeelden die terroristische of extremistische feiten hebben gepleegd en die een ernstig risico betekenen voor de radicalisering van andere gedetineerden.¹¹⁵

4.9 Moderne databanken¹¹⁶

De databank Sidis Suite die binnen het gevangeniswezen wordt gebruikt met betrekking tot het beheer van de dossiers van de gedetineerden heeft uiteindelijk zijn wettelijke basis gekregen.

Deze databank is een cruciaal gegeven in de uitwisseling van informatie over gedetineerden met de veiligheids- en inlichtingendiensten maar ook om bijvoorbeeld de link te maken met gegevens van de sociale kruispuntbank. In samenhang met het Voorwaardenregister en het digitaal dossier die tevens een wettelijke basis kregen, zal het op korte termijn een geïnformatiseerd beheer van de opvolging van een belangrijke groep rechtsonderhorigen mogelijk maken.

4.10 Uitdagingen

- De uitvoering van de Masterplannen gevangeniswezen moet ervoor zorgen dat elke gedetineerde, in functie van zijn profiel, wordt ondergebracht in de voor hem meest geschikte inrichting (meer of minder beveiligd, open of gesloten).

¹¹⁵ Gemeenschappelijke omzendbrief van 18 februari 2019 voor een globale aanpak van gewelddadige radicalisering en extremisme en van terrorisme.

¹¹⁶ Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en de notariële aktebank, *Parl.St.* Kamer 2019, nr. 54-3549, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

- De transitiehuizen moeten een verdere uitbreiding krijgen. De detentie op kleinere schaal moet bijzondere aandacht geven aan gedetineerden met problemen zoals verslaving en gebrek aan sociale vaardigheden, arbeidsopleiding of structurering.
- Meer aandacht voor een zinvolle detentie. Iedere gedetineerde moet de kans krijgen om via het op maat uitgewerkt individueel detentieplan nog meer toegang te hebben tot activiteiten die bijdragen tot zijn zelfontplooiing zoals vorming, arbeid en sociale begeleiding en tot zijn persoonlijk welzijn zoals sport en ontspanning, cultuur, godsdienst en contacten met de buitenwereld.
- De nieuw uitgetekende organisatie van het gevangeniswezen en het statuut en de profielen van de leden van het penitentiair personeel moeten gaandeweg in uitvoering worden gebracht en de gevangenen van de toekomst mee vorm geven. Opleiding, zowel bij indiensttreding als gedurende de loopbaan, moet daarbij een sleutelement zijn.
- Reorganisatie van de penitentiaire gezondheidszorg met als doelstelling de integratie van de gezondheidszorg voor gedetineerden in de reguliere gezondheidszorg.

5 Veiligheid en de veiligheidsdiensten

Deze legislatuur nam aanvang enkele maanden na de aanslag op het Joods museum te Brussel. In 2015 en 2016 zou een golf van aanslagen volgen. In dat kader werden maatregelen genomen om de diensten van politie en veiligheid en de magistraten nog beter uit te rusten in de strijd tegen het terrorisme en de criminaliteit. De Kadernota Integrale Veiligheid legde de belangrijkste krachtlijnen van het veiligheidsbeleid vast, steeds vertrekkende vanuit een integrale ketenaanpak van de veiligheidsproblemen.¹¹⁷

5.1 Beter uitgeruste inlichtingendiensten

De Veiligheid van de Staat speelt een sleutelrol in de strijd tegen het terrorisme én tegen het extremisme en spionage. Daarom werd de afgelopen vijf jaar ingezet op de versterking van de inlichtingendienst.

De begroting van de Veiligheid van de Staat is sinds de aanslagen in 2016 (initiële begroting 2016) van 44,1 miljoen euro naar 64,2 miljoen euro (beschikbaar in 2018) gestegen. Dit is een stijging van 45%. Deze verhoging berust in grote mate op de extra middelen die verkregen werden in het kader van terrorismebestrijding. Deze extra middelen zijn bestemd enerzijds voor de versterking van de diensten – en dus structureel – en anderzijds voor investeringen zoals de uitbouw van een nieuwe operationele databank.

In de afgelopen legislatuur werden bijna 200 mensen aangeworven, waarvan meer dan 140 na de aanslagen in 2016. Rekening houdende met het vertrek van 40 bewakingsassistenten naar de federale politie, is er een netto stijging van het effectief van meer dan 10% op te tekenen.

Op 30 november 2018 werd bovendien een procedure bij Selor geopend om een extra wervingsreserve van 500 Nederlandstalige en 500 Franstalige inspecteurs aan te leggen. Dit moet de Veiligheid van de Staat toelaten om vlotter te werven in de toekomst.

De agenten van de inlichtingendiensten kregen eveneens nieuwe wettelijke en technische middelen om gegevens te verzamelen. De Veiligheid van de Staat kan voortaan informatie inwinnen die zich in het buitenland bevindt via het aanwenden van bijzondere inlichtingenmethoden vanaf het Belgische grondgebied. Ook kan de inlichtingendienst nu uitzonderlijke methoden (telefoontap, hacking, vorderen van bankgegevens) aanwenden bij het opvolgen van extremistische groeperingen en personen (bijvoorbeeld haatpredikers). De inlichtingendiensten kunnen ook gebruik maken van fictieve identiteiten ter bescherming van hun agenten.¹¹⁸

¹¹⁷ Kadernota Integrale Veiligheid 2016-2019, https://justitie.belgium.be/sites/default/files/downloads/2016-06-07_kadernota_integrale_veiligheid_nl_0.pdf.

¹¹⁸ Wet van 30 maart 2017 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek, BS 28 april 2017.

De mogelijkheden om de verplaatsingen van bepaalde personen te volgen, werden verbeterd dankzij een toegang tot de gegevens van de passagiers van commerciële vluchten (PNR-gegevens)¹¹⁹ en de mogelijkheid tot het raadplegen van de verzamelde gegevens door de intelligente camera's geplaatst op het wegennetwerk (ANPR-camera's)¹²⁰.

Steeds werd er zorgvuldig over gewaakt dat de nieuwe middelen worden gebruikt met eerbiediging van de rechten en vrijheden.

5.2 Efficiëntere strafonderzoeken

De vijf voorbije jaren werd het wettelijk kader voor strafonderzoeken geconsolideerd dankzij een actieve samenwerking met magistraten en gespecialiseerde politiemensen en zijn de diensten nu nog meer in staat om efficiënt onderzoek te voeren naar strafbare feiten.

Het kader van het federaal parket werd afgelopen legislatuur twee keer verhoogd, met in totaal acht magistraten. Het kader, dat nu 32 magistraten telt, is voor 100% ingevuld. Voor het Openbaar Ministerie steeg, dankzij het terro-budget, het aantal effectieve magistraten ook lichtjes sinds 2014.

De wetgeving aangaande de ingrijpende opsporingsmethodes (zoals het vanop afstand inbreken in een computer of smartphone) werd verbeterd en gemoderniseerd.¹²¹ De infiltratie van criminele groepen op het internet werd vergemakkelijkt. De politie kan nu ook de stemmen van verdachten, wiens gesprekken worden onderschept, verzamelen en automatisch analyseren teneinde linken te kunnen leggen tussen verschillende onderzoeken.

Een ander cruciaal instrument is de zogeheten “dataretentie”-wet¹²² waarmee de beschikbaarheid van de identificatie-, communicatie- en lokalisatiegegevens voor de strafonderzoeken en inlichtingenonderzoeken werd verzekerd.

Tot voor kort was het hanteren van verschillende onderzoeksmaatregelen onmogelijk bij het opsporen van een veroordeelde die op de vlucht was. Aan deze lacune in de wet werd ook tegemoet gekomen.¹²³

¹¹⁹ Wet van 25 december 2017 betreffende de verwerking van passagiersgegevens, *BS* 25 januari 2017.

¹²⁰ Wet van 21 maart 2018 tot wijziging van de wet op het politieambt om het gebruik van camera's door de politiediensten te regelen, en tot wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en van de wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid, *BS* 16 april 2018.

¹²¹ Wet van 25 december 2016 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering en het Strafwetboek, met het oog op de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet en elektronische en telecommunicaties en tot oprichting van een gegevensbank stemafdrukken, *BS* 17 januari 2017.

¹²² Wet van 29 mei 2016 betreffende het verzamelen en het bewaren van de gegevens in de sector van de elektronische communicatie, *BS* 18 juli 2016.

¹²³ Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3515. goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

“Het is mogelijk om beroep te doen op ‘burgerinfiltranten’, bijvoorbeeld in het kader van terrorisme.”

Fysieke infiltratie van een criminele of terroristische organisatie kon reeds, maar er diende hiervoor steeds een beroep te worden gedaan op politieagenten, wat niet steeds mogelijk is, in het bijzonder in het kader van terrorisme. Het is nu eveneens mogelijk “burgerinfiltranten” in te zetten.¹²⁴ Tevens nam het Parlement in 2018, na 30 jaar werkzaamheden hieromtrent, een globale regeling aan voor “spijtoptanten” in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit en het terrorisme.¹²⁵ Beide maatregelen laten toe om informatie te verzamelen in milieus waar een “omerta” bestaat of waartoe de opsporingsdiensten moeilijker toegang hebben.

Tot in 2016 konden huiszoeken enkel plaatsvinden tussen 5u ‘s morgens en 22u ‘s avonds.¹²⁶ Dit obstakel bestaat niet langer voor de onderzoeken in het kader van terrorisme en indien er een risico bestaat op het vinden van vuurwapens. Huiszoeken in deze zijn voortaan ook ‘s nachts mogelijk.

Daarnaast is het ook eenvoudiger geworden om een persoon in hechtenis te nemen wanneer deze vervolgd wordt voor een terroristische daad.¹²⁷

“De strafbaarstellingen op gebied van terrorisme werden uitgebreid. Het is verboden om naar Syrië of andere landen af te reizen met terroristische doeleinden. Er kwam ook een aanpassing op het stuk van het intrekken van de nationaliteit.”

Onder Belgische impuls werd een Europees wetgevend initiatief genomen dat providers zoals WhatsApp of Facebook ertoe dwingt hun medewerking te verlenen aan de gerechtelijke autoriteiten. In de toekomst zullen ze toegang moeten verlenen tot de berichten die verdachten naar elkaar versturen via de sociale media. Ook hier voorziet de wet de nodige garanties op het gebied van individuele vrijheden, zodat excessen worden vermeden.

De labo’s voor technische en wetenschappelijke politie worden in opdracht van de Raad van de Europese Unie¹²⁸ alle geaccrediteerd conform de internationale normen, zowel voor de opname als

¹²⁴ Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie, *BS* 7 augustus 2018.

¹²⁵ Wet van 22 juli 2018 inzake de toezeggingen in het kader van de strafvordering, de strafuitvoering of de hechtenis wegens het afleggen van een verklaring in het kader van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit en het terrorisme, *BS* 7 augustus 2018.

¹²⁶ Wet van 27 april 2016 inzake aanvullende maatregelen ter bestrijding van terrorisme, *BS* 9 mei 2016.

¹²⁷ Wet van 3 augustus 2016 houdende diverse bepalingen ter bestrijding van terrorisme, *BS* 11 augustus 2016.

¹²⁸ Kaderbesluit 2009/905/JBZ van de Raad van 30 november 2009 over de accreditatie van aanbieders van forensische diensten die laboratoriumactiviteiten verrichten.

voor de analyse van DNA- en vingersporen. Deze accreditatie maakt de internationale uitwisseling van deze sporen mogelijk, zodat ze binnen de hele Europese Unie rechtsgeldig voor de rechtbank als bewijs in strafzaken kunnen worden gebruikt.

Ten slotte werden de strafbaarstellingen op het gebied van terrorisme uitgebreid. Voortaan is het strafbaar om naar Syrië of andere landen af te reizen met terroristische doeleinden.¹²⁹ Op dezelfde manier zijn de zogezegde “voorbereidende daden” voorafgaand aan de aanslag of de poging ertoe, ook strafbaar.¹³⁰ De strafmaten werden opgetrokken voor personen die een beslissende rol spelen in de hele terroristische organisatie, alsook voor de rekruteerders of predikers die minderjarigen viseren.¹³¹ Er kwam ook een aanpassing van de wet op het stuk van de intrekking van de nationaliteit.¹³²

5.3 Betere informatie-uitwisseling tussen de veiligheidsdiensten

Meer middelen om inlichtingen en bewijzen te verzamelen, zijn op zich niet voldoende. Even belangrijk is dat de diensten de verzamelde gegevens correct uitwisselen om zo hun acties te coördineren en de taken goed te verdelen.

Om de informatie-uitwisseling vlotter te laten verlopen in het kader van de problematiek van de *terrorist fighters* en de haatpredikers, zijn omzendbrieven opgesteld die de belangrijkste principes op het stuk van informatief fluxen vastleggen.¹³³

In het kader van diezelfde problematiek, is er nu voor het eerst in België een gezamenlijke databank tussen de politie- en veiligheidsdiensten. Deze wordt rechtstreeks gevoed door de politie, de Veiligheid van de Staat, het OCAD, de gevangenis, enz.¹³⁴ Informatie over de personen die in deze gezamenlijke databank zijn opgenomen, wordt gedeeld en besproken in de “*Local Task Forces*” waar

¹²⁹ Wet van 20 juli 2015 tot versterking van de strijd tegen het terrorisme, *BS* 5 augustus 2015; Koninklijk besluit van 21 juli 2016 tot aanvulling van de lijst van personen en entiteiten bedoeld in artikelen 3 en 5 van het koninklijk besluit van 28 december 2006 inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen de financiering van het terrorisme, *BS* 28 juli 2016.

¹³⁰ Wet van 14 december 2016 tot wijziging van het Strafwetboek wat betreft de bestrafing van terrorisme, *BS* 22 december 2016.

¹³¹ Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediens, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3515, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

¹³² Wet van 20 juli 2015 tot versterking van de strijd tegen het terrorisme, *BS* 5 augustus 2015.

¹³³ Omzendbrieven van 21 augustus 2015, 18 juli 2016, 20 juli 2017 en 22 mei 2018.

¹³⁴ Wet van 27 april 2016 inzake aanvullende maatregelen ter bestrijding van terrorisme, *BS* 9 mei 2016; Koninklijk besluit van 21 juli 2016 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank Foreign Terrorist Fighters, *BS* 22 september 2016; Koninklijk besluit van 23 april 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 juli 2016 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank Foreign Terrorist Fighters en tot uitvoering van sommige bepalingen van de afdeling 1bis “Het informatiebeheer” van hoofdstuk IV van de wet op het politieambt en tot omvorming van de gemeenschappelijke gegevensbank Foreign Terrorist Fighters naar de gemeenschappelijke gegevensbank Terrorist Fighters, *BS* 30 mei 2018; Koninklijk besluit van 23 april 2018 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank Haatpropagandisten en tot uitvoering van sommige bepalingen van de afdeling 1bis “Het informatiebeheer” van hoofdstuk IV van de wet op het politieambt, *BS* 30 mei 2018.

de politie, de inlichtingdiensten en het OCAD samen rond de tafel zitten. Daar maken de diensten ook afspraken over de te nemen maatregelen en wie wat doet.

De succesvolle uitbouw van de “*Local Task Forces*” is de veruitwendiging van de “cultuuromslag” in de veiligheidswereld: de verbeterde samenwerking tussen de diensten in het kader van de veiligheidsovervolg, elk binnen hun eigen bevoegdheid en finaliteit. De nieuwe regelgeving¹³⁵ heeft een aantal juridische obstakels opgeheven en deze samenwerking mogelijk gemaakt. Maar belangrijker nog, heeft ze geleid tot een echte mentaliteitswijziging op het terrein.

Om ook de samenwerking met de socio-preventieve sector (minstens even belangrijk in de detectie van en het voorkomen van radicalisering en de nazorg) mogelijk te maken, werd een wettelijk kader uitgetekend voor de Lokale Integrale Veiligheidscellen (LIVC).¹³⁶ Deze werden bij wijze van proef georganiseerd via een omzendbrief, en vervolgens in een wet gegoten. De LIVC is verplicht in elke gemeente en wordt voorgezeten door de burgemeester, die de relevante socio-preventieve actoren (bijvoorbeeld OCMW, scholen, CLB, welzijnsdiensten, enz.) en de lokale politie betreft. Binnen de LIVC kunnen de deelnemers onderhevig aan het beroepsgeheim informatie delen met het oog op een betere opvolging van betrokkene. Hierdoor kan men problematische situaties in het kader van radicalisering vroegtijdig detecteren en kunnen de verschillende partners gezamenlijk een opvolgtraject uitwerken en dit met een socio-preventieve finaliteit.

Eén van de voornaamste aanbevelingen van de onderzoekscommissie naar de terroristische aanslagen was de oprichting van een kruispuntbank ‘veiligheid’. Deze aanbeveling bouwt verder op de filosofie van de “*Local Task Forces*” en de LIVCs door ervoor te zorgen dat elke dienst toegang heeft tot de nodige informatie om zijn taken te vervullen. De ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken hebben een comité opgericht dat is samengesteld uit de verschillende diensten en dat in detail heeft onderzocht wat het voorstel van een kruispuntdatabank “veiligheid” precies behelst. Het comité zal begin mei 2019 een verslag overmaken. De volgende regering zal, op basis van dit rapport, positie moeten innemen en de tenuitvoerlegging moeten verzekeren.

“Het Stroomplan is het specifieke actieplan dat de Antwerpse drugproblematiek aanpakt. Een speciale taskforce werd opgericht waarbij lokale en federale politie, parket, sociale inspectie en douane samen zijn gehuisvest, goed voor op termijn 70 à 80 mensen.”

Binnen die “cultuuromslag” passen ook de verschillende *ad hoc*-plannen om specifieke probleemsituaties aan te pakken. Het “Kanaalplan” is een onderdeel van het “Federaal actieplan” tegen radicalisme, gewelddadig extremisme en terrorisme. In het kader daarvan zijn extra politiemensen en extra middelen in het gerechtelijk apparaat in de arrondissementen Halle-Vilvoorde en Brussel ter beschikking gesteld (budget van 39 miljoen euro waarvan 17 miljoen euro voor parketten Brussel en Halle-Vilvoorde). Centraal staat de preventieve en repressieve multidisciplinaire aanpak door bestuur en gerecht bij het inperken van radicalisering, het aanpakken van

¹³⁵ Actieplan tegen gewelddadig extremisme en terrorisme (Plan R).

¹³⁶ Wet van 30 juli 2018 tot oprichting van lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme, BS 14 september 2018.

ondersteunende criminaliteit (valse documenten, wapens, drugsmisdrijven) en van de illegale economie. Dit laatste door geïntegreerde controles op inschrijving in het Rijksregister, op verdachte handelszaken, vzw's en gebedsplaatsen, en zo nodig sluitingen. De geïntegreerde aanpak en de samenwerking op het terrein werden overal positief onthaald.

Het "Stroomplan" is het specifieke actieplan dat de Antwerpse drugsproblematiek aanpakt. Een speciale *taskforce* werd opgericht waarbij lokale en federale politie, parket, sociale inspectie en douane samen zijn gehuisvest (op termijn tussen 70 en 80 mensen). Er zijn havenprocureurs aangesteld die zich specifiek richten op haven- en drugscriminaliteit. De gerechtelijke samenwerking met Zuid-Amerika¹³⁷ en Marokko werd sterk verbeterd door nieuwe verdragen¹³⁸ en samenwerkingsvormen en er kwamen extra investeringen in bijzondere opsporingsmethoden ten behoeve van Antwerpen.

Het "Kempen-Maasplan", ten slotte, is een actieplan in de maak om de drugscriminaliteit in de grensstreek met Nederland, in Limburg en de Kempen te bestrijden. Het is gericht op een betere samenwerking tussen de verschillende actoren in Nederland en België, zowel op beleidsmatig als op operationeel vlak. Doel is het voorkomen, het detecteren en het tegengaan van de productie en de grensoverschrijdende handel in drugs. De kosten voor het opruimen van de drugslabo's zullen als gerechtskost kunnen worden gecatalogeerd.

5.4 Meer slagkracht voor de burgemeester

Samen met de minister van Binnenlandse Zaken werd een voorontwerp van wet opgesteld dat het kader creëert voor de bestuurlijke handhaving.¹³⁹ Dit ontwerp, dat momenteel bij de Raad van State ligt voor advies, regelt de bevoegdheden van lokale besturen en burgemeesters inzake openbare overlast, openbare ordeverstoring en criminaliteit en de oprichting van een dienst voor integriteitsbeoordeling ten behoeve van openbare besturen. Deze dienst zal de informatiepositie van de besturen die hiervan gebruik wensen te maken, versterken door het verstrekken van niet-bindend adviezen, zodoende de gemeente of andere overheid in staat te stellen om met kennis van zaken beslissingen te nemen over het toekennen, intrekken of vernieuwen van een overheidsopdracht, een vergunning of een subsidie.

5.5 Strijd tegen financiële criminaliteit en de financiering van het terrorisme

Financiële criminaliteit is vaak minder zichtbaar dan misdrijven die tot uiting komen in materiële schade of fysiek geweld. Niettemin is deze vorm van criminaliteit erg nadelig voor de maatschappij.

¹³⁷ Memorandum of Understanding on Cooperation between the Federal Prosecution Service of the Federative Republic of Brazil and the Office of the Federal Prosecutor of the Kingdom of Belgium, ondertekend te Brasilia op 18 maart 2019.

¹³⁸ Déclaration d'intention entre le Service public fédéral Justice du Royaume de Belgique et le Ministère de la Justice du Royaume du Maroc, ondertekend te Brussel op 25 februari 2019.

¹³⁹ Voorontwerp van wet betreffende de gemeentelijke bestuurlijke handhaving en houdende de oprichting van een Directie Integriteitsbeoordeling voor Openbare Besturen, *Ministerraad* 29 maart 2019.

Deze legislatuur nam het Parlement een volledig nieuwe preventieve anti-witwaswet aan.¹⁴⁰ Hierdoor moeten tal van financiële (zoals banken, verzekeraars,...) en niet-financiële beroepen (zoals kansspelexploitanten, diamantairs, deurwaarders,...) de risico's nagaan op witwassen, via hun eigen beroepsgroep, de cliënten identificeren en de verdachte verrichtingen monitoren en melden aan de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI).

De CFI, het Openbaar Ministerie, het OCAD en de Veiligheid van de Staat werken nu sterker samen wat betreft terrorisme en de financiering van terrorisme.¹⁴¹ Er zijn minder tussenschotten zodat informatie vrij kan circuleren.¹⁴² Ook de samenwerking met het directoraat-generaal penitentiaire inrichtingen (DG EPI) is sinds 2017 verbeterd: het DG EPI meldt nu verdachte verrichtingen op de gevangenisrekeningen en ontvangt informatie vanwege de CFI die toelaat om de opvolging in de gevangenis te verzekeren.¹⁴³

“Het is makkelijker om crimineel gebruikte virtuele munten, zoals bitcoins, in beslag te nemen. Ondertussen werd voor ongeveer 550.000 euro aan in beslag genomen virtuele valuta verkocht.”

De medewerkingsplicht van de financiële sector met het Openbaar Ministerie werd eveneens uitgebreid. Naast banken moeten ook verzekeraars, beursmakelaars, beleggingsvennootschappen, en bedrijven die betalingsdiensten uitvoeren nu informatie over transacties en cliënten meedelen in het kader van het onderzoek naar misdrijven.¹⁴⁴

Justitie heeft ook grote sprongen voorwaarts gemaakt op het stuk van de nieuwe betaalmethoden, zoals virtuele waarden (*bitcoin, litecoin, ethereum*,...). Virtuele waarden worden vaak gebruikt bij cybercrime, oplichting en witwassen. Tussenpersonen die virtuele waarden omzetten in reëel geld, of omgekeerd, zijn nu eveneens verplicht om te antwoorden op vragen van het Openbaar Ministerie tijdens strafonderzoeken.

Het is gemakkelijker geworden om crimineel gebruikte virtuele waarden in beslag te nemen. Het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (COIV) sloot een overeenkomst met een privaat veilinghuis voor het beheer, de bewaring en de verkoop van virtuele waarden na inbeslagname of verbeurdverklaring.¹⁴⁵ Ondertussen werd voor ongeveer 550.000 euro aan in beslag genomen virtuele waarden verkocht.

¹⁴⁰ Wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten, *BS* 6 oktober 2017.

¹⁴¹ Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016.

¹⁴² Sinds 2016 werd 550 keer informatie gedeeld tussen de CFI en deze diensten.

¹⁴³ Dat gebeurde sinds 2017 ongeveer 40 keer.

¹⁴⁴ Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake eredienszaken, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3515, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

¹⁴⁵ Wet van 4 februari 2018 houdende de opdrachten en de samenstelling van het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring, *BS* 26 februari 2018.

Weldra komt er een nieuwe omzendbrief die het strafrechtelijk beleid inzake witwassen bepaalt. Het aantal vervolgingen inzake witwassen stijgt¹⁴⁶ en het aantal seponeringen omwille van opportuniteit daalt.¹⁴⁷ Dit is te danken aan de aanwerving van extra gespecialiseerde magistraten en van fiscale ambtenaren die naar de parketten werden gedetacheerd.¹⁴⁸ België behoort nu tot de betere leerlingen van de Europese klas.

In samenwerking met Financiën en met het OCAD, werden de tegoeden van bij terrorisme betrokken personen bevroren. België heeft voor de eerste keer een nationale lijst van bevroren tegoeden. In deze lijst zijn 274 personen opgenomen. Deze lijst zorgt ervoor dat, in voorkomend geval, financiële instellingen de tegoeden op de rekeningen van deze personen moeten “bevroren”.

5.6 Strijd tegen illegale wapens

Illegale wapentrafië en het bezit van wapens zonder de nodige vergunning, vormen ernstige risico's voor de openbare veiligheid. Om de strijd tegen deze vormen van criminaliteit op te drijven, werd de wetgeving op drie vlakken versterkt.

Vooreerst kregen de veiligheidsdiensten meer mogelijkheden om inbreuken op de wapenwet vast te stellen en aan te pakken. Zo kan de onderzoeksrechter nu een telefoontap bevelen om deze misdrijven op te sporen.¹⁴⁹ Dit vormt een belangrijke nieuwe *tool* om daders op het spoor te komen. Daarnaast is de poging tot inbreuk op de wapenwet strafbaar gemaakt.¹⁵⁰ De politie kan nu iemand die een wapen illegaal probeert te kopen, bijvoorbeeld via het internet, tegenhouden nog vóór hij het wapen effectief in bezit krijgt.

Verder organiseerde Justitie in 2018 een amnestieperiode voor eigenaars van wapens zonder de nodige vergunning.¹⁵¹ Zij konden hun wapen alsnog laten vergunnen, het verkopen, het laten neutraliseren of er afstand van doen. Voorlopige resultaten tonen aan dat minstens 37.500 aangiftes hebben plaatsgevonden. Meer dan 12.500 vuurwapens en 5,5 ton munitie werden ingeleverd en definitief vernietigd. Een Belgische onderneming smolt de vuurwapens om tot bruikbaar staal. Zo krijgen ze nog een nuttige en onschadelijke bestemming in de economie.

Vervolgens zijn enkele achterpoortjes in de wapenwetgeving gesloten. De regels voor het onbruikbaar maken van vuurwapens zijn strenger, zodat het veel moeilijker is om deze wapens opnieuw schietklaar te maken.¹⁵² Ook is het nu onmogelijk om nog laders voor vuurwapens te kopen zonder een geldige

¹⁴⁶ Van 325 in 2015 tot 444 in 2017.

¹⁴⁷ Van 385 in 2015 tot 248 in 2017.

¹⁴⁸ Koninklijk besluit van 31 mei 2017 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 januari 2007 tot vaststelling van de regels waarbij ambtenaren van de fiscale administraties ter beschikking worden gesteld van de procureur des Konings of van de arbeidsauditeur teneinde hen bij te staan in de uitoefening van hun taken, *BS* 14 juni 2016.

¹⁴⁹ Wet van 27 april 2016 inzake aanvullende maatregelen ter bestrijding van terrorisme, *BS* 9 mei 2016.

¹⁵⁰ Wet van 7 januari 2018 tot wijziging van de wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens en van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 12 januari 2018.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² Koninklijk besluit van 4 mei 2018 tot wijziging van diverse koninklijke besluiten ter uitvoering van de wapenwet, vooral met het oog op de toepassing van de uitvoeringsverordening (EU) 2015/2403 van de Commissie van 15 december 2015 tot vaststelling van gemeenschappelijke richtsnoeren betreffende normen en technieken om te waarborgen dat onbruikbaar gemaakte vuurwapens voorgoed onbruikbaar zijn, en met het

erkenning of vergunning.¹⁵³ Ten slotte kunnen personen niet langer op een legale manier wapens doen verdwijnen via neutralisering of vernietiging, als die wapens werden gebruikt bij misdrijven of als ze die illegaal in bezit hebben.¹⁵⁴

5.7 Betere financiële ondersteuning voor slachtoffers gewelddaden

Slachtoffers van gewelddaden verdienen een bijzondere bescherming. Zij krijgen al snel te maken met allerhande facturen, die hoog kunnen oplopen: doktersrekeningen, advocatenkosten, erelonen voor therapie sessies, enz. Het Slachtofferfonds kan helpen om aan deze zorgen het hoofd te bieden.

Vlak na de terreuraanslagen van 22 maart 2016 werd de wetgeving een eerste keer gewijzigd om tegemoet te komen aan enkele dringende noden.¹⁵⁵ De maximale hulp die het Fonds kan toekennen aan slachtoffers die hun schade op niemand kunnen verhalen, werd verdubbeld tot 125.000 euro. Ook de noodhulp is fors opgetrokken. Daarmee kunnen slachtoffers al zeer snel na een aanslag hun eerste kosten betalen, zelfs als het vaststaat dat de verzekering nog zal vergoeden.

In februari 2019 traden vier nieuwe wetten in werking die het sluitstuk vormen van deze hervorming. Slachtoffers van terrorisme kunnen nu nog sneller worden geholpen, door een versnelling van de procedures. Ook kunnen de dringende voorschotten nu eveneens tot 125.000 euro bedragen, waar het maximum voorheen op 30.000 euro lag.¹⁵⁶

Tot slot heeft Justitie ook gedacht aan slachtoffers van onopgehelderde misdrijven (zogenaamde *cold cases*). Als het strafonderzoek al meer dan 10 jaar aansleept zonder dat de daders of hun motieven konden worden gevonden, kunnen slachtoffers een bijkomende financiële hulp ontvangen uit het Slachtofferfonds.¹⁵⁷ Dit is met name het geval voor de slachtoffers van de Bende van Nijvel.

oog op het mogelijk maken van het informatiseren van de registers bijgehouden door de schietstanden, *BS* 14 mei 2018.

¹⁵³ Wet van 7 januari 2018 tot wijziging van de wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens en van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 12 januari 2018.

¹⁵⁴ Koninklijk besluit van 26 februari 2018 tot wijziging van diverse koninklijke besluiten ter uitvoering van de wapenwet, betreffende de uitlening, de neutralisering en de vernietiging van vuurwapens en tot bepaling van de procedure bedoeld in artikel 45/1 van de wapenwet, *BS* 28 februari 2018.

¹⁵⁵ Wet van 31 mei 2016 tot wijziging van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen, wat de hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden betreft, *BS* 17 juni 2016.

¹⁵⁶ Wet van 15 januari 2019 tot wijziging van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen wat de hulp aan de slachtoffers van terrorisme betreft, *BS* 8 februari 2019; Wet van 3 februari 2019 tot wijziging van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen wat de bevoegdheden van de commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders betreft inzake de slachtoffers van terrorisme, *BS* 8 februari 2019.

¹⁵⁷ Wet van 15 januari 2019 tot wijziging van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen wat de occasionele redders en de slachtoffers van zogenaamde "*cold cases*" betreft, *BS* 8 februari 2019; Wet van 3 februari 2019 tot wijziging van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen wat de bevoegdheden van de commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders betreft inzake de hulp aan de slachtoffers van zogenaamde "*cold cases*" en tot nadere bepaling van haar onderzoeksbevoegdheid, *BS* 8 februari 2019.

5.8 Bescherming van politieambtenaren

Politieambtenaren van de speciale eenheden, betrokken bij bepaalde bijzondere opsporingshandelingen, kregen een betere afscherming van de identiteitsgegevens van henzelf en hun familie.¹⁵⁸

Het College van procureurs-generaal heeft door middel van een omzendbrief ook een duidelijk signaal gegeven dat geweld tegen de politiediensten niet tolereerbaar is.¹⁵⁹ Er dient in de gevallen van geweld tegen de politiediensten altijd een opsporingsonderzoek te volgen. Naargelang de ernst zal de parketmagistraat vragen om de dader van zijn vrijheid te beroven. Deze omzendbrief verplicht ook om zeker een gerechtelijke vervolging en afhandeling in te stellen: vanaf een zekere ernst is dit een dagvaarding voor de correctionele rechtbank tot zelfs het Hof van Assisen (voor doodslag en moord).

5.9 Uitdagingen

- Het in werking laten treden van het nieuw wettelijk kader voor de bestuurlijke handhaving.
- Versterken van de mogelijkheden van de inlichtingendiensten door de creatie van een wettelijk kader voor infiltratie door agenten en informanten van de inlichtingendiensten, een wettelijk kader om het toezicht op bronnen van inlichtingendiensten te vergemakkelijken en het verbeteren van de mogelijkheden om financiële inlichtingenonderzoeken uit te voeren.
- Versterken van de sturende rol van de gerechtelijke overheden op de gerechtelijke politie.
- De oprichting van een Kruispuntbank Veiligheid, op basis van de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie “terroristische aanslagen” en van het rapport dat de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en de bevoegde diensten voorbereidden.

¹⁵⁸ Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016.

¹⁵⁹ COL omzendbrief nr. 10/2017 van het College van procureurs-generaal van 28 november 2017 betreffende de gerechtelijke afhandeling van de gevallen waarin geweld gebruikt tegen de politiediensten en deze waarin de politiediensten zelf geweld gebruikten met de dood of een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit als gevolg.

6 Kansspelsector

6.1 Kansspelen in een gecontroleerde omgeving

Het kansspelbeleid is gebaseerd op de bescherming van de speler. Daarbij is een aanpak van de illegale sector nodig en een strenge controle van de gereguleerde sector. Het aanbod moet worden beperkt en de spelers geleid naar de minst risicovolle spelen. Wie wil gokken, moet dit in een veilige, gecontroleerde omgeving doen.

Daarom heeft Justitie deze legislatuur 16 extra vacatures opengesteld voor de Kansspelcommissie.¹⁶⁰

Omdat vooral de weddenschappen, enerzijds, en reclame voor kansspelen, anderzijds, de laatste jaren enorme opgang maakten, is sterk ingezet op de beperking ervan.

“Het bestaande en toonaangevende centraal uitsluitingssysteem werd uitgebreid tot wedkantoren. Op termijn voorziet het een link met het register van wanbetalers bij de Nationale Bank.”

Het aantal gokkantoren werd verminderd van 700 naar 600.¹⁶¹ Gokkantoren kunnen zich niet meer vestigen dicht bij scholen of jeugdhuizen. Ook de gemeenten kunnen nu hun zegje doen wanneer een nieuw wedkantoor opent en bijkomende voorwaarden opleggen. Gemeentes kregen ook meer bevoegdheden om in te grijpen bij misbruik van krantenwinkels die weddenschappen aanbieden.¹⁶²

Het in België bestaande, en toonaangevende centraal uitsluitingssysteem, waardoor bepaalde personen (hetzij vrijwillig, hetzij als gevolg van een juridische beslissing) geen toegang krijgen tot casino's, speelhallen en gokwebsites, werd uitgebreid tot wedkantoren. Het uitsluitingssysteem voorziet op termijn een link met het Register van wanbetalers bij de Nationale Bank.

Kansspelen op virtuele sportevenementen werden aan strikte regels onderworpen en het aanbod ervan sterk ingeperkt.¹⁶³ De leeftijd om hieraan deel te nemen bedraagt nu 21 jaar. Online kunnen deze spelen in de toekomst verboden worden evenals frauduleuze weddenschappen.

¹⁶⁰ Personeelsplan 2016-2019.

¹⁶¹ Koninklijk besluit van 27 april 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 22 december 2010 tot vaststelling van het maximum aantal vaste en mobiele kansspelinrichtingen klasse IV, de criteria die ertoe strekken een spreiding van deze inrichtingen te organiseren en de procedure voor de behandeling van de aanvragen ingeval een vergunning vrijkomt wegens intrekking of stopzetting, *BS* 16 mei 2018.

¹⁶² Wet tot wijziging van de artikelen 2, 3, 3bis, 10, 11, 15 tot en met 15/4, 39, 43/4, 43/5, 43/8, 54, 58, 61 en 62 van, en tot invoeging van artikel 3ter in de wet van 7 mei 1999 op de kansspelen, de weddenschappen, de kansspelinrichtingen en de bescherming van de spelers, en tot invoeging van artikel 37/1 in de wet van 19 april 2002 tot rationalisering van de werking en het beheer van de Nationale Loterij, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3327, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 4 april 2019.

¹⁶³ Koninklijk besluit van 4 mei 2018 betreffende kansspelen over virtuele sportevenementen in de vaste kansspelinrichtingen klasse IV, *BS* 9 mei 2018.

Kansspelen in cafés zijn strikter geregeld¹⁶⁴ en de gemeente krijgt nu de mogelijkheid om de toestellen bij misbruik te verzegelen.¹⁶⁵

Bij het aanbieden van kansspelen buiten kansspelinrichtingen werd de rol van de gemeente eveneens versterkt: deze kan nu exploitatievoorwaarden voor het plaatsen van toestellen en het organiseren van spelen bepalen.

“Over loot boxes heeft België een ronduit vooruitstrevend beleid gevoerd. Andere landen leggen nu dezelfde maatregelen op.”

Kansspeltoestellen worden overal met een e-ID-lezer uitgerust, zodat minderjarigen er niet meer op kunnen spelen. Minderjarigen komen soms verdoken in aanraking met kansspelen, onder andere bij betalende *loot boxes* in games. Over *loot boxes* heeft België een ronduit vooruitstrevend beleid gevoerd door de sector te verplichten om het inzetten van geld in die games af te schaffen. Andere landen hebben die Belgische ontwikkelingen gevolgd en leggen nu dezelfde maatregelen op.

Gokreclame zet steeds meer mensen (die nooit zouden spelen) aan om een gokje te wagen. Daarom zal vanaf juni van dit jaar de uitzending van gokreclame tijdens sportwedstrijden voor onlinecasino's, -speelhallen en -weddenschappen op tv, radio, websites en apps verboden zijn. Een verbod geldt ook vóór, tijdens en na uitzendingen die specifiek gericht zijn op minderjarigen. Per reclameblok zal nog één reclamespot voor kansspelen mogelijk zijn, met een totaalverbod voor uitzendingen die vóór 20 uur plaatsvinden. Reclame zal dan ook aan tientallen regels moeten voldoen, zoals het verbod op reclame voor bonussen of het verbod om sporters of sportclubs te gebruiken in de reclame. Er komt een speellimiet van 500 euro per week over alle gokwebsites heen. Zo'n limiet komt in het buitenland zelden voor. De gokwebsites zullen gelinkt worden aan de zwarte lijst van wanbetalers bij de Nationale Bank, waardoor mensen met een overmatige schuldenlast moeilijker toegang krijgen tot gokspelen.¹⁶⁶

6.2 Uitdagingen

- De oprichting van een interministeriële conferentie op de kansspelen met de Federale Overheid, de Gewesten en de Gemeenschappen.
- Verdere aanpassingen aan de kansspelwetgeving met onder andere:
 - een verdere beperking van reclame op kansspelen;
 - een verdere verstrenging van het aanbod van kansspelen op internet;
 - de toepassing van het systeem voor uitsluiting van personen met een verslaving op alle kansspelen en weddenschappen;

¹⁶⁴ Koninklijk besluit van 25 oktober 2018 tot beperking van de kansspelen in de kansspelinrichtingen klasse III, BS 31 oktober 2018.

¹⁶⁵ Koninklijk besluit van 11 oktober 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 22 december 2000 betreffende de werking en het beheer van de kansspelinrichtingen klasse III, de wijze van aanvraag en de vorm van de vergunning klasse C, BS 31 oktober 2018.

¹⁶⁶ Koninklijk besluit van 25 oktober 2018 betreffende de voorwaarden voor het uitbaten van kansspelen en weddenschappen via informatiemaatschappij-instrumenten, BS 31 oktober 2018.

- een vermindering van het aantal kansspeexploitanten;
- een omvorming van het vergunningensysteem tot een concessiesysteem, waarbij de uitbating van de verschillende kansspelen in tijdelijke concessies worden gegeven aan die exploitanten die de meeste meerwaarde bieden voor de samenleving (financieel, spelersbescherming, integriteit, financiering van sport en jeugd, enz.);
- de hervorming van de kansspelcommissie tot een moderne niet-gepolitiseerde toezichthouder, met een autonome directie die het beleid uitvoert (vb. het uitreiken van vergunningen), een auditeur van het Openbaar Ministerie die de sanctieprocedures inleidt en de controles laat uitvoeren, én een onafhankelijke sanctiecommissie die de administratieve sancties uitspreekt. Binnen de KSC dient een 'observatorium van het spel' (bestaande uit wetenschappers) elk kansspel op een objectieve wijze in een risicoklasse in te delen (en daar de nodige maatregelen in het kader van de spelersbescherming aan te verbinden) én moet een partnerraad worden opgericht bestaand uit verenigingen van spelersbescherming en de vergunninghouders.

7 Juridische beroepen

7.1 Notaris

De samenleving wordt steeds complexer en dat geldt ook voor het recht. Dat een burger of ondernemer niet alle finesses van het recht kan kennen, is evident. Net daarom biedt de notaris een meerwaarde. Hij maakt de vertaalslag van algemene rechtsregels naar de individuele situatie van de burger en helpt hem om de juiste keuzes te maken. Omdat de rol van de notaris belangrijk is en blijft, werd in een eerste reeks van wetgevende aanpassingen ingezet op de modernisering van het ambt.¹⁶⁷ Zo werd de mogelijkheid om een akte op afstand te verlijden via videoconferentie ingevoerd alsook het principe van de meerstandplaatskantoren. Daarnaast kwam er een verduidelijking van de uitvoerbare kracht van de notariële akte om nodeloze procedures voor de rechtbank te vermijden. Wat de werking van het notariaat betreft, werden de boekhouding en de controle daarvan gemoderniseerd.

Aan die modernisering hangt ook vereenvoudiging vast. Zo moet de notaris niet langer alle bankinstellingen individueel aanspreken om de nodige informatie te verkrijgen. Hij heeft nu toegang tot het Centraal Aanspreekpunt bij de Nationale Bank van België in het kader van aangiften van nalatenschap voor de burger.¹⁶⁸

“De notaris nam bepaalde taken van de griffie over, zoals bijvoorbeeld het verwerpen van een nalatenschap.”

Om in bepaalde gevallen op een meer efficiënte manier te werk te gaan, heeft de notaris bepaalde taken van de griffie overgenomen. Denk aan de verklaring van aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving en verwerping van een nalatenschap. De burger kan hiervoor terecht bij de notaris van zijn keuze en moet zich niet meer verplaatsen naar de griffie. De verplichting tot neerlegging ter griffie van een gelijkvormig afschrift van het proces-verbaal van opening van een testament, alsook van de kopie ervan, bij de tenuitvoerlegging zijn afgeschaft. Dit vormt een vereenvoudiging van de procedure en leidt ook tot een vermindering van de werklust voor Justitie.¹⁶⁹

De grote wetgevende projecten in het burgerlijk en economisch recht waarvan eerder sprake, hebben ook een grote impact gehad op het notariaat in het algemeen en de notaris in het bijzonder. Zo werd bij de hervorming van het vennootschapsrecht de meerwaarde van de notaris bij de oprichting en wijziging van vennootschappen niet uit het oog verloren. Specifiek kunnen voortaan niet alleen de

¹⁶⁷ Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017.

¹⁶⁸ Programmawet van 1 juli 2016, *BS* 4 juli 2016.

¹⁶⁹ Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017.

authentieke, maar ook de onderhandse akten door de notaris elektronisch worden neergelegd. De voorbeelden zijn echter nog veel talrijker.

Het notariaat is tijdens deze legislatuur ook een belangrijke partner geweest in het digitaliseringstraject. Er kwam een uitbreiding van verschillende registers zoals het Centraal Register Testamenten¹⁷⁰ en het Centraal Register Huwelijksovereenkomsten¹⁷¹. En er werden ook nieuwe registers opgericht zoals het Centraal Register Verklaringen¹⁷² en het Centraal Erfrechtregister¹⁷³. Deze registers hebben als voornaamste doel te zorgen voor centrale publiciteit en vormen een authentieke bron die toegankelijk is voor het publiek.

Om een nog diepgaandere modernisering mogelijk te maken, werden twee experts aangesteld om, aan de hand van een rapport, de verschillende pijnpunten binnen het beroep bloot te leggen.¹⁷⁴ Bedoeling was om op basis van dit rapport een ontwerp van wet te maken dat tegemoet komt aan die pijnpunten. Hoewel de werken hieromtrent worden verdergezet, zal het aan een volgende minister van Justitie toekomen om ze te finaliseren.

¹⁷⁰ Wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017; Koninklijk besluit van 19 april 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, *BS* 3 mei 2018; Koninklijk besluit van 17 augustus 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de erfovereenkomsten, *BS* 31 augustus 2018.

¹⁷¹ Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018; Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, *BS* 2 juli 2018; Wet van 10 augustus 2015 tot wijziging van de wet van 13 januari 1977 houdende goedkeuring van de overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972 en tot invoering van een centraal huwelijksovereenkomstenregister, *BS* 26 augustus 2015; Koninklijk besluit van 21 oktober 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de rechterlijke beslissingen overeenkomstig artikel 1426, § 2, van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 30 oktober 2018; Koninklijk besluit van 23 november 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de verklaring van anticipatieve inbreng, *BS* 19 december 2018; Koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, *BS* 10 oktober 2016.

¹⁷² Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 december 2018.

¹⁷³ Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 24 juli 2017; Koninklijk besluit van 26 februari 2018 houdende het beheer van het centraal erfrechtregister, *BS* 1 maart 2018.

¹⁷⁴ P. Nicaise en T. Van Sinay, *“Juridische beroepen voor de toekomst - een toekomst voor de juridische beroepen: het notariaat”*,

https://justitie.belgium.be/sites/default/files/een_toekomst_voor_de_juridische_beroeppen_het_notariaat_-_un_avenir_pour_les_professions_juridiques_le_notariat.pdf.

7.2 Gerechtsdeurwaarder

Ook voor het beroep van gerechtsdeurwaarder vormde modernisering een belangrijk streven. Eén van de belangrijkste veranderingen betreft de aanstelling van een ombudsman voor het beroep. Deze kan als onafhankelijke bemiddelende instantie klachten van burgers behandelen indien zij niet tevreden zijn over de manier waarop de gerechtsdeurwaarder hun dossier behandelde .

“Elke gerechtsdeurwaarder beschikt binnenkort over een J-Box, zodat communicatie via dit platform kan verlopen.”

In belangrijke mate onderging ook de werkwijze van de gerechtsdeurwaarder veranderingen. Er werd ingezet op informatiseringsprojecten zoals de invordering van onbetwiste geldschulden via het Centraal Register¹⁷⁵ en de mogelijkheid om over te gaan tot een elektronische betekening¹⁷⁶.

Daarnaast spelen de gerechtsdeurwaarders ook een belangrijke rol als partner in andere digitaliseringsprojecten. Zo zal elke gerechtsdeurwaarder binnenkort over een J-Box¹⁷⁷ beschikken zodat specifieke communicatie via dit platform kan verlopen.

Ook voor deze beroepsgroep werden twee experts aangeduid om een rapport op te stellen omtrent de sterke en zwakke punten van het beroep. Het rapport dat zij afwerkten, dient nu als basis voor een wettekst tot modernisering van het beroep.¹⁷⁸ De tekst zal zoveel mogelijk worden voorbereid zodat deze in de loop van volgende legislatuur het wetgevend parcours kan doorlopen.

7.3 Advocaat

Net zoals voor de notarissen en de gerechtsdeurwaarders gingen twee experts aan de slag om een beleidsplan op te maken met voorstellen om het beroep van advocaat te moderniseren. De opdracht resulteerde in een omstandig rapport. De experts sneden diverse thema's aan, die er alle op zijn gericht een professionele en uitmuntende beroepsuitoefening mogelijk te maken. Enkele voorstellen betreffen de opleiding van advocaten, en hoe die gevarieerder en doeltreffender kan worden gemaakt. Andere gaan over het multidisciplinaire aanbod van diensten aan cliënten. Ook een

¹⁷⁵ Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 22 oktober 2015.

¹⁷⁶ Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, *BS* 13 mei 2016.

¹⁷⁷ Vroeger de “e-Box”.

¹⁷⁸ L. Chabot en A. Michielsens, “De modernisering van de functie van gerechtsdeurwaarder”, https://justitie.belgium.be/sites/default/files/rapport_modernisering_functie_gerechtsdeurwaarder.pdf.

hervorming van het tuchtrecht en een reorganisatie van de juridische bijstand komen aan bod. Het rapport valt te lezen op de website van de FOD Justitie.¹⁷⁹

De advocatenordes brachten over het rapport een advies uit, waarna een werkgroep zich boog over de verdere concretisering van een reeks voorstellen in de vorm van een wetsontwerp.

“De rechtsbijstandsverzekering werd fiscaal aftrekbaar gemaakt, zodat juridische tweedelijnsbijstand betaalbaar blijft.”

De advocaten waren medestanders in wetgevende initiatieven voor een financieel toegankelijker Justitie. In dit kader kwam de vernieuwde wet met betrekking tot de juridische tweedelijnsbijstand tot stand, en werd de nomenclatuur voor prestaties van advocaten grondig geactualiseerd (zie punt 1.2). Daarnaast werd ook werk gemaakt van een fiscaal aantrekkelijke rechtsbijstandsverzekering naar het voorbeeld van de ziekteverzekering (zie punt 1.2).

Ten slotte werd de samenwerking tussen de verschillende juridische beroepsgroepen op het vlak van informatisering, verzegeld in 2016 via een protocol. In dit kader kwamen verschillende informatiseringsprojecten tot stand.¹⁸⁰

7.4 Bedrijfsjurist

Ook voor de bedrijfsjuristen leverden twee experts een omstandig rapport af.¹⁸¹ Naast de verdere verduidelijking van de rol van de bedrijfsjurist in de wet, werd ook terecht gepleit voor een verdere gelijkschakeling met de andere juridische beroepen inzake opleiding, vorming, tucht en deontologie.

7.5 Uitdagingen

- Voor elk van de vier beroepsgroepen dienen de rapporten van de experts omgezet te worden in concrete hervormingen.
- Verschillende digitaliseringsprojecten moeten nationaal verder worden uitgerold zodat optimaal ingezet kan worden op efficiëntie en werklustvermindering.

¹⁷⁹ P. Henry en P. Hofströssler, “De toekomst van het advocatenberoep”, https://justitie.belgium.be/sites/default/files/rapporttoekomstadvocatuurrapportavenirprofessionnal_avocatfinal.pdf.

¹⁸⁰ Voor een overzicht van de projecten zie het “samenwerkingsprotocol tussen de Federale Overheid Justitie en de juridische beroepen inzake informatisering”.

¹⁸¹ S. Mermans en H. Delescaille, “Rapport experts voor de Bedrijfsjuristen ter attentie van Minister van Justitie”, https://justitie.belgium.be/sites/default/files/rapport_experten_bedrijfsjuristen.pdf.

8 Erediensten

8.1 Versterkte interconfessionele dialoog

De materie van de erediensten/vrijzinnigheid wordt geregeld door drie grondwettelijke fundamentele principes: de gelijkheid en non-discriminatie (art. 10 en 11 GW), de vrijheid van erediensten (art. 19 en 20 GW) en de onafhankelijkheid tussen erediensten en Staat (art. 21, lid 1 GW). De verplichting voor de Federale Staat om de wedden en pensioenen van de bedienaars en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid te betalen, is voorzien in artikel 181 § 1 en 2 van onze Grondwet.

Deze principes indachtig werden de voorbije legislatuur heel wat inspanningen geleverd om de interconfessionele dialoog tussen de erediensten/vrijzinnigheid en de Staat te intensifiëren. Deze moet het hoofd kunnen bieden aan de uitdagingen van onze maatschappij, waarin religie de voorbije jaren meermaals als excuus werd gebruikt om onaanvaardbaar gedrag te verantwoorden. Die uitdagingen stellen zich in het bijzonder voor het representatief orgaan van de islamitische eredienst, het Executief van de Moslims van België (EMB).

In diezelfde context werd ook opvolging gegeven aan de verschillende aanbevelingen gelinkt aan de erediensten van de Parlementaire onderzoekscommissie terroristische aanslagen inzake de strijd tegen radicalisme.

Zo werd een dialoograad opgericht tussen de verschillende Erediensten/Vrijzinnigheid en de Federale Staat onder wisselend voorzitterschap van de eerste minister en de minister van Justitie waar de verschillende vertegenwoordigers van de religies en Staat van mening konden wisselen. Deze raad werkte ook duidelijke afspraken uit over concrete bezorgdheden zoals de autoregulering inzake buitenlandse financiering van erediensten/vrijzinnigheid.

Daarnaast zijn de verschillende representatieve organen versterkt met bijkomende werkrachten om te kunnen voldoen aan de diverse bijkomende taken en vragen van de regionale en federale overheden en om hen te ondersteunen in de uitoefening van hun sociale en verbindende functie binnen onze maatschappij.

De islamitische eredienst behelst als enige eredienst nog veel niet-erkende lokale gemeenschappen. Deze opereren aldus zonder ondersteuning of toezicht van de verschillende overheden. Daarom werd in een vertrouwelijke omzendbrief het federale luik van de erkenningsprocedure van lokale geloofsgemeenschappen (*in casu* moskeeën) op punt gesteld. Dit moet de Gewesten toelaten bijkomende moskeeën te erkennen.¹⁸²

“Justitie heeft het kader van de islamitische consulenten in de gevangenissen met 33 procent uitgebreid. Ook het langverwachte statuut voor gevangenaalmoezeniers en (moreel) consulenten werd uitgewerkt.”

¹⁸² Omzendbrief van 14 juli 2017 van de ministers van Justitie, Veiligheid en Binnenlandse Zaken, Defensie en Financiën, en de staatssecretaris voor Asiel en Migratie betreffende het advies inzake de veiligheid van de staat en de openbare orde van de federale overheid in het kader van de erkenningsprocedures van lokale geloofsgemeenschappen door de gewesten en de Duitstalige gemeenschap.

In de strijd tegen radicalisme zijn de aanbevelingen van de Parlementaire onderzoekscommissie terroristische aanslagen (POC) uitgevoerd. Naast de personeelondersteuning van het representatief orgaan van de islamitische eredienst, het Executief van de Moslims van België, werd dit orgaan ook begeleid om een volwaardige imamopleiding uit te werken. Deze imamopleiding, een cruciaal element in de uitbouw van een eigentijdse islam, zal in september 2019 van start gaan. Het theologische luik van de opleiding zal verzorgd worden door het EMB zelf. De UCL en de KUL zullen instaan voor het niet theologische luik van de opleiding.

Ook de aanbevelingen van de POC inzake de Grote Moskee van Brussel zijn uitgevoerd, in het bijzonder de verbreking van de erfpacht van deze moskee die destijds was gegund aan een vzw onder controle van de *World Muslim League*. Voor deze emblematische moskee werd een nieuwe structuur uitgewerkt met plaats voor de lokale geloofsgemeenschap zelf, het EMB en het imamopleidingsinstituut. Hierdoor kan deze moskee op termijn worden erkend door het Brusselse Gewest.

Ten slotte werd ook het kader van de islamitische consulents in de gevangenissen met 33% uitgebreid en werd een langverwacht statuut voor alle gevangenis-aalmoezeniers/(moreel) consulents uitgewerkt.¹⁸³

8.2 Uitdagingen

- Het uitwerken van een duurzaam financieringsmodel voor de Grote Moskee van Brussel in samenspraak met de Gemeenschappen, het Brusselse Gewest en het representatief orgaan van de islamitische eredienst.
- De ondersteuning van de organisatie van de verkiezing van een nieuwe Algemene Raad, Algemene Vergadering en Executief van het representatief orgaan van de islamitische eredienst in 2020 teneinde deze laatste te versterken in haar legitimiteit en representativiteit.
- Het uitwerken van een financieringsmodel voor de imamopleiding die in september 2019 van start zal gaan in samenspraak met de Gemeenschappen en de universiteiten van Leuven en Louvain-la-neuve.
- De erkenning van het Boeddhisme en het Hindoeïsme als niet-confessionele levensbeschouwing enerzijds en als eredienst anderzijds.
- Het blijvend ondersteunen van de intra- en interreligieuze dialoog.

¹⁸³ Koninklijk besluit betreffende de aalmoezeniers, de consulents van de erediensten en de moreel consulents bij de gevangenissen, *Ministerraad* 15 februari 2019.

9 Mensenrechten

9.1 Mensenrechteninstituut

In het Regeerakkoord engageerden de regeringspartijen zich om een nationaal mensenrechtenmechanisme op te richten. Het was de ambitie van de regering om van de Verenigde Naties een A-status, de hoogste status die mogelijk is, toegekend te krijgen voor dat mechanisme. De A-status komt toe aan mensenrechteninstellingen die aan de “Paris Principles” (VN-Resolutie van 20 december 1993) voldoen nl.:

- onafhankelijkheid, zowel op functioneel als op personeel en financieel vlak
- pluralistisch (de verschillende maatschappelijke stromingen vertegenwoordigen)
- met een breed mensenrechtenmandaat

Het nieuwe Mensenrechteninstituut, dat over een algemene residuaire bevoegdheid beschikt, zal bevoegd zijn voor de aangelegenheden die onder de federale bevoegdheid vallen en die niet worden behandeld door de andere sectorale instanties.¹⁸⁴ Het gaat dan bijvoorbeeld over economische, sociale en culturele rechten, zoals het recht op gezondheid. Het Instituut zal tevens een overlegrol vervullen tussen de sectorale mensenrechteninstanties, en zal de fundamentele rechten in hun geheel bevorderen. Het Instituut bestaat uit:

- Een Raad van Bestuur met pluralistische samenstelling met 12 leden, aangewezen op grond van hun competentie, hun ervaring, hun onafhankelijkheid en hun moreel gezag. Zij zijn afkomstig uit de academische wereld, de gerechtelijke wereld, het maatschappelijk middenveld en de sociale partners. De Raad van Bestuur komt zo vaak samen als hij zelf nuttig acht.
- Een Overlegraad naar het model van het huidige gemeenschappelijk overlegplatform, samengesteld uit alle sectorale instanties voor de bevordering en de bescherming van de rechten van de mens. Het gaat om een dialoogorgaan dat minstens vier keer per jaar in plenaire vergadering samenkomt.

9.2 Uitdagingen

- De praktische oprichting van het Mensenrechteninstituut;
- Het opstarten van de onderhandelingen met de Gemeenschappen en Gewesten om een samenwerkingsakkoord te sluiten met het oog op de inter-federalisering van het Mensenrechteninstituut.

¹⁸⁴ Wet tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens, *Parl.st.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3670, goedgekeurd in de plenaire vergadering van 25 april 2019.

10 Regie der Gebouwen

Omwille van de korte periode dat de Regie der Gebouwen onder de bevoegdheid valt van de minister van Justitie, zal niet verder worden ingegaan op de verwezenlijkingen. Wel is het zinvol om een blik op de toekomst van de Regie der Gebouwen in het algemeen te werpen.

De Regie is de grootste vastgoedbeheerder van België en beheert momenteel 1.000 gebouwensites met een totale oppervlakte van 6,9 miljoen m² (= equivalent van 1.078 voetbalvelden). Een derde van de oppervlakte is gehuurd en twee derde is in eigendom van de Belgische Staat.

Dit patrimonium bestaat voor 50% uit kantoren voor 70.000 federale medewerkers, en de andere 50% bestaat onder andere uit gerechtsgebouwen, gevangenissen, federale politiekantoren, asielcentra, monumenten en musea. De Regie der Gebouwen staat ook in voor de huisvesting van een aantal internationale instellingen zoals de Europese scholen, het nieuwe gebouw van de Raad van de Europese Unie en het Belgisch paviljoen op de wereldtentoonstellingen. De Regie stelt 750 personeelsleden (FTE) te werk.

De Regie wil in de toekomst haar klanten kunnen huisvesten in gebouwen die nog beter beantwoorden aan hun behoeften. Om dit te realiseren, is een efficiënt beheer van het patrimonium en een betere benutting van de beschikbare oppervlaktes nodig. Bestaande kwalitatieve en modern ingerichte gebouwen die reeds beantwoorden aan de hedendaagse normen worden, indien mogelijk, gebruikt volgens de regels van het “Nieuwe Werken” (*“New Ways of Working”*), d.w.z. met landschapskantoren zonder individuele burelen maar wel met aangepaste ruimtes om samen te werken, te vergaderen, te telefoneren zonder de anderen te storen, *copy corners, coffee corners*, enz.

“De Regie moet een voortrekkersrol spelen op het vlak van energie-efficiëntie en duurzame ontwikkeling.”

Momenteel wordt het gebruik van alle kantoorgebouwen geanalyseerd om de mogelijkheden voor het “Nieuwe Werken” per gebouw na te gaan. Tevens worden, verspreid over het ganse land, satellietkantoren ingericht waar medewerkers van een andere overheidsdienst kunnen werken of vergaderen.

De Regie moet in de toekomst een voortrekkersrol spelen op het vlak van energie-efficiëntie en duurzame ontwikkeling. Zo wenst de Regie tegen 2025 het totaal aan gehuurde oppervlakte te verminderen met 1 miljoen m².

Verder moet de interne organisatiestructuur van de Regie gemoderniseerd en hervormd worden. Er zal een nieuw organogram worden ingevoerd om efficiënter en werkplaatsonafhankelijker te kunnen werken. De werknemers van de Regie zullen meer op projectmatige basis werken, via drie pijlers: *“assets”, “works” en “support”*. Belangrijk hierbij is dat de verantwoordelijkheid voor één project bij één dossierbeheerder zal komen te liggen. Enkel op die manier kan een integrale opvolging worden gewaarborgd.

In de nabije toekomst zal de Regie ook inzetten op een aantrekkelijker personeelsbeleid zodat ingenieurs, projectleiders, werfcontroleurs, vastgoedexperten, *facility managers*, juridische en financiële profielen, enz. makkelijker kunnen worden aangeworven. Deze aanwervingen staan in het najaar gepland.

BIJLAGE

1. Budget

Betaling van 175 miljoen euro aan achterstallige facturen		Gerealiseerd 2015-2016
Juridische tweedelijnsbijstand	<i>Wet van 6 juli 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand</i>	BS 14/07/2016
Volledige omzetting van richtlijn 2013/48/EU tot hervorming van bijstand van een advocaat bij het verhoor van verdachten ("Salduz+")	<i>Wet van 28 oktober 2016 houdende verdere omzetting van de Richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures en van de Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ</i>	BS 24/11/2016
	<i>Wet van 21 november 2016 betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord</i>	BS 24/11/2016
Oprichting van een Begrotingsfonds voor de juridische tweedelijnsbijstand	<i>Wet van 19 maart 2017 tot oprichting van een Begrotingsfonds voor de juridische tweedelijnsbijstand</i>	BS 31/03/2017
Invoering van de wettelijke basis voor een Fonds voor tweedelijnsbijstand voor de Raad van State en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen	<i>Wet van 26 april 2017 houdende de regeling van de oprichting van een Begrotingsfonds voor de juridische tweedelijnsbijstand voor wat de Raad van State en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen betreft</i>	BS 22/05/2017
Reparatie wetgeving rechtsplegingsvergoeding	<i>Wet van 18 maart 2018 houdende wijziging van diverse bepalingen van het strafrecht, de strafvordering en het gerechtelijk recht</i>	BS 02/05/2018
Rolrechten	<i>Wet van 14 oktober 2018 tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten teneinde de griffierechten te hervormen</i>	BS 20/12/2018

Rechtsbijstandverzekering	<i>Wet tot het toegankelijker maken van de rechtsbijstandsverzekering</i>	Parl.St. Kamer 2019, nr. 54-3560 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 04/04/2019)
---------------------------	---	--

2. Basiswetgeving

2.1. Burgerlijk recht

Centraal Register Huwelijksovereenkomsten	<i>Wet van 10 augustus 2015 tot wijziging van de wet van 13 januari 1977 houdende goedkeuring van de overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972 en tot invoering van een centraal huwelijksovereenkomstenregister</i>	BS 26/08/2015
Oprichting Vaste Commissie voor Burgerlijke Stand	<i>Koninklijk besluit van 29 mei 2016 tot herinrichting van de Vaste Commissie voor de Burgerlijke Stand</i>	BS 23/06/2016
Pandwet	<i>Wet van 25 december 2016 houdende de wijziging van verscheidene bepalingen betreffende de zakelijke zekerheden op roerende goederen</i>	BS 30/12/2016
Hervorming van de adoptieprocedure in het licht van arresten Grondwettelijk Hof	<i>Wet van 20 februari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, betreffende de adoptie</i>	BS 22/03/2017
Inschrijving syndicus in de Kruispuntbank van Ondernemingen	<i>Koninklijk besluit van 15 maart 2017 betreffende de nadere regels voor de inschrijving van de syndicus in de Kruispuntbank van Ondernemingen</i>	BS 24/03/2017
Nieuw statuut pleegzorgers	<i>Wet van 19 maart 2017 tot wijziging van de wetgeving tot invoering van een statuut voor pleegzorgers</i>	BS 05/04/2017
Wijziging van het hoorrecht van minderjarigen	<i>Koninklijk besluit van 28 april 2017 tot vaststelling van het model van informatieformulier bedoeld in artikel 1004/2 van het Gerechtelijk Wetboek</i>	BS 22/05/2017
Hervorming prenatale erkenning	<i>Wet van 20 februari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, wat de prenatale erkenning van een kind door een niet-gehuwde ouder betreft</i>	BS 22/06/2017

Hervorming van de regelingen inzake transgenders	<i>Wet van 25 juni 2017 tot hervorming van regelingen inzake transgenders wat de vermelding van een aanpassing van de registratie van het geslacht in de akten van de burgerlijke stand en de gevolgen hiervan betreft</i>	BS 10/07/2017
Hervorming IPR naamgeving	<i>Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 24/07/2017
Aanpassing van het Wetboek internationaal privaatrecht aan verschillende EU-verordeningen		
Aanpassing procedure internationale kinderonvoeringen		
Centralisatie en specialisatie procedure staatlozen		
Hervorming binnenlandse adoptieprocedure		
Wijziging van artikel 2277 BW m.b.t. de verjaringstermijn voor facturen nutsvoorzieningen		
Centraal Erfrechtregister		
Hervorming van het erfrecht	<i>Wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse ander bepalingen ter zake</i>	BS 01/09/2017
Centraal Register Testamenten		
Aanpak van schijnerkenning	<i>Wet van 19 september 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Gerechtelijk Wetboek, de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en het Consulair Wetboek met het oog op de strijd tegen de frauduleuze erkenning en houdende diverse bepalingen inzake het onderzoek naar het vaderschap, moederschap en meemoederschap, alsook inzake het schijnhuwelijk en de schijnwettelijke samenwoning</i>	BS 04/10/2017

Reparatie nationaliteitswetgeving		<i>Wet van 18 maart 2018 houdende wijziging van diverse bepalingen van het strafrecht, de strafvordering en het gerechtelijk recht</i>	BS 02/05/2018
Hervorming regelgeving inzake bewaring van adoptiegegevens		<i>Koninklijk besluit van 23 april 2017 betreffende de verzameling en de bewaring van en de toegang tot de gegevens in verband met de herkomst van de geadopteerde</i>	BS 18/05/2017
		<i>Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing</i>	BS 02/07/2018
Hervorming regelgeving inzake mede-eigendom		<i>Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing</i>	BS 02/07/2018
Hervorming bemiddeling, stimulering alternatieve oplossingstrajecten en invoering collaboratieve onderhandelingen			
Modernisering van de burgerlijke stand			
Omzettingstabellen m.b.t. vruchtgebruik		<i>Ministerieel Besluit van 1 juli 2018 tot bepaling van de omzettingstabellen van het vruchtgebruik als bedoeld in artikel 745sexies §3 van het Burgerlijk Wetboek</i>	BS 03/07/2018
Hervorming van het huwelijksvermogensrecht		<i>Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake</i>	BS 27/07/2018
Omzettingstabellen m.b.t. de onderhoudsuitkering voor de behoefte van ascendenten		<i>Ministerieel Besluit van 27 juli 2018 tot bepaling van de omzettingstabellen van de lijfrente als bedoeld in artikel 205bis §2, vierde lid van het Burgerlijk Wetboek</i>	BS 10/08/2018

Registratie erfovereenkomsten en verklaringen van behoud	<i>Koninklijk besluit van 17 augustus 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de erfovereenkomsten</i>	BS 31/08/2018
Registratie rechtelijke beslissingen 1426 §2 B.W.	<i>Koninklijk besluit van 21 oktober 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de rechterlijke beslissingen overeenkomstig artikel 1426, § 2, van het Burgerlijk Wetboek</i>	BS 30/10/2018
Registratie verklaringen van anticipatieve inbreng (huwelijksovereenkomst)	<i>Koninklijk besluit van 23 november 2018 tot wijziging van het koninklijk Besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de verklaring van anticipatieve inbreng</i>	BS 19/12/2018
Wijziging regeling voorzorgsvolmachten	<i>Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie</i>	BS 31/12/2018
Voorlopig bewind		
Vereenvoudiging en informatisering wetgeving wilsonbekwamen		
Hervorming afstammingsrecht in het licht van arresten GwH		
Wetgeving inzake levenloos geboren kinderen	<i>Wet van 19 december 2018 tot wijziging van diverse bepalingen inzake de regelgeving betreffende het levenloos kind</i>	BS 01/02/2019
Verdrag bescherming meerderjarigen	<i>Wet van 10 maart 2019 tot tenuitvoerlegging van het Verdrag van 's-Gravenhage van 13 januari 2000 inzake de internationale bescherming van volwassenen</i>	BS 22/03/2019

Hervorming bewijsrecht	<i>Wet van 13 april 2019 tot invoering van een Wetboek en tot invoeging van Boek 8 "Bewijs" in het nieuw Burgerlijk Wetboek</i>	<i>Parl.St. Kamer 2018-19, nr. 54-3349 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 04/04/2019)</i>
Hervorming goederenrecht	<i>Wetsvoorstel houdende invoeging van Boek 3 "Goederen" in het nieuw Burgerlijk Wetboek</i>	<i>Parl.St. Kamer 2018-19, nr. 54-3623</i>
Hervorming verbintenissenrecht	<i>Wetsvoorstel tot invoeging van boek 5 "Verbintenissen" in het nieuw Burgerlijk Wetboek.</i>	<i>Parl.St. Kamer 2018-2019, nr. 3709</i>

2.2. Economisch recht

Oprichting van een Marktenhof bij het hof van Beroep van Brussel	<i>Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	<i>BS 30/12/2016</i>
Oprichting van het Centraal Register Solvabiliteit	<i>Wet van 1 december 2016 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en de Faillissementswet van 8 augustus 1997 met het oog op de invoering van het Centraal Register Solvabiliteit</i>	<i>BS 11/01/2017</i>
	<i>Koninklijk besluit van 23 maart 2017 houdende de werking van het Centraal Register Solvabiliteit</i>	<i>BS 27/03/2017</i>
Procedure van ontbinding en vereffening van slapende vennootschappen	<i>Wet van 17 mei 2017 tot wijziging van diverse wetten met het oog op de aanvulling van de gerechtelijke ontbindingsprocedure van vennootschappen</i>	<i>BS 12/06/2017</i>
Hervorming van het insolventierecht	<i>Wet van 11 augustus 2017 houdende invoeging van het Boek XX "Insolventie van ondernemingen", in het Wetboek van economisch recht, en houdende invoeging van de definities eigen aan boek XX, en van de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan boek XX, in boek I van het Wetboek van economisch recht</i>	<i>BS 11/09/2017</i>
Hervorming van het ondernemingsrecht en instelling van de ondernemingsrechtbank	<i>Wet van 15 april 2018 tot hervorming van het ondernemingsrecht</i>	<i>BS 27/04/2018</i>

Erelonen insolventiefunctionarissen	<i>Koninklijk besluit van 26 april 2018 houdende vaststelling van de regels en barema's tot bepaling van de kosten en het ereloon van de insolventiefunctionarissen</i>	BS 27/04/2018
Bijzondere insolventieregels voor de vrije beroepen	<i>Koninklijk besluit van 26 april 2018 houdende uitvoering van artikel XX.1, § 1, laatste lid, van het Wetboek van economisch recht wat betreft de toepassing van boek XX van het Wetboek van economisch recht op de beoefenaars van een vrij beroep</i>	BS 27/04/2018
Uitvoeringsbesluit aangaande boekhoudkundige regelgeving	<i>Koninklijk besluit van 21 oktober 2018 tot uitvoering van de artikelen III.82 tot en met III.95 van het wetboek van Economisch recht</i>	BS 29/10/2018
Uitvoeringsbesluit Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen	Koninklijk besluit ter uitvoering van het wetboek van vennootschappen en verenigingen	Ministerraad 01/03/2019
Hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht	<i>Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen</i>	BS 04/04/2019
Modernisering van de benoemingsprocedure rechters in ondernemingszaken	<i>Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en tot modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake notariële aktebank</i>	Parl.St. Kamer 2018-2019, nr. 54-3549 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 25/04/2019)

2.3 Strafrecht, strafprocesrecht en strafuitvoering

Afnemen van speekselstalen teneinde het besmettingsrisico voor slachtoffers vast te stellen	<i>Wet van 20 juli 2015 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering wat de mogelijkheid van overbrenging van een ernstige besmettelijke ziekte betreft</i>	BS 04/09/2015
	<i>Wet van 16 december 2015 tot wijziging van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven</i>	BS 12/01/2016

Crossborder project	<i>COL omzendbrief nr. 10/2006 van het College van procureurs-generaal van 11 mei 2017 betreffende de uniforme tarifiering van geldstommen waarvan de betaling de strafvordering doet vervallen – wegverkeer – uniforme tarifiering van de minnelijke schikkingen</i>	
	<i>Wet van 28 april 2016 tot wijziging van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968 en van de wet van 19 mei 2010 houdende oprichting van de Kruispuntbank van voertuigen</i>	BS 20/05/2016
	<i>Programmawet van 25 december 2016</i>	BS 29/12/2016
Strafbaarstelling publicatie van consensueel genomen naaktbeelden	<i>Wet van 1 februari 2016 tot wijziging van diverse bepalingen wat de aanranding van de eerbaarheid en het voyeurisme betreft</i>	BS 19/02/2016
Strafbaarstelling publicatie van naaktbeelden uit wraak		
Invoering van burgerlijk meldpunt voor kinderporno		
Aanpakken vormfouten: vergeten handtekening aanhoudingsmandaat leidt niet automatisch tot nietigheid, telefoontap is niet automatisch meer nietig als er fouten worden vastgesteld	<i>Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 19/02/2016
Invoering van de “guilty plea”		
Probatie en elektronisch toezicht als autonome straffen		
Vermindering van verstek en verzet		
Wijziging van het Sociaal Strafwetboek	<i>Wet van 29 februari 2016 tot aanvulling en wijziging van het Sociaal Strafwetboek en houdende diverse bepalingen van sociaal strafrecht</i>	BS 21/04/2016
Wijziging van de wetgeving inzake binnendringen van een haven	<i>Wet van 20 mei 2016 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op het strafbaar stellen van het zonder machtiging of toestemming binnenkomen of binnendringen in een havenfaciliteit of onroerend</i>	BS 02/06/2016

	<i>dan wel roerend goed binnen de grenzen van een haven</i>	
Uitvoering van de Europese verplichtingen op het vlak van uitbuiting van mensen	<i>Wet van 31 mei 2016 tot verdere uitvoering van de Europese verplichtingen op het vlak van seksuele uitbuiting van kinderen, kinderpornografie, mensenhandel en hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf</i>	BS 08/06/2016
Aansluiting gemeenten op het Centraal Strafreger	<i>Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 30/12/2016
Wettelijke uitzondering op het beroepsgeheim	<i>Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 24/07/2017
Wijziging van de identificatieprocedure DNA-onderzoek	<i>Koninklijk besluit van 11 augustus 2017 tot integratie in het federaal parket van de nationale cel, bedoeld in de wet van 22 maart 1999 betreffende de identificatieprocedure via DNA-onderzoek in strafzaken</i>	BS 24/08/2017
Versnelde burgerlijke procedure voor uitzetting van kwaadwillige krakers	<i>Wet van 18 oktober 2017 betreffende het onrechtmatig binnendringen in, bezetten van of verblijven in andermans goed</i>	BS 06/11/2017
Maximale duur van de arrestatietermijn van 24 naar 48 uren	<i>Wet van 24 oktober 2017 tot herziening van artikel 12 van de Grondwet van 24 oktober 2017</i>	BS 29/11/2017
	<i>Wet van 31 oktober 2017 tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, de wet van 7 juni 1969 tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize, huiszoeking of aanhouding mag worden verricht</i>	BS 29/11/2017
Europees aanhoudingsbevel	<i>Wet tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, de wet van 7 juni 1969</i>	BS 29/11/2017

	<i>tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize, huiszoeking of aanhouding mag worden verricht, de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel</i>	
Invoering van de beveiligingsperiode	<i>Wet van 21 december 2017 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de invoering van een beveiligingsperiode en tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis voor wat de onmiddellijke aanhouding betreft</i>	BS 11/01/2018
Hervorming van het COIV	<i>Wet van 4 februari 2018 houdende de opdrachten en de samenstelling van het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring</i>	BS 26/02/2018
Hervorming van het verkeersstrafrecht	<i>Wet van 6 maart 2018 ter verbetering van de verkeersveiligheid</i>	BS 15/03/2018
Invoering van inzage recht van strafdossier bij opsporingsonderzoek	<i>Wet van 18 maart 2018 houdende wijzigingen van diverse bepalingen van het strafrecht, de strafvordering en het gerechtelijk recht</i>	BS 02/05/2018
Verbeterde herzieningsprocedure in strafzaken		
Implementatie van de Europese Verordening inzake beslag op bankrekeningen	<i>Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing</i>	BS 02/07/2018
Verbetering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen	<i>Wet van 11 juli 2018 tot wijziging van het Strafwetboek en de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen betreft</i>	BS 20/07/2018
Speekselcollector	<i>Koninklijk besluit van 23 maart 2019 houdende uitvoering van artikel 28 van het koninklijk besluit van 27 november 2015 tot uitvoering van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op</i>	BS 28/03/2019

	<i>16 maart 1968, wat betreft de speekselanalyse en de bloedproef bij het sturen onder invloed van bepaalde psychotrope stoffen en de erkenning van de laboratoria</i>	
Hervorming van de opsporingsmethoden voor voortvluchtigen of ontsnapt	<i>Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek</i>	<i>Parl.St. Kamer 2018-19, nr. 54-3515 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 25/04/2019)</i>
Verstrenging van de voorwaardelijke invrijheidsstelling voor terroristische veroordeelden		
Una Via aanpak bij fiscale fraude		
Bestrafing Negationisme		
Samenwerking met het internationaal, onpartijdig en onafhankelijk mechanisme inz. Syrië		
Hercodificatie van het Strafwetboek I	<i>Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek – Boek 1 en 2</i>	<i>Parl.St. Kamer 2018-19, nr. 54-3651</i>
Hercodificatie van het Strafwetboek II		

3. Rechterlijke orde¹⁸⁵

Indiensthouding van magistraten na 65 jaar	<i>Potpourri I: Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	<i>BS 22/10/2015</i>
Verkorte doorlooptijd burgerlijk procedure		
Beperking van het hoger beroep door opheffing van het beginsel van schorsend effect		
Veralgemening van de alleenzetelende rechter		
Facultatief advies van het Openbaar Ministerie in burgerlijke en sociale zaken		
Stimuleren van arbitrage en bemiddeling		
Uitvoerbare titel zonder rechter voor niet-betwiste geldschulden (business to business)		

¹⁸⁵ Voor een goed overzicht van de werklasterminderende wetten houdende diverse bepalingen, wordt de gehele reeks “potpourri”-wetten in volgorde van bekrachtiging weergegeven.

Vormfouten leiden niet tot automatische nietigheid		
Invoering guilty plea		
Repatriëring van de veroordeelden vóór strafeinde	<i>Potpourri II: Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafdordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 19/02/2016
Invoering van het elektronisch toezicht als autonome straf		
Inperking nietigheid bij lichte vormgebreken		
Vermindering verzet en verstek in strafzaken		
Introductie interneringskamers		
Elektronische betekeningen	<i>Potpourri III: Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 13/05/2016
Efficiënter strafonderzoek door bijkomende bevoegdheden voor parket-generaal		
Vereenvoudiging van de aanwerving van magistraten		
Elektronische handtekening voor ambtenaren		
Overheveling centrale Toezichtsraad en de commissie van Toezicht op het gevangeniswezen van FOD Justitie naar Parlement	<i>Potpourri IV: Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 30/12/2016
Oprichting Centraal Register Collectieve Schuldenregeling		
Regeling voor een postmandaat voor de korpschefs	<i>Potpourri V: Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 24/07/2017
Versoepeling promotievoorwaarden voor griffier hoofd van dienst en secretaris hoofd van dienst, gelijkschakeling geldelijke promotie van het personeel met regels van het openbaar ambt		
Bevoegdheidsuitbreiding van het Instituut voor de Gerechtelijk Opleiding		

Videoconferentie bij verlijden akten aankoop woning		
Hervorming gerechtelijke stage		
Zittingen raadkamer en Kamer van Inbeschuldigingstelling op verplaatsing		
Delen beroepsgeheim		
Hervorming van de gerechtelijke stage, uniforme stage van twee jaar met eindevaluatie		
Hervorming herzieningsprocedure in strafzaken	<i>Potpourri VI: Wet van 18 maart 2018 houdende wijzigingen van diverse bepalingen van het strafrecht, de strafvordering en het gerechtelijk recht</i>	BS 02/05/2018
Europees aanhoudingsbevel tegen minderjarigen		
Wettelijke basis voor de oprichting van transitiehuizen		
Ruimere bevoegdheid van de vrederechter voor zaken tot € 5000	<i>Potpourri VII: Wet van 25 mei 2018 tot vermindering en herverdeling van de werklast binnen de rechterlijke orde</i>	BS 30/05/2018
Vereenvoudiging procedure van echtscheiding in onderlinge toestemming		
Geen afschriften meer van registers van burgerlijke stand afgeleverd door griffies		
Elektronische ondertekening en verzending van vonnissen binnen 5 dagen na uitspraak		
Oprichting centrale Databank Akten van de Burgerlijke Stand	<i>Potpourri VIII: Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing</i>	BS 02/07/2018
Vereenvoudiging procedure tot verandering van naam en voornaam		
Flexibilisering beheer mede-eigendom van gebouwen		
Stimulering alternatieve vormen van geschillenbeslechting		
Vereenvoudiging van de wetgeving inzake de bewindvoering	<i>Potpourri IX: Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie</i>	BS 31/12/2018
Meer objectieve en transparante berekening van de onderhoudsbijdragen voor kinderen		

Uitbreiding terroristische misdrijven	<i>Potpourri X: Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek</i>	Parl.St. Kamer 2019, nr. 54-3515 (Goedgekeurd in de de plenaire vergadering 25/04/2019)
Opsporingsmethoden voor voortvluchtigen		
Verhoogde strafmaten voor spilfiguren in terroristische organisaties		
Uitbreiding van de medewerkingsplicht van de financiële sector		
Wettelijke basis Sidis Suite	<i>Potpourri XI: Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en tot modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake de Notariële Aktebank</i>	Parl.St. Kamer 2019, nr. 54-3549 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 25/04/2019)
Voorwaardenregister voor de opvolging van zij die onder voorwaarden in vrijheid zijn gesteld		
Betere informatiedoorstroming tussen de federale staat en de justitiehuizen via het Elektronisch Justitieel opvolgingsdossier		

Nieuw tarief voor gerechtsdeurwaarders bij betekeningen in strafzaken	<i>Koninklijk besluit van 23 augustus 2015 tot vaststelling van het tarief voor prestaties van gerechtsdeurwaarders in strafzaken op vordering van de gerechtelijke overheden</i>	BS 31/08/2015
Nieuwe tarieven voor DNA-testen	<i>Koninklijk besluit van 27 november 2015 houdende uitvoering van artikel 6 van de programmawet (II) van 27 december 2006 tot bepaling van de tarieven in strafzaken voor het deskundigenonderzoek in genetische analyse in opdracht van een gerechtelijke overheid</i>	BS 30/11/2015
Reorganisatie van de bevoegdheid tussen afdelingen van rechtbanken	<i>Koninklijk besluit van 16 februari 2016 tot vaststelling van het zaakverdelingsreglement van de rechtbank van eerste aanleg te Luik en tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 maart 2014 betreffende de verdeling van de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel en de politierechtbanken in afdelingen</i>	BS 22/02/2016

	<p><i>Koninklijk besluit van 2 november 2017 tot vaststelling van het zaakverdelingsreglement van de rechtbank van eerste aanleg West-Vlaanderen en tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 maart 2014 betreffende de verdeling van de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel en de politierechtbanken in afdelingen</i></p>	<p>BS 10/11/2017</p>
	<p><i>Koninklijk besluit van 14 januari 2018 2017 tot vaststelling van het zaakverdelingsreglement van de rechtbank van eerste aanleg van Luxemburg en tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 maart 2014 betreffende de verdeling van de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de [ondernemingsrechtbanken] en de politierechtbanken in afdelingen</i></p>	<p>BS 29/01/2018</p>
	<p><i>Koninklijk besluit van 18 maart 2018 tot vaststelling van het zaakverdelingsreglement van de rechtbank van koophandel te Luik en tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 maart 2014 betreffende de verdeling van de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel en de politierechtbanken in afdelingen</i></p>	<p>BS 27/03/2018</p>
	<p><i>Koninklijk besluit van 17 maart 2019 houdende wijziging van het koninklijk besluit van 2 november 2017 tot vaststelling van het zaakverdelingsreglement van de rechtbank van eerste aanleg van Luxemburg en tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 maart 2014 betreffende de verdeling van de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel en de politierechtbanken in afdelingen</i></p>	<p>BS 25/03/2019</p>

Oprichting van het Centraal Register voor Onbetwiste Schuldvorderingen	<i>Koninklijk besluit van 16 juni 2016 tot vaststelling van de inwerkingtreding van de artikelen 9 en 32 tot 40 van de wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, en tot uitvoering van de artikelen 1394/25 en 1394/27 van het Gerechtelijk Wetboek</i>	BS 22/06/2016
Oprichting van het platform voor Elektronische Betekening	<i>Koninklijk besluit van 14 juni 2017 houdende uitvoering van de artikelen 32quater/1, § 1 en 32quater/2, §§ 1 en 6 van het Gerechtelijk Wetboek</i>	BS 22/06/2016
Nieuwe tarieven voor tolk-vertalers in strafzaken	<i>Koninklijk besluit van 22 december 2016 tot vaststelling van het tarief voor prestaties van vertalers en tolken in strafzaken op vordering van de gerechtelijke overheden, BS 30 december 2016</i>	BS 24/11/2016
Nieuwe tarieven voor gegevensopvraging telecomoperatoren bij	<i>Koninklijk besluit van 8 november 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 9 januari 2003 houdende modaliteiten voor de wettelijke medewerkingsplicht bij gerechtelijke vorderingen met betrekking tot elektronische communicatie, betreffende de tarieven voor de vergoeding van de medewerking</i>	BS 22/12/2016
Uitvoerbare titel voor invorderingen van RSZ bijdragen	<i>Wet van 1 december 2016 tot wijziging van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders en tot opheffing van hoofdstuk III, afdeling 3, van het koninklijk besluit van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, wat betreft de invordering door middel van dwangbevel door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en tot wijziging van de wet van 24 februari 2003 betreffende de modernisering van het beheer van de sociale zekerheid en betreffende de elektronische</i>	BS 29/12/2016

	<i>communicatie tussen ondernemingen en de federale overheid</i>	
Organisatie van gemeenschappelijke griffies voor de vrederechten	<i>Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 31/12/2016
Nieuw kader voor gerechtsexperten, en beëdigde vertalers, tolken en vertalers-tolken	<i>Wet van 19 april 2017 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Gerechtelijk Wetboek en de wet van 10 april 2014 tot wijziging van verschillende bepalingen met het oog op de oprichting van een nationaal register voor gerechtsdeskundigen en tot oprichting van een nationaal register van beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken</i>	BS 31/05/2017
	<i>Koninklijk besluit van 18 april 2017 tot vaststelling van de deontologische code van de beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken aangesteld in toepassing van de Wet van 10 april 2014 tot wijziging van verschillende bepalingen met het oog op de oprichting van een nationaal register voor gerechtsdeskundigen en tot oprichting van een nationaal register voor beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken</i>	BS 31/05/2017
	<i>Koninklijk besluit van 25 april 2017 tot vaststelling van de deontologische code van de gerechtsdeskundigen in toepassing van artikel 991quater, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek</i>	BS 31/05/2017
	<i>Koninklijk besluit van 30 maart 2018 betreffende de juridische opleiding zoals bedoeld in artikel 25 van de wet van 10 april 2014 en in artikel 991octies, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek</i>	BS 27/04/2018
	<i>Koninklijk besluit van 23 september 2018 tot vaststelling van de samenstelling en de werking van de aanvaardingscommissie bevoegd voor de gerechtsdeskundigen en voor beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken en van de bijdrage in de kosten tot opname</i>	BS 28/09/2019

	<i>Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en tot modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake Notariële Aktebank</i>	<i>Parl.St. Kamer 2019, nr. 54-3549 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 25/04/2019)</i>
Hertekening van de vredegerechten; van 187 gerechtelijke kantons naar 162 Invoering van “ <i>sous l’arbre</i> ” zittingen door de vrederechter	<i>Wet van 25 december 2017 tot wijziging van diverse bepalingen teneinde de gerechtelijke kantons te hervormen</i>	<i>BS 29/12/2017</i>
Vastlegging van de krijtlijnen voor een toekomstig autonoom beheer van de rechterlijke Orde: bevoegdheden, gefaseerde overdracht, budgetuitbreiding, doelstellingen eerste beheersovereenkomst, georganiseerde transitie	<i>Raamovereenkomst met het College van hoven en rechtbanken getekend op 11 juli 2018</i>	
Omzetting van de kaders in financiële enveloppen		
Uitwerking van een financieringsmodel		
Nieuwe tarieven voor gerechtspychiaters in het kader van internering	<i>Koninklijk besluit van 5 oktober 2018 tot vaststelling van het forfaitair tarief voor de prestaties bij het psychiatrisch deskundigenonderzoek in het kader van een interneringsprocedure</i>	<i>BS 12/10/2018</i>
Uitrol van e-box en e-Deposit bij Justitie en de betrokken beroepsgroepen	<i>Koninklijk besluit van 9 oktober 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 16 juni 2016 houdende de elektronische communicatie overeenkomstig artikel 32ter van het Gerechtelijk Wetboek</i>	<i>BS 16/10/2018</i>
Hervorming van de griffierechten	<i>Wet van 14 oktober 2018 tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten teneinde de griffierechten te hervormen</i>	<i>BS 20/12/2018</i>
Nieuwe tarieven voor speekseltesten	<i>Koninklijk besluit van 23 maart 2019 houdende uitvoering van artikel 28 van het koninklijk besluit van 27 november 2015 tot uitvoering van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968, wat betreft de speekselanalyse en de bloedproef bij het sturen onder invloed van bepaalde psychotrope stoffen en de erkenning van de laboratoria</i>	<i>BS 28/03/2019</i>

Invoering ingangsexamen en verplichte opleiding plaatsvervangende rechters	<i>Wet van 23 maart 2019 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een betere werking van de rechterlijke orde en van de Hoge Raad voor de Justitie</i>	BS 29/03/2019
Versterking bevoegdheden Hoge Raad voor de Justitie		
Hervorming van de gerechtskosten	<i>Wetsontwerp van 23 maart 2019 betreffende de gerechtskosten in strafzaken en gelijkgestelde kosten en tot invoering van een artikel 648 in het Wetboek van strafvordering</i>	BS 19/04/2019
Elektronisch verrichten van akten buiten de openingsuren van de griffie	<i>Wet van 18 december 2015 tot wijziging van de wetgeving met betrekking tot het elektronisch verrichten van akten buiten de openingsuren van de griffie</i>	BS 31/12/2015

4. Gevangeniswezen

Regelgeving inzake de externe rechtspositie van veroordeelden	<i>Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 19/02/2016
Vervroegde vrijlating van buitenlanders bij strafeinde		
Verbeterde zorg voor geïnterneerden	<i>Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 13/05/2016
Regelgeving inzake de externe rechtspositie van geïnterneerden		
Oprichting van de Kamer voor de bescherming van de maatschappij		
Masterplan gevangenis III		Ministerraad 18/11/2016
Akkoord met China, Kosovo uitleveren en overbrenging van gedetineerden		24/11/2016
Interne rechtspositie van gedetineerden	<i>Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenis en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 30/12/2016
Overheveling van de Centrale Toezichtsraad naar het Parlement		
Overdracht van het Veiligheidskorps	<i>Wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in Strafzaken</i>	BS 18/07/2018
	<i>Koninklijk besluit van 11 november 2018 tot regeling van de overplaatsing van de ambtenaren van het veiligheidskorps naar het kader van beveiligingsassistenten van politie en het kader van beveiligingscoördinatoren van politie van de federale politie</i>	BS 27/11/2018

Uitvoering van de Basiswet en de interne rechtspositie van gedetineerden	<i>Wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in Strafzaken</i>	BS 18/07/2018
	<i>Koninklijk besluit van 19 juli 2018 tot bepaling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, met betrekking tot het toezicht en de afhandeling van klachten en bezwaar, en tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen</i>	BS 24/07/2018
	<i>Koninklijk besluit van 22 juni 2018 tot regeling van de samenstelling en de werkwijze van het overlegorgaan bedoeld in artikel 7 van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden</i>	BS 04/09/2018
	<i>Koninklijk besluit van 3 oktober 2018 tot bepaling van de datum van inwerkingtreding van de bepalingen van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden met betrekking tot de samenlevingsvoorwaarden</i>	BS 12/10/2018
	<i>Koninklijk besluit van 3 februari 2018 tot uitvoering van de artikelen 41, § 2, en 134, § 2, van de wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden</i>	BS 14/02/2019
	<i>Koninklijk besluit tot vaststelling van het bedrag en de toekenningsvoorwaarden van de inkomsten uit arbeid en van de opleidingstoelage en tot vaststelling van de voorwaarden waaronder de tijd besteed aan vormingsactiviteiten in de gevangenis met arbeidstijd wordt gelijkgesteld.</i>	Ministerraad 05/04/2019
	<i>Koninklijk besluit betreffende de vergoeding van de gedetineerden die het slachtoffer zijn van een penitentiaal arbeidsongeval</i>	Ministerraad 05/04/2019

	<i>Koninklijk besluit betreffende de toegangscntrole tot de gevangenis</i>	<i>Klaar voor publicatie</i>
	<i>Koninklijk besluit betreffende de bestemming van de gevangenen en de plaatsing en overplaatsing</i>	<i>Klaar voor publicatie</i>
	<i>Koninklijk besluit betreffende het detentieplan</i>	<i>Klaar voor publicatie</i>
	<i>Koninklijk besluit van 5 april 2019 tot bepaling van de datum van inwerkingtreding van artikel 43 van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden met betrekking tot het recht op het dragen van eigen kledij</i>	<i>BS 18/04/2019</i>
Gezondheidszorg voor gedetineerden	<i>Wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in Strafzaken</i>	<i>BS 18/07/2018</i>
Uitvoering van de overdracht van de penitentiaire toezichtsraden		
Hervorming van het statuut van het gevangenispersoneel, met inbegrip van de minimale dienstverlening	<i>Wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel</i>	<i>BS 11/04/2019</i>
Organisatie van het gevangeniswezen		
Wettelijke basis voor Sidissuite	<i>Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en tot modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake de Notariële Aktebank</i>	<i>Parl.St. Kamer 2018-19, nr. 54-3549 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 25/04/2019)</i>

5. Veiligheid en veiligheidsdiensten

Oprichting van de Belgian Intelligence Academy		23/01/2015
Actieplan radicalisering gevangenen		11/03/2015
Circulaire "financiering terrorisme"	<i>Circulaire van 7 september 2015 inzake de tenuitvoerlegging van de artikelen 3 en 5 van het koninklijk besluit van 28 december 2006 inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen de financiering van het terrorisme</i>	07/09/2015
Actieplan Radicalisme		14/12/2015

Nieuwe incriminatie – reis voor terroristische doeleindes		
Wijziging van de bijkomende straf van intrekking van de nationaliteit		
Uitbreiding intrekking nationaliteit voor terroristische misdrijven	<i>Terro I: Wet van 20 juli 2015 tot versterking van de strijd tegen het terrorisme</i>	BS 05/08/2015
Uitbreiding art 90ter Wb. Strafvordering (misdrijven waarvoor telefoontap en andere opsporingsmethodes mogelijk zijn)		
BOM-wet (Bijzondere Opsporingsmethoden)	<i>Wet van 25 december 2016 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering en het Strafwetboek, met het oog op de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicatie en tot oprichting van een gegevensbank stemafdrukken</i>	BS 17/01/2016
<i>Uitvoering BOM-wet: infiltratie op het internet</i>	<i>Koninklijk besluit van 17 oktober 2018 tot uitvoering van artikel 90quater, § 3, eerste en tweede lid van het Wetboek van strafvordering</i>	BS 19/11/2018
<i>Uitvoering BOM-wet: steun van CaLog personeel voor telefoontap</i>		
Samenwerking tussen veiligheidsdiensten wat financiering van terrorisme betreft	<i>Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 19/02/2016
Informatie-uitwisseling inzake <i>foreign terrorist fighters</i> en haatpredikers	<i>Omzendbrieven van 21 augustus 2015, 18 juli 2016, 20 juli 2017 en 22 mei 2018</i>	
	<i>Wet van 27 april 2016 inzake aanvullende maatregelen ter bestrijding van terrorisme</i>	BS 09/05/2016
	<i>Koninklijk Besluit van 21 juli 2016 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank Foreign Terrorist Fighters</i>	BS 22/09/2016
	<i>Koninklijk Besluit van 23 april 2018 tot wijziging van het Koninklijk besluit van 21 juli 2016 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank Foreign Terrorist Fighters en tot uitvoering van sommige bepalingen van de afdeling 1bis "Het informatiebeheer" van hoofdstuk IV van de wet op het politieambt en tot omvorming van de gemeenschappelijke gegevensbank</i>	BS 30/05/2018

	<i>Foreign Terrorist Fighters naar de gemeenschappelijke gegevensbank Terrorist Fighters</i>	
	<i>Koninklijk Besluit van 23 april 2018 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank Haatpropagandisten en tot uitvoering van sommige bepalingen van de afdeling 1bis "Het informatiebeheer" van hoofdstuk IV van de wet op het politieambt</i>	BS 30/05/2018
Noodplan voor crisissituaties	<i>Koninklijk besluit van 1 mei 2016 tot vaststelling van het nationaal noodplan betreffende de aanpak van een terroristische gijzelneming of terroristische aanslag</i>	BS 18/05/2016
Telefoontap bij opsporing illegale wapens	<i>Terro II: Wet van 27 april 2016 inzake aanvullende maatregelen ter bestrijding van terrorisme</i>	BS 19/05/2016
Nachtelijke huiszoekingen		
Databank Foreign Terrorist Fighters		
Dataretentiewet	<i>Wet van 29 mei 2016 betreffende het verzamelen en het bewaren van de gegevens in de sector van de elektronische communicatie</i>	BS 18/07/2016
Camerawet	<i>Koninklijk Besluit van 21 juli 2016 tot aanvulling van de lijst van personen en entiteiten bedoeld in artikelen 3 en 5 van het koninklijk besluit van 28 december 2006 inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen de financiering van het terrorisme</i>	BS 28/07/2016
	<i>Wet van 14 december 2016 tot wijziging van het Strafwetboek wat betreft de bestraffing van terrorisme</i>	BS 22/12/2016
	<i>Wet van 21 maart 2018 tot wijziging van de wet op het politieambt om het gebruik van camera's door de politiediensten te regelen, en tot wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en van de wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid</i>	BS 16/04/2018

	<i>Wet van 21 maart 2018 tot wijziging van de wet op het politieambt om het gebruik van camera's door de politiediensten te regelen, en tot wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en van de wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid</i>	BS 16/04/2018
Kadernota Integrale Veiligheid		07/06/2016
Nationaal Veiligheidsplan		07/06/2016
Versoepeling van de voorwaarden voor voorlopige hechtenis voor terro misdrijven	<i>Terro III: Wet van 3 augustus 2016 houdende diverse bepalingen ter bestrijding van terrorisme</i>	BS 11/08/2016
Kanaalplan: 20 extra magistraten en 90 extra leden van het gerechtelijk personeel		01/10/2016
Aanduiding van Child Focus als meldpunt voor kinderporno	<i>Koninklijk besluit van 15 november 2016 houdende de erkenning van Child Focus als organisatie bedoeld in artikel 383bis/1 van het Strafwetboek</i>	BS 18/11/2016
Incrimiatie van voorbereidende handelingen van een terroristische aanslag	<i>Wet van 14 december 2016 tot wijziging van het Strafwetboek wat betreft de bestraffing van terrorisme</i>	BS 22/12/2016
Betere afscherming van de identiteitsgegevens van politieambtenaren van speciale eenheden en hun familie	<i>Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 30/12/2016
Uitbreiding van de bevoegdheid voor gegevensverzameling van de inlichtingendiensten	<i>Wet van 25 december 2016 betreffende de verwerking van passagiersgegevens</i>	BS 25/01/2017
BIM-wet	<i>Wet van 30 maart 2017 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst en van artikel 259bis van het Strafwetboek</i>	BS 28/04/2017
Europees beschermingsbevel (EPO)	<i>Wet van 9 april 2017 betreffende het Europees beschermingsbevel</i>	BS 18/05/2017
Wederzijdse erkenning toezichtsmaatregelen (ESO)	<i>Wet van 23 maart 2017 inzake de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen</i>	BS 19/05/2017

	<i>inzake toezichtmaatregelen uitgesproken als alternatief voor voorlopige hechtenis</i>	
Europees onderzoeksbevel in strafzaken (EIO)	<i>Wet van 22 mei 2017 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken</i>	<i>BS 23/05/2017</i>
Uitbreiding van anti-witwas eenheden van het Openbaar Ministerie	<i>Koninklijk besluit van 31 mei 2017 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 januari 2007 tot vaststelling van de regels waarbij ambtenaren van de fiscale administraties ter beschikking worden gesteld van de procureur des Konings of van de arbeidsauditeur teneinde hen bij te staan in de uitoefening van hun taken</i>	<i>BS 14/06/2017</i>
Nieuwe anti-witwaswet	<i>Wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten</i>	<i>BS 06/10/2017</i>
Optreden tegen valsmunterij	<i>Wet van 18 oktober 2017 houdende de omzetting van de richtlijn 2014/62/EU van het Europees parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende de strafrechtelijke bescherming van de euro en andere munten tegen valsemunterij en ter vervanging van Kaderbesluit 2000/383/JBZ van de Raad</i>	<i>BS 03/11/2017</i>
Nultolerantie voor geweld tegen politiediensten	<i>Omzendbrief nr. 10/2017 van het College van procureurs-generaal van 28 november 2017 betreffende de gerechtelijke afhandeling van de gevallen waarin geweld gebruikt tegen de politiediensten en deze waarin de politiediensten zelf geweld gebruikten met de dood of een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit als gevolg</i>	<i>Pub. 28/11/2017</i>
Strafbaarstelling poging tot inbreuk van de wapenwet	<i>Wet van 7 januari 2018 tot wijziging van de wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens en van het Burgerlijk Wetboek</i>	<i>BS 12/01/2018</i>
Actualisering van de wapenwet en invoering van een nieuwe aangifteperiode voor niet-vergunde vuurwapens		
Amnestieperiode voor regularisering van wapens zonder vergunning		
Financiële hulp aan slachtoffers van terrorisme en cold cases		

Oprichting van de DNA-gegevensbank "vermiste personen"		
Aanstelling van voogden voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen		
Omzetting van de Europese richtlijnen inzake mensenhandel en kindermisbruik		
Uitvoering Stroomplan - Ministeriële besluiten - Oprichting 'KALI-team', specifieke 'havenprocureurs' en extra investering in BOM-maatregelen		MB 20/02/2018 MB 17/04/2018 Memorandum 07/09/2018
Inbeslagname en verbeurdverklaring van cryptografische munten	<i>Wet van 4 februari 2018 houdende de opdrachten en de samenstelling van het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring</i>	BS 26/02/2018
Strengere voorwaarden voor neutraliseren van vuurwapens	<i>Koninklijk besluit van 26 februari 2018 tot wijziging van diverse koninklijke besluiten ter uitvoering van de wapenwet, betreffende de uitlening, de neutralisering en de vernietiging van vuurwapens en tot bepaling van de procedure bedoeld in artikel 45/1 van de wapenwet</i>	BS 28/02/2018
	<i>Koninklijk besluit van 4 mei 2018 tot wijziging van diverse koninklijke besluiten ter uitvoering van de wapenwet, vooral met het oog op de toepassing van de uitvoeringsverordening (EU) 2015/2403 van de Commissie van 15 december 2015 tot vaststelling van gemeenschappelijke richtsnoeren betreffende normen en technieken om te waarborgen dat onbruikbaar gemaakte vuurwapens voorgoed onbruikbaar zijn, en met het oog op het mogelijk maken van het informatiseren van de registers bijgehouden door de schietstanden</i>	BS 14/05/2018
Burgerinfiltratie	<i>Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering met het oog op het invoeren van de bijzondere opsporingsmethode burgerinfiltratie</i>	BS 07/08/2018

Spijtoptanten	<i>Wet van 22 juli 2018 inzake de toezeggingen in het kader van de strafvordering, de strafuitvoering of de hechtenis wegens het afleggen van een verklaring in het kader van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit en het terrorisme</i>	BS 07/08/2018
Samenwerkingsakkoord kinderontvoeringen	inzake <i>Samenwerkingsakkoord van 23 augustus 2018 tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie betreffende de implementatie van het Verdrag van 's-Gravenhage van 19 oktober 1996 inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen en van Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1347/2000</i>	BS 24/12/2018
Circulaire "Radicalisme"	Gemeenschappelijke omzendbrief van 18 februari 2019 voor een globale aanpak van gewelddadige radicalisering en extremisme en van terrorisme.	18/02/2019
Virtuele waarden	<i>Omzendbrief inbeslagname en verbeurdverklaring van virtuele waarden door het Openbaar Ministerie + overheidsopdracht beheer van virtuele waarden door het COIV</i>	BS 21/03/2019
Uitbreiding terroristische misdrijven Opsporingsmethoden voor voortvluchtigen	<i>Wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten en tot</i>	Parl.St. Kamer 2019, nr. 54-3515 (Goedgekeurd in de

Verhoogde strafmaten voor spilfiguren in terroristische organisaties	<i>wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie</i>	plenaire vergadering 25/04/2019)
Uitbreiding van de medewerkingsplicht van de financiële sector		
Toegang voor de politie tot het centraal strafregister	<i>Wet houdende diverse bepalingen inzake informatisering van Justitie en tot modernisering van het statuut van rechters in ondernemingszaken en inzake de Notariële Aktebank</i>	Parl.St. Kamer 2019, nr. 54-3549 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 25/04/2019)
Nauwere Europese samenwerking in strafonderzoeken op het vlak van encryptie, toegang tot gegevens van providers, en informatie-uitwisseling van veroordeelden om recidive op in kaart te brengen	<i>Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters</i>	
Kempen-Maasplan: geïntegreerde en internationale aanpak van de grenscriminaliteit België-Nederland		In opstart

6. Kansspelsector

Nieuwe wet- en regelgeving kansspelen	<i>Koninklijk besluit van 25 maart 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 februari 2003 tot vaststelling en de wijze van innen, door de Metrologische Dienst van het Ministerie van Economische Zaken, van de vergoedingen betreffende de controles voor de modelgoedkeuring en de navolgende controles van de kansspelen</i>	BS 04/04/2018
	<i>Koninklijk besluit van 4 mei 2018 betreffende kansspelen over virtuele sportevenementen in de vaste kansspelinrichtingen klasse IV</i>	BS 09/05/2018
	<i>Koninklijk besluit van 27 april 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 22 december 2010 tot vaststelling van het maximum aantal vaste en mobiele kansspelinrichtingen klasse IV, de criteria die ertoe strekken een spreiding van deze inrichtingen te organiseren en de procedure voor de behandeling van de aanvragen ingeval een vergunning vrijkomt wegens intrekking of stopzetting</i>	BS 16/05/2018

	<p><i>Koninklijk besluit van 25 oktober 2018 betreffende de voorwaarden voor het uitbaten van kansspelen en weddenschappen via informatiemaatschappij-instrumenten</i></p>	<p>BS 31/10/2018</p>
	<p><i>Koninklijk besluit van 25 oktober 2018 tot beperking van de kansspelen in de kansspelinrichtingen klasse III</i></p>	<p>BS 31/10/2018</p>
	<p><i>Koninklijk besluit van 11 oktober 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 22 december 2000 betreffende de werking en het beheer van de kansspelinrichtingen klasse III, de wijze van aanvraag en de vorm van de vergunning klasse C</i></p>	<p>BS 31/10/2018</p>
	<p><i>Koninklijk besluit van 30 januari 2019 tot vrijstelling van de toepassing van Boek II van de wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten van de houders van de vergunning C, G1 en G2 zoals bepaald in artikel 25, punt 3, punt 8 en punt 9 van de wet van 7 mei 1999 op de kansspelen, de weddenschappen, de kansspelinrichtingen en de bescherming van de spelers</i></p>	<p>BS 08/02/2019</p>
	<p><i>Wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 2, 3, 3bis, 10, 11, 15 tot en met 15/4, 39, 43/4, 43/5, 43/8, 54, 58, 61 en 62 van, en tot invoeging van artikel 3ter in de wet van 7 mei 1999 op de kansspelen, de weddenschappen, de kansspelinrichtingen en de bescherming van de spelers, en tot invoeging van artikel 37/1 in de wet van 19 april 2002 tot rationalisering van de werking en het beheer van de Nationale Loterij</i></p>	<p>Parl.St. Kamer, 2018-19, 54-3327 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 05/04/2019)</p>

7. Juridische beroepen

Centraal Register Huwelijksovereenkomsten	<i>Wet van 10 augustus 2015 tot wijziging van de wet van 13 januari 1977 houdende goedkeuring van de overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972 en tot invoering van een centraal huwelijksovereenkomstenregister</i>	BS 26/08/2015
	<i>Koninklijk besluit van 21 oktober 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de rechterlijke beslissingen overeenkomstig artikel 1426, § 2, van het Burgerlijk Wetboek</i>	BS 10/10/2016
	<i>Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing</i>	BS 02/07/2018
	<i>Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake</i>	BS 27/07/2018
	<i>Koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten</i>	BS 30/10/2018
	<i>Koninklijk besluit van 23 november 2018 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, met betrekking tot de verklaring van anticipatieve inbreng</i>	BS 19/12/2018

Centraal register voor onbetwiste schuldvorderingen	<i>Wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 22/10/2015
	<i>Koninklijk besluit van 16 juni 2016 tot vaststelling van de inwerkingtreding van de artikelen 9 en 32 tot 40 van de wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake Justitie, en tot uitvoering van de artikelen 1394/25 en 1394/27 van het Gerechtelijk Wetboek</i>	BS 22/06/2016
Platform voor Elektronische Betekening	<i>Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 13/05/2016
	<i>Koninklijk besluit van 14/06/2017 houdende uitvoering van de artikelen 32quater/1, § 1 en 32quater/2, §§ 1 en 6 van het Gerechtelijk Wetboek</i>	BS 22/06/2016
Samenwerkingsprotocol met de juridische beroepen		22/06/2016
Toegang voor notaris tot het CAP voor aangiften van nalatenschappen	<i>Programmawet van 1 juli 2016</i>	BS 04/07/2016
Videoconferentie bij verlijden van notariële akten	<i>Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 24/07/2017
Meerstandplaatsenkantoor		
Verduidelijking uitvoerbare kracht van notariële akten		
Centraal Erfrechtregister	<i>Wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake Justitie</i>	BS 24/07/2017
	<i>Koninklijk besluit van 26 februari 2018 houdende het beheer van het centraal erfrechtregister</i>	BS 01/03/2018
Centraal Register Testamenten	<i>Wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake</i>	BS 01/09/2017

<i>Rapport Experten Advocaten P. Henry en P. Hofströssler "De toekomst van het advocatenberoep"</i>	25/02/2018	
<i>Rapport Experten Gerechtsdeurwaarders L. Chabot en A. Michielsens "De modernisering van de functie van gerechtsdeurwaarder"</i>	29/06/2018	
<i>Rapport Experten Notarissen P. Nicaise en T. Van Sinay "Juridische beroepen voor de toekomst – een toekomst voor de juridische beroepen: notariaat"</i>	30/06/2018	
<i>Rapport Experten Bedrijfsjuristen S. Mermans en H. Delescaille, "Rapport experten voor de Bedrijfsjuristen ter attentie van Minister van Justitie"</i>	30/09/2018	
Oprichting Centraal register verklaringen	Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie	BS 31/12/2018

8. Erediensten

Erkenning van het Executief van Moslims van België	<i>Koninklijk besluit van 15 februari 2016 houdende erkenning van het Executief van de Moslims van België</i>	BS 19/02/2016
Veiligheidsadvies met betrekking tot de erkenning van lokale geloofsgemeenschappen	<i>Ministeriële omzendbrief van 20 juli 2017 van de ministers van Justitie, Veiligheid en Binnenlandse zaken, Defensie en Financiën, en de staatssecretaris voor Asiel en Migratie betreffende het advies inzake de veiligheid van de staat en de openbare orde van de Federale Overheid in het kader van de erkenningsprocedures van lokale geloofsgemeenschappen door de Gewesten en de Duitstalige Gemeenschap</i>	
Opzegging erfpacht Grote Moskee		16/03/2018
Statuut aalmoezeniers, consulenten van de erediensten en moreel consulenten	<i>Koninklijk besluit betreffende de aalmoezeniers, de consulenten van de erediensten en de moreel consulenten bij de gevangenen</i>	Ministerraad 15/02/2019

9. Mensenrechten

Verklaring van Brussel van de Raad van Europa onder Belgisch voorzitterschap tot betere opvolging van de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens		27/03/2015
Samenwerking met het Internationaal Strafgerechtshof en de internationale straftribunalen	<i>Ministeriële omzendbrief van 30 november 2016 betreffende de samenwerking met het Internationaal Strafgerechtshof en de internationale straftribunalen</i>	12/12/2016

National Action Plan on Business & Human Rights		23/06/2017
Protocol 15 EHRM	<i>Wet van 4 maart 2018 houdende instemming met het Protocol nr. 15 tot wijziging van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, gedaan te Straatsburg op 24 juni 2013</i>	BS 03/05/2018
Omzetting Unesco 70 verdrag inzake teruggave cultuuroederen	<i>Wet van 4 mei 2016 tot wijziging van de wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuuroederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht</i>	BS 23/05/2016
Overheveling Cel gelijke kansen Justitie	<i>Koninklijk besluit van 25 februari 2018 houdende de oprichting van een cel gelijke kansen</i>	BS 05/06/2018
Wetsontwerp dat instemt met het amendement op artikel 124 van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof	<i>Wetsontwerp houdende instemming met het Amendement op artikel 124 van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof, aangenomen te Den Haag op 26 november 2015 op de elfde plenaire vergadering van de Vergadering van Staten die partij zijn bij het Statuut van Rome</i>	Parl.St. Kamer, 2019, 3460 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 28/02/2019)
Instelling van een nationaal instituut voor de Rechten van de Mens	<i>Wet tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens</i>	Parl.St. Kamer 2019, nr. 54-3670 (Goedgekeurd in de plenaire vergadering 25/04/2019)

Justitie in transitie

Justitie blijft de mooiste, maar ook de moeilijkste uitdaging.

Koen Geens
